

הכנס הדו- שנתי של האגודה הישראלית לקרימינולוגיה

26 - 25 ספטמבר 2024 מלון רמדה, נתניה

תוכנית הכנס ותקצירים

קרימינולוגיה ואכיפת חוק בעידן של מלחמה ושלום

**Criminology and Criminal Justice in War
and Peace**

ברכת יו"ר ונשיא האגודה

אנו שמחים לפתוח את הכנס הדו-שנתי השישי של האגודה הישראלית לקרימינולוגיה. נושא הכנס השנה הוא **קרימינולוגיה ואכיפת חוק בעידן של מלחמה ושלום**.

בעודנו משקמים את הפעילות האקדמית בעקבות משבר הקורונה, הוכינו בתדהמה ב- 7/10/23 מהמתקפה הנפשית של ארגון הטרור חמאס שזרעה זוועות שכל בן ובת אנוש מזדעזע מהם, בעקבותיה פתחה ישראל במלחמת "חרבות ברזל". המלחמה פגעה, בין השאר, גם בפתיחת השנה האקדמית במועדה והרבה מסטודנטיות והסטודנטים שלנו גויסו לשירות מילואים. עם פרוץ המלחמה והתמשכותה, לא התקיימה פעילות משמעותית באגודה הישראלית לקרימינולוגיה. תכננו לערוך את הכנס הדו-שנתי במאי 2024 אולם המגבלות שנוצרו בשל המלחמה, חייבו את הועד המנהל לקבוע את ה- 25-26 לספטמבר 2024 כמועד חדש לכנס.

היו לנו הרבה ספקות במהלך ארגון הכנס והוצאתו לפועל במועדו החדש. עלו חששות מוצדקים להשתתפות חלקית של החברים בצל אי הוודאות שמלווה אותנו בשנה האחרונה, וקשיים לוגיסטיים מאותן סיבות, אולם לשמחתנו, חששות אלה התבדו. ההיענות וההירתמות המרשימה ביותר של חברי וידידי האגודה, חוקרות וחוקרים, סטודנטים, נציגי מערכת אכיפת החוק ורשויות ממשל, ארגונים בחברה האזרחית ועוד, אפשרה לנו לקיים את הכנס כהשתקפות לעשייה העשירה של הקרימינולוגיה בישראל. חשוב לזכור שזו תקופה קשה בה אומה שלמה עברה טראומה. על כן, אנו מבקשים לגלות רגישות והתחשבות בהצגות האקדמיות כדי להימנע מפגיעה לא מכוונת בתחושות של משתתפי הכנס.

הכנס השנה כולל 28 מושבים, 4 שולחנות עגולים, 126 הרצאות ו- 8 פוסטרים, סה"כ 160 מציגים העוסקים בקשת רחבה ומגוונת של נושאים ומחקרים בתחומי הקרימינולוגיה: שיטור ומשטרה, משפט, כליאה ומאסר, סוגי עבירות ועבריינים, קורבנות עבירה, אסירים ואסירות, המשפט הפלילי ויישומו, מלחמת חרבות ברזל, טראומה, משבר וחוסן, פרקטיות שקומיות, התמכרויות, אלימות במשפחה, נוער בסיכון ועוד.

בדומה לכנסים הקודמים, אנו תקווה שהכנס הנוכחי יהווה לא רק הזדמנות לחלוק מחקרים מעולים וחדשניים בשדה הקרימינולוגיה בישראל ולדון באתגרים ובתכניות חדשות בתחומי אכיפת החוק, השיקום והמשפט, אלא מקום מפגש לקרימינולוגים מהארץ ומחו"ל לחלוק דעות ולפתח מיזמים ורעיונות חדשים. זאת בנוסף לחיזוק חברויות ומערכות יחסים מקצועיות כחלק מבנייה ומביסוס של קהילת קרימינולוגים גדולה, איתנה ואיכותית בישראל.

בסיום היום הראשון של הכנס, ביום רביעי בשעות 18:00-19:00 תתקיים קבלת פנים חגיגית, במסגרתה תוצג תערוכת פוסטרים. במעמד זה יחולקו הפרסים הבאים מטעם האגודה הישראלית לקרימינולוגיה: (א) **פרס מפעל חיים** שיוענק לפרופ' אריה רטנר, נשיא מכללת קיי ואוניברסיטת חיפה; (ב) **פרס עבודה מצטיינת על בסיס מאמר של כותבת/ראשון/ה** שיוענק לתהילה גאדו וד"ר ערן איצקוביץ מהאוניברסיטה העברית ו- (ג) **פרס נשיא האגודה לקידום מדיניות מבוססת ראיות מדעיות במערכת אכיפת החוק בישראל**, שיוענק לרשות לשיקום האסיר (רש"א).

ברצוננו להודות לחברי האגודה הנפלאים - חברות וחברי הוועדה האקדמית והוועדה המארגנת של הכנס - אשר עמלו קשה ובמסירות רבה בתכנון ובהוצאה לפועל של כנס זה באופן מוצלח: ד"ר אתי אלישע, ד"ר רותם לשם, ד"ר גילה אמיתי, ד"ר חגית בוני נת, ד"ר נילי כהן-רוכברגר, ד"ר רונית פלד-לסקוב וד"ר נעמי קפלן-דמרי. תודה מיוחדת לעו"ד רונן שכמן, וד"ר נתנאל דגן (גזבר האגודה) על ההשקעה והעזרה. ואחרונה חביבה - תודה רבה לבלחה כהן מזכירת האגודה על עבודתה המקצועית והמסורה לכל אורך הדרך.

כנס זה כרוך בעלויות גבוהות מאוד ולכן פנינו לבקשת סיוע ממספר גורמים, אקדמיים וממשלתיים. אנו שמחים לבשר כי המענה היה חיובי ביותר וזכינו לתמיכה נדיבה מהאוניברסיטה העברית בירושלים, מאוניברסיטת בר אילן, מאוניברסיטת אריאל, מאוניברסיטת חיפה, ממכללת עמק יזרעאל, ממכללת אשקלון, ממכללת גליל מערבי, ממכללת בית ברל ומהרשות לשיקום האסיר (רש"א). אנו רוצים להודות לכולם על תמיכתם באגודה.

אנו מצפים ליומיים מרתקים ומהנים של כנס המתקיים, גם השנה, במלון רמדה בנתניה היפה, מול הים. כנס זה מהווה ביטוי להצלחתה ולהתבססותה של האגודה הישראלית לקרימינולוגיה בישראל ושל הקהילה אותה היא מייצגת.

מאחלים לכולנו כנס מהנה ומוצלח,

פרופסור דיוויד וייסבורד, נשיא של כבוד, האגודה הישראלית לקרימינולוגיה

פרופסור באדי חסייסי, יושב ראש האגודה הישראלית לקרימינולוגיה

תוכן עניינים

יום רביעי – 25.9.2024

פאנל 1:

6.....	לגיטימציה כלפי רשויות החוק והאכיפה	11:30-10:00
8.....	מלחמת "חרבות ברזל" – היבטים קרימינולוגיים וויקטימולוגיים	
10.....	המשטרה במלחמת "חרבות ברזל" – מעשה ומחקר	
12.....	משבר, טראומה וחוסן	
15.....	התנהגויות סיכוניות ופשעה בקרב מתבגרים	

פאנל 2:

18.....	פרופילאות סטטיסטית כללי להגדרה ולהבנה של תופעות קרימינולוגיות וקרימינוליות	13:15-11:45
21.....	Author Meets Critics: A Science of Otherness? Rereading the History of Western and U.S Criminological Thought (דיון על ספר אקדמי)	
21.....	סוגיות במשפט הפלילי	
24.....	קרימינולוגים קליניים מדווחים מהשטח: עבודת הקרימינולוגים הקליניים בשגרה ובחירום	
27.....	פרקטיקות שיקומיות ויעילותן	

פאנל 3:

31.....	פרויקט הסליחה הישראלי	15:45-14:15
33.....	רצח נשים בישראל	
35.....	הטיות בהליך הפלילי	
39.....	תקופות של משבר וחירום: ניתוח קרימינולוגי של פשיעה וחוסן	
42.....	סוגיות מתודולוגיות ואתיות במחקר בקרימינולוגיה	

פאנל 4:

45.....	התמכרות לסמים - היבטים שיקומיים	17:15-16:00
47.....	שולחן עגול: עתיד בתי הסוהר בישראל	
48.....	פשעה, ענישה ושיקום	
51.....	אלימות במשפחה	
54.....	בתי סוהר – היבטים חברתיים ושיקומיים	

57.....	תצוגת פוסטרים	19:00-18:00
---------	---------------	-------------

יום חמישי – 26.9.2024

פאנל 5:

62.....	עולמם של נפגעי עבירה: בין תיאוריה לפרקטיקה (דיון על ספר אקדמי)	11:30-10:00
64.....	שולחן עגול: דת, רוחניות ופילוסופיה ככלים שיקומיים בעוברי חוק וקורבנות - מה ידוע עד כה ולאן מועדות פנינו?	
65.....	חדשנות במדידת רצידיביזם: מבית הסוהר, דרך הקהילה ועד לבינה מלאכותית	

שולחן עגול: פערי התפיסה בין המשטרה והאקדמיה בראייה קרימינולוגית – תיאוריה ויישום 68

פאנל 6:

מחקרים שכתבנו עם יהונתן - מושב לזכרו של ד"ר יהונתן חסון 1996-2024 68
אלימות פלילית ואלימות פוליטית 72
צדק מאחה: אתגרים ופתרונות בהקשרים מגוונים 74
פשיעה מקוונת 78

13:15-11:45

פאנל 7:

בעיית האלימות החמורה בקרב המיעוט הערבי בישראל והמענה לה 81
Roundtable: The Sound(s) of Silence: Restorative Speaking about the
Unspeakable 82
פסיכופתולוגיה ופשיעה 83
אמצעי התערבות ושיקום - נפגעי עבירה ועוברי חוק 86

15:45-14:15

אולם אופל

לגיטימציה כלפי רשויות החוק והאכיפה

יו"ר: פרופ' רוני פקטור, האוניברסיטה העברית

הקשר בין ערכי ליבה נורמטיביים ותפיסות כלפי לגיטימיות רשויות אכיפת החוק

פרופ' רוני פקטור, האוניברסיטה העברית וד"ר יואב מחוזאי, אוניברסיטת חיפה

תקציר

תיאורית ערכי הליבה הנורמטיביים מציעה כי העמדות כלפי לגיטימיות רשויות אכיפת החוק נובעות, לפחות בחלקן, מתפיסות עולם תרבותיות מושרשות דרכם פרטים פועלים ומפרשים את העולם סביבם. המודל מבוסס על טיפולוגיה של ארבעה ערכי ליבה נורמטיביים – דתי-מסורתי, ליברלי, רפובליקאי ואתנו-לאומי – הקשורים בדרכים שונות עם לגיטימיות של רשויות אכיפת החוק. לצורך בחינת התיאוריה, בוצעו ראיונות עומק עם 45 משתתפים על מנת לפתח את כלי המחקר (שאלון). לאחר מכן, בוצע סקר גדול בקרב מדגם מייצג של 1,617 ישראלים. ניתוח נתוני הסקר מעלה כי לערכים ליברלים, רפובליקאים, ודתיים-מסורתיים יש קשר מובהק עם שני מדדים של לגיטימיות (אמון ומחויבות לציית למשטרה). יתרה מזאת, קשרים אלו מתקיימים גם בפיקוח על תפיסות לגבי התנהגות וביצועי המשטרה. ממצאי המחקר תומכים בתיאוריה ומעידים על כך שהתפיסות לגבי לגיטימיות המשטרה מעוצבות על ידי ערכים תרבותיים ואידיאולוגיים עמוקים, זאת מעבר לאופן בו המשטרה פועלת.

גרים ביחד וחיים לחוד: עמדות כלפי לגיטימיות במשטרה ומוכנות לסייע במניעת פשיעה בקרב ערבים

בערים מעורבות בישראל

שאדי עכריה, פרופ' באדי חסיסי ופרופ' רוני פקטור, האוניברסיטה העברית

תקציר

בשנים האחרונות, גוברת ההתעניינות המחקרית בחקר לגיטימיות המשטרה והמכונות לסייע לה במניעת פשיעה בקרב קבוצות מיעוט. אולם, רוב המחקרים שנעשו בנושא התייחסו אל קבוצות המיעוט כאל קבוצות הומוגניות והתעלמו מההבדלים בעמדות אלו בין הקבוצות השונות שמרכיבות את המיעוט. היעדר זה בולט במיוחד לגבי בחינת ההבדלים בעמדות בקרב חברי קבוצות המיעוט המתגוררים במרחבים הומוגניים מבחינה אתנית או גזעית לעומת מרחבים הטרוגניים. במחקר הנוכחי בחנו את עמדות חברי קבוצות המיעוט הערבי בישראל כלפי לגיטימיות המשטרה והמוכנות לסייע לה במניעת פשיעה, והשוונו בין עמדות ערבים המתגוררים ביישובים ערבים הומוגניים לעומת ערבים המתגוררים ביישובים מעורבים עם יהודים. בהשוואה כללנו גם מדגם מייצג של האוכלוסייה היהודית בישראל. ממצאי הסקר בקרב 1,000 משתתפים, הראו שערבים המתגוררים ביישובים מעורבים מגלים את הרמות הנמוכות ביותר של מחויבות לציית לחוק (obligation to obey) ומוכנות לסייע למשטרה במניעת פשיעה ולאחריהם ערבים המתגוררים ביישובים הומוגניים ומשיבים יהודים שביטאו את העמדות החיוביות ביותר. כמו כן, הממצאים מראים שאמנם

ליעילות המשטרה ולהליכים הוגנים (Procedural Justice) יש קשר מובהק עם מחויבות לציית לחוק ומוכנות לסייע למשטרה במניעת פשיעה, אך משתנים אלו אינם מסבירים באופן מלא את ההבדלים בין סוגי היישוב (הומוגני לעומת מעורב) והשפעתו על עמדות המיעוט הערבי בישראל.

שימוש משטרתי מופרז בכוח - מאפייני התופעה: המקרה של שוטרים מורשעים בישראל

גל קפלן הראל, פרופ' באדי חסייסי ופרופ' טל יונתן זמיר, האוניברסיטה העברית

תקציר

שימוש משטרתי בכוח מופרז הינו אירוע נדיר שזכה לבחינה מצומצמת בספרות המחקרית בהשוואה לספרות הענפה על שימוש בכוח חוקי. המחקר הנוכחי ביקש להרחיב בחינה זו ולאפיין אירועי שימוש בכוח מופרז ברמת הסביבה, האזרח, השוטר, נסיבות המפגש והתנהגות הצדדים. לשם כך נעשה ניתוח תוכן שיטתי של הכרעות דין וגזרי דין שניתנו בעניינם של 313 שוטרים שהורשעו ונגזר דינם בבית משפט שלום או בבית דין למשמעת במשטרת ישראל בין השנים 2010-2020, בגין מעורבות ב- 276 אירועי שימוש בכוח מופרז כלפי 308 אזרחים. מדובר בכל השוטרים שהועמדו לדין על ידי המחלקה לחקירות שוטרים בתקופה זו. ניתוח תיאורי של 28 משתנים מעלה, כי מרבית המאפיינים שזוהו בהקשר לשימוש חוקי בכוח, מאפיינים גם אירועים בהם נעשה שימוש מופרז בכוח. למשל, נמצאה שכיחות גבוהה של שימוש מופרז בכוח ביישובים מעורבים, עם שיעורי פשיעה גבוהים, כלפי קורבנות לא יהודים וכלפי קורבנות שהביעו התנגדות כלשהי טרם השימוש בכוח. עם זאת, דווקא המשתנים שממצאיהם אינם תואמים לספרות, המשתנים שנבדקו לראשונה, והמשתנים שממצאיהם נמצאו במקום השני בשכיחותם, חושפים תובנות חדשות לגבי התופעה. כך למשל, כשליש מהאירועים התרחשו במתקן משטרתי, בכשליש מהאירועים השימוש בכוח היה לאחר שהקורבן נאזק, כשליש מהקורבנות צייתו לשוטר, כחמישית מהקורבנות לא היו חשודים בעבירה טרם המפגש עמו ובמעל מחצית מהמקרים הקורבן לא נעצר כלל. ממצאים אלו מלמדים כי שימוש משטרתי בכוח מופרז מתרחש לעיתים בנסיבות בהן לא היה הכרח להפעילו וכלפי אזרחים שלא עלה צורך להפעיל כלפיהם כוח. מאפיינים ייחודיים אלו מרמזים כי הפעלת הכוח לא נבעה בהכרח מתחושת איום, דריכות או צורך להשתלט על אירוע ולרסן חשוד בדומה להפעלת כוח חוקי.

מדיניות מבוססת ראיות בתחום ביטחון הפנים – עד כמה אפשר להתבסס על נתונים?

ד"ר נורית יכימוביץ-כהן ואורלי אלמגור לוטן, מרכז המחקר והמידע של הכנסת

תקציר

האם ירידה במספר תיקי אלימות במשפחה שנפתחים במשטרה מעידה על שיפור במצב? כמה יוצאי אתיופיה מעורבים בהיתקלויות עם שוטרים? איך מודדים את צפיפות הכליאה? המדיניות בתחומי הפשיעה והענישה נקבעת על ידי מוסדות השלטון: הכנסת, הממשלה (ורשויות ממשלתיות) ובמידה מסוימת מערכת המשפט. בעולם אידאלי קבלת ההחלטות בעניין המדיניות תתבסס על תשתית של מידע ונתונים. מרכז המחקר והמידע של הכנסת (ממ"מ) הוקם כדי לספק לחברי הכנסת ולוועדות הכנסת מידע ונתונים לצורך פעילותם השוטפת, הכוללת בין היתר חקיקה ופיקוח על עבודת הממשלה. הממ"מ שואף לספק לכנסת מידע מקצועי, אמין, בדוק ומאוזן, ולהציגו בצורה נוחה ומובנת, כדי שישמש מצע לדיונים שבהם נקבעת המדיניות ויסייע בקבלת החלטות. בבואנו להכין תשתית מחקרית בתחום ביטחון הפנים לשימושה של הכנסת, אנו עובדים עם נתונים על פשיעה, ענישה ושיקום וכן עם נתונים הקשורים לעבודת הגופים האמונים על ביטחון הפנים בישראל. בעבודה זו אנו נחשפים לאתגרים הנובעים מדרך איסוף הנתונים, או מהיעדר איסוף נתונים. סוגיות נוספות שמעסיקות אותנו קשורות לניתוח הנתונים ולפרשנות שלהם, או לשאלה עד כמה הנתונים משקפים

את המציאות בשטח. בכוונתנו להציג כמה דוגמאות לאתגרים כאלה במה שנוגע לסוגיות בתחום ביטחון הפנים, ולבחון האם וכיצד אפשר להתמודד עימם. אילו נתונים אוספות הרשויות בישראל ואילו נתונים אינם נאספים? האם יש נתונים שנאספים אך אינם מפורסמים ומה אפשר היה להפיק מהנתונים האלה אם היו מפורסמים? עד כמה יש ביקוש למידע אובייקטיבי וניטרלי בדיונים על נושאים שנויים במחלוקת? איזה נתונים עשויים לסייע בבחינת הצלחת המדיניות שנקבעה? האם נכון להסתפק במדדי תשומה, ביצוע או תפוקה או שיש לקבוע גם מדדי תוצאה?

אולם לשם

מלחמת "חרבות ברזל" - היבטים קרימינולוגיים וויקטימולוגיים

יו"ר: ד"ר לימור גולן, המכללה האקדמית כנרת

מחטף הגוף והנפש כאמצעי להשבת הכבוד: המניע למתקפה המינית של חמאס ב-7 באוקטובר

יוסי טל, סא"ל (במיל') וד"ר לימור גולן, המכללה האקדמית כנרת

תקציר

ההרצאה תציע הסברים והתייחסות מקיפים למוטיבציה של חמאס לבצע את המתקפה המינית המתוכננת והסדיסטית ב-7 באוקטובר. רבדים דתיים, חברתיים ותרבותיים מוצגים, לצד משקלם האידיאולוגי, והשפעתם על האכזריות והדה-הומניזציה השיטתית שהנחו את חמאס: מעמד האישה, טוהר המידות והצניעות, ופגיעות מיניות, כערכים המתורגמים לכבוד ויוקרה בחברה הערבית, ומצד שני, בושה, סטיגמה והשפלה העלולים להיגרם על ידם - לאדם ולקבוצה. לבסוף, נתייחס לדימויים מיניים השזורים בנראטיב ולקשר בינם לבין רגשות לאומיים של שנאה, נקמה, כבוד והשפלה ולשימוש בפשעים מיניים ובאלימות, הנתפסים כמותרים וכלגיטימיים וכאמצעי להחזרת השליטה בשטח ולהגדרה מחדש של מאזן הכוחות.

"והושך על פני תהום": היבטים ויקטימולוגיים במתקפה המינית ב-7 לאוקטובר

ד"ר לימור גולן, המכללה האקדמית כנרת ויוסי טל, סא"ל (במיל')

תקציר

ההרצאה תתאר את המאפיינים הייחודיים שליוו את המתקפה המינית הסדיסטית ב-7 לאוקטובר, את מורכבותה ואת השלכותיה. אלו יתייחסו לטראומה האישית בצל הטראומה הקולקטיבית, לאילמות הזירה הבינלאומית, למחדל איסוף הראיות ולפגיעה מינית ככלי להשפלה. בהקשר זה, נתמקד בהשלכות ובמשמעויות הוויקטימולוגיות של אפיונים אלה על קורבנות העברה: פשיעה סדיסטית המלווה בדה-הומניזציה קיצונית, טראומה משולבת חזיתות, מתח בין הפרטי לקולקטיבי וחוסר הכרה בינלאומי ברמה החברתית והפילית. לבסוף, נציג אתגרים העומדים בפני מעגלי הפגיעה השונים, כמו גם המלצות יישומיות להתמודדות ברמה הפרטנית, הלאומית והבינלאומית.

"חציית קו אדום": גינוי הטבח האכזרי של ה-7 באוקטובר מנקודת המבט של ערביי ישראל בראי תחושות איום סימבולי וראליסטי

ד"ר לימור יהודה, המכללה האקדמית אשקלון וד"ר ניר רוזמן, המכללה האקדמית גליל מערבי

תקציר

ב-7 באוקטובר 2023 פלשו לאזור עוטף עזה ארגון הטרור חמאס, כוחות נוח'בה ותושבי עזה וביצעו טבח אכזרי המוני באזרחים וחיילים ישראלים. ארגון הטרור חמאס הצהיר כי הטבח בוצע כחלק ממאבק, במסגרת הקונפליקט המתמשך בין ישראל לפלסטינים. התגובות לטבח בעולם ובישראל נעו בין תמיכה לגינוי. בעוד קבוצות מסוימות מקרב אזרחי ישראל הערבים ומקרב אזרחי מדינות שונות בעולם הביעו תמיכה במעשי הטבח, הרי שבעולם ובישראל בפרט גונו מעשי הטבח האכזרי הן על ידי יהודים והן על ידי ערבים אזרחי ישראל. המחקר האיכותני הנוכחי מבקש לבצע ניתוח תוכן של דברי הגינוי שהושמעו על ידי הציבור הערבי בישראל, תוך מיפוי המניעים לגינוי, בהיבט אישי וחברתי ובראי המורכבות האופיינית ליחסי ערבים יהודים בישראל. דברי הגינוי לוקטו שיטתית מתוך קטעי מדיה כתובה, סרטוני מדיה שהופצו ברשתות חברתיות וכתבות בעיתונים מובילים, זאת במשך 15 יום מיום הטבח. לאחר ליקוט התכנים הוצאו תמות עיקריות על ידי כל אחד מעורכי המחקר ובשלב הבא הוסכם אילו תמות משותפות בולטות בתכנים. לבסוף, התמות מוינו לפי סוג האיום שמשקף בהן: ריאליסטי או סימבולי או איום כפול. ממצאי המחקר מצביעים על מספר תמות עיקריות וביניהן, איום סימבולי בדמות יצירת פילוג או שסע תודעתי אידיאולוגי בין ארגון החמאס לבין ערבים אזרחי ישראל וכן איום סימבולי הקשור לתדמיתה של דת האסלאם, העלולה להיקשר במעשי הטבח המזוויעים. תמה נוספת עוסקת בתחושות איום סימבולי וראליסטי, המגולמים בתחושת חשש למעמדם, השתייכותם ורמת חייהם של ערביי ישראל במדינת ישראל. נראה כי הטבח נתפס כ"חציית קו אדום" מנקודת מבטם של ערביי ישראל, בדגש על האמצעים הלגיטימיים לניהול הסכסוך הישראלי-פלסטיני. עמדה זו, בין הובילה לגינוי הטבח. תמות בולטות נוספות יודגמו בהרצאה.

כשעונש מוות אינו אפשרי: אסטרטגיות שיפוטיות בגזרת עונש מוות לטרוריסטים בבתי המשפט הצבאיים

ד"ר שי פרבר, המכללה האקדמית עמק יזרעאל ופרופ' עדנה ארז, אוניברסיטת שיקגו

תקציר

בבתי המשפט הצבאיים קיימת סמכות לגזור עונש מוות בגין עבירות טרור חמורות. במשך השנים עונש המוות הוטל ב-12 מקרים אך בכולם הוא הומר, ביוזמת בית המשפט הצבאי, למאסר עולם. מדוע, אפוא, בתי המשפט הצבאיים גוזרים עונש מוות על טרוריסטים שביצעו פשעים חמורים ובו זמנית פועלים לסיכול גזר הדין? מטרת ההרצאה היא לתאר, לאפיין ולהסביר אסטרטגיה ייחודית שפותחה בישראל בכל הקשור להטלת עונשי מוות בגין פעולות טרור.

Predicting Fear of Terrorism Following the October 7th Hamas Attack against Israel through Psychological Distance: The Mediating Role of Self-Labeling

ד"ר קרן כהן-לוק, ד"ר אינה לוי וד"ר ורד נאמן-חביב, אוניברסיטת אריאל

Abstract

This study examines a model predicting fear of terrorism in the aftermath of the October 7th terrorist attack against Israel and explores the mediating role of negative self-labeling (e.g., as a victim) and positive self-labeling (e.g., as a survivor) on the relationship between psychological distance (PD) and fear of terrorism. The online survey included 844 participants who answered questions regarding their demographic background, assessed their perceived distance/closeness to the victims of the October 7th attack, addressed negative and positive self-labeling in the context of the attack, and rated their fear of terrorism. The results revealed heightened levels of fear of terrorism within the Israeli public. Our model for predicting fear of terrorism explained 30% in the variance of fear of terrorism, with negative self-labeling emerging as the most substantial contributor. Furthermore, both negative and positive self-labeling mediated the relationship between PD and the fear of terrorism. Regarding the theoretical contribution, this study expands the application of the construal-level theory (CLT) by revealing that PD regarding the direct victims of a terrorist act can explain fear of terrorism in a population whose exposure to the attack was indirect. Furthermore, the discussion explores potential interpretations that may explain why the negative self-labeling more strongly contributed to predicting fear of terrorism than positive self-labeling and suggests that positive self-labeling plays a protective role since it reduces fears of terrorism.

אולם שנהב

המשטרה במלחמת "חרבות ברזל" - מעשה ומחקר

יו"ר: ד"ר שלומי שטרית, ראש מדור היסטוריה ומורשת, משטרת ישראל

נושא המושב

מתקפת חמאס בשבעה באוקטובר 2023 הציבה בפני משטרת ישראל אתגרים מורכבים, ברובם הגדול חסרי תקדים במהותם או בהיקפם. במשך כחמישים השעות הראשונות של מלחמת "חרבות ברזל", נלחמו שוטרי ושוטרות המחוז הדרומי, משמר הגבול והיחידות הארציות והמיוחדות נגד התוקפים בעשרות זירות קרב בנגב המערבי. במקביל, נדרשה המשטרה לזהות במהירות ובאופן מדויק מאות חללים ולפתוח בחקירת פשעי המלחמה שביצעו אנשי עזה ביישובים ובבסיסי צה"ל. זאת, תוך שהמשטרה מבצעת משימות רבות נוספות: סיוע לצבא בגיוס המילואים, פעילות מבצעית נגד טרור ביהודה ושומרון, מניעת ביזה ביישובים המפונים, מאבק בהסתה ברשתות החברתיות, שמירה על הסדר הציבורי, הזמת שמועות ועוד. המושב ידון בשלוש סוגיות שעל התפר שבין העשייה המשטרתית החריגה במלחמת "חרבות ברזל" לבין עולמות תוכן אקדמיים. ההרצאה הראשונה תציג סקר שנערך באגף התכנון של המשטרה בימי המלחמה, במטרה להבין כיצד השפיעו אירועי ה-7 באוקטובר על אמון הציבור במשטרה; ההרצאה השנייה תביא מקרה-בוחר לחדשנות בזמן

מלחמה: השימוש בבדיקות פוליגרף בעת חקירת חשודים בפשעי מלחמה באגף החקירות והמודיעין; ההרצאה השלישית תתמקד במגוון פעולות התייעוד ההיסטורי של המשטרה במלחמה, שאגף ההדרכה יזם והוציא לפועל. כל אלה יאפשרו לקבל תמונה אמינה ורב-גוונית של המשטרה במלחמת "חרבות ברזל" לא רק כארגון לוחם, אוכף חוק ומשליט סדר, אלא גם ככזה העוסק בבחינה עצמית, בחדשנות ובהיערכות לימים הבאים.

תפיסת האזרחים המפונים והלא מפונים את המשטרה בחלוקה לאזורים גיאוגרפיים בפריסה ארצית – הסיפור של השבעה באוקטובר

תהילה ילנה רויזמן, מחלקת אסטרטגיה, משטרת ישראל

תקציר

מחקרים רבים מדברים על הקשר שבין מדדים שונים בהם תפקוד המשטרה, כיבוד זכויות של אזרחים, הפעלת הכוח באופן סביר, רגישות למאפיינים ולצרכים של קבוצות מיעוט, נוכחות המשטרה, תחושת הביטחון האישי באזור המגורים ועוד לבין אמון הציבור במשטרה. השבעה באוקטובר ופרוץ מלחמת "חרבות ברזל" הובילו את המשטרה מאז ועד היום, לביצוע פעולות ממוקדות ואינטנסיביות לצורך דאגה לשלומם וביטחונם של אזרחי ישראל, שגבו ממנה קורבנות רבים. המחקר הנוכחי בחן את אמון הציבור, תוך התייחסות למכלול גורמים שונים המשפיעים על אמון הציבור במשטרת ישראל, לפני ואחרי השבעה באוקטובר. בסקר השתתפו 27,473 נבדקים מכל הארץ, שענו על שאלות הסקר טלפונית לאורך המחצית השנייה של שנת 2023, ושנדגמו בדגימת שכבות ובהתאם ליחידות דגימה הכוללות לעיתים מספר ישובים בכל אחת ושנקבעות על-פי מידת הקרבה הגיאוגרפית ביניהם. הנבדקים חולקו לקבוצות של אזרחי דגימה, עם מפונים שנאלצו לעזוב את בתיהם בעקבות מלחמת חרבות ברזל וללא מפונים. הממצאים שהתקבלו מצביעים על עליה משמעותית בכל אחת מהקבוצות במדד אמון הציבור במשטרה לפני ואחרי השבעה באוקטובר. בנוסף, נמצאו הבדלים משמעותיים בין הקבוצות במדד האמון וכן בהתנהגות הקשרים בין המשתנים המנבאים את מידת האמון במשטרה לאחר השבעה באוקטובר. בהרצאה יוצגו הממצאים בהרחבה, תוך התייחסות לשוני הסטטיסטי שהתקבל בין הקבוצות השונות תוצר המודלים שביצענו וכן האינטראקציות שהתקבלו בהסבר מדד אמון הציבור במשטרה.

בדיקות פוליגרף לעצורים עזתיים במלחמת "חרבות ברזל"

רועי רשתי, מדור פסיכולוגיה חקירתית, חטיבת הזיהוי הפלילי במשטרת ישראל

תקציר

אחת המשימות המרכזיות שהוטלו על משטרת ישראל במלחמת "חרבות ברזל", היא חקירת פשעי מלחמה שביצעו אנשי חמאס ותושבי עזה במהלך השבעה באוקטובר. משימה זו היא מורכבת ומסובכת בהרבה מחקירה פלילית רגילה, אם בשל מספר החשודים, הזירות והקורבנות ואם מסיבות אחרות. בשבעה באוקטובר, יחד עם אנשי הארגונים חמאס וג'יהאד אסלאמי פלסטיני (גא"פ), נכנסו לשטח ישראל תושבים עזתיים רבים. חלקם לקחו חלק במעשי הזוועה ביישובי הנגב המערבי, חלקם בזזו ציוד וחלקם ניסו להסתנן למדינת ישראל למטרות שונות אחרות. במהלך הלחימה בנגב המערבי ובעזה, עצרו כוחות הביטחון אנשים רבים שהשתייכו לקבוצה זו. המדור לפסיכולוגיה חקירתית במשטרת ישראל, האמון בין היתר על ביצוע בדיקות פוליגרף, התבקש לסייע בבדיקתם של עצורים אלה, אשר לגביהם לא ניתן היה לקבוע בוודאות מראש אם השתתפו בביצוע פשעי מלחמה ואם כן, מה היה חלקם. המטרה הייתה לנסות לאתר, מבין כלל

העצורים, את אלה מהם אשר לקחו חלק כלשהו במעשי האיבה ואשר יש להמשיך בחקירתם, כחשודים בביצוע פשעי מלחמה. ההרצאה תבחן את הדרכים, בהן התמודד המדור לפסיכולוגיה חקירתית עם אתגר זה. נדון בפולגורף ומאפייניו ככלי עזר בחקירה משטרתית; ננסה להבין מהם הסט הפסיכולוגי והסט הפיזיולוגי של הנבדקים; נבין וננתח את המשימה - בדיקת העצורים העזתיים. לבסוף, נראה מה הם האתגרים המקצועיים והתנאים הפיזיים בהם פעל המדור על מנת לבצע סינון אמין ונכון של העצורים ב"שטח", מתקני המעצר בהם הם מוחזקים. לצד חדרי הבדיקה, נראה את ההתאמות והפתרונות שעלו במהלך העבודה, במטרה להשיג תוצאות אמין ככל הניתן, גם במצבים מורכבים ופסיכולוגית.

עושים היסטוריה: תיעוד פעילות משטרת ישראל במלחמת "חרבות ברזל"

ד"ר שלומי שטרית, ראש מדור היסטוריה ומורשת, משטרת ישראל

תקציר

הרצאה זו תציג את הפעילות שמבצעת משטרת ישראל, על מנת לתעד את עשייתה במהלך מלחמת "חרבות ברזל". תיעוד זה נועד לשמש בסיס ללמידה ארגונית ולשיפור מקצועי, כמו גם למטרות נוספות, בהן חיזוק אמון הציבור והנחלת ערכים למשרתים בארגון. מדור היסטוריה ומורשת שבאגף ההדרכה אמון על תיעוד הפעילות המרכזית במשטרת ישראל, בשגרה ובשעת חירום. מיד עם פרוץ המלחמה, החלו אנשי המדור לתעד את ההתרחשויות, במגוון דרכים. אלה כוללות, בין היתר: סיקור הפעילות המרכזית בזמן התרחשותה; נוכחות בדיונים של מקבלי ההחלטות; איסוף מסמכים ופריטי מדיה מסוגים שונים; ובמיוחד עריכת ראיונות עם שוטרים ושוטרות, אשר השתתפו באירועים. התיעוד שנערך אפשר לגבש תמונה אמין של פעילות המשטרה בשבעה באוקטובר ושל האופן שבו הארגון התמודד ומתמודד עם אתגרים מרכזיים נוספים ובהם זיהוי החללים, חקירת פשעי המלחמה, סיוע לפעילות הצבא, ועוד. המטרה היא לייצר מסד נתונים רחב ואמין, שיהווה בסיס למחקר עתידי אודות המשטרה במלחמה, להפקת לקחים מקצועיים, ולהבניית נרטיב ארגוני אודות חלקה של המשטרה במערכה. ההרצאה תבחן מספר שאלות מרכזיות, בהן: מהן מטרות התיעוד? עבור מי הוא נועד? מהן המתודולוגיות המשמשות לכך? מה האתגרים המקצועיים הנלווים לתיעוד? אלו דילמות עלו במסגרת העשייה? מאחר וזו הפעם הראשונה בה נדרש המדור, שנוסד בשנת 2022, לפעול בשעת חירום, נדון גם בלקחים שהפקנו ובפתרונות שיושמו תוך כדי התיעוד.

אולם קורל

משבר, טראומה וחוסן

יו"ר: ד"ר חגית בוני-נח, אוניברסיטת אריאל

תסמונת דחק פוסט-טראומטי, פציעה מוסרית ותוקפנות בקרב יוצאי צבא

דוד פוטיק, אוניברסיטת בר אילן

תקציר

תסמונת דחק פוסט-טראומטי ופציעה מוסרית הן שתי תופעות שכוחות המתרחשות במהלך שירות צבאי של חיילים קרבים בצמידות גבוהה, והן אף עשויות להיות בעלות השלכות שליליות. ישנה ספרות ענפה על תוקפנות בקרב יוצאי צבא, אך בסקירת ספרות לא נמצא מאמר הבוחן את הקשר בין צבאי תסמינים של תסמונת דחק פוסט-טראומטי לבין תוקפנות מאז שינוי הקריטריונים לאבחנה זו במדריך הסיווג והאבחון

הפסיכיאטרי האמריקני של הפרעות נפשיות (DSM-5) בשנת 2013. יותר מכך, גם לא נמצא מחקר הבוחן את הקשר בין היבטים שונים של פגיעה מוסרית לבין צורות שונות של תוקפנות בקרב יוצאי צבא. מטרת המחקר הנוכחי, שהינו גם הראשון בישראל, הייתה לבחון באופן מקיף את הקשר בין משתנים אלו לבין ביטויי תוקפנות שונים, כגון, כעס, עוינות, תוקפנות מילולית ותוקפנות פיזית. בהתאם להשערות, נמצא קשר בין ארבעת צברי התסמינים של תסמונת דחק פוסט-טראומטי לבין תוקפנות, אך לא כולם נמצאו כמנבאים לתוקפנות. כמו כן, רק היבט אחד של פגיעה מוסרית, המתייחס לחוויה של בגידה של מפקד או סמכות גבוהה יותר, נמצא כקשור לכעס, לעוינות ולתוקפנות מילולית. בנוסף לכך, נמצא כי מספר המשפטים הצבאיים בעת שירות צבאי הוא גם נבא לתוקפנות. לצד התרומה התיאורטית של הרחבת הידע המחקרי הקיים בנוגע לקשר בין צברים של תסמיני תסמונת דחק פוסט-טראומטי ופגיעה מוסרית לבין צורות שונות של תוקפנות, למחקר זה גם השלכות ותרומות יישומיות עבור קלינאים המבקשים לתכנן תכניות טיפול עבור מטופליהם יוצאי הצבא, ואנשי מקצוע המבצעים הערכות סיכון לאלימות לאוכלוסייה זו.

מודל חוסן והפחתת נטיות אובדניות בקרב לסביות, הומוסקסואלים וביסקסואלים

קטיה בן יוסף וד"ר יעל וילצ'יק-אביעד, אוניברסיטת אריאל

תקציר

המחקר בחן את הקשר בין שלושה ממדים של חוסן (מיקוד שליטה פנימי, משמעות בחיים ואופטימיות) לבין הפחתת נטיות אובדניות בקרב אינדיבידואלים לסביות, הומוסקסואליים וביסקסואליים (לה"ב) כאשר אוכלוסייה זו ידועה בנטיות אובדניות גבוהות. אוכלוסיית המחקר כללה 231 נבדקים ישראלים, המורכבים מ-92 הטרוסקסואלים ו-139 אינדיבידואלים לה"ב שנעו בגילים בין 19 ל-58 שנים. כלי ההערכה כללו שאלון מיקוד שליטה (Locus of Control questionnaire), שאלון משמעות בחיים (Purpose in Life test), שאלון אופטימיות (Life Orientation Test) ואינדקס פוטנציאל אובדנות (Index of potential suicide). נמצא מתאם שלילי בין ממדי החוסן לבין נטיות אובדניות בקרב כל משתפי המחקר. נציין כי בקרב קבוצת הלה"ב, המתאם השלילי בין מיקוד השליטה פנימי לבין נטייה לאובדנות הייתה פחות מובהקת, מה שמצביע על כך שמיקוד השליטה הפנימי הציע גורם חוסן משמעותי יותר מפני אובדנות עבור אנשים הטרוסקסואלים מאשר עבור אנשים מקבוצת הלה"ב. המחקר מדגיש את החשיבות בהתאמת התערבויות מבוססות מודל חוסן רב מימדי לאוכלוסיית הלה"ב וזאת בכדי להפחית נטיות אובדניות. החידוש המרכזי של המחקר טמון בהכרה בצורך הדיפרנציאלי על מדדים ספציפיים במסגרת התערבות טיפולית עבור קבוצות שונות. עבור אוכלוסיית הלה"ב, התערבויות טיפוליות צריכות לתת עדיפות לממדים כמו משמעות בחיים ואופטימיות כדי להפחית בעילות נטיות אובדניות.

"הם נתנו לנו להיות איתם בעולם שלהם": נקודת המבט של מטפלים ב'איזונובה' - מתחם לריפוי עצמי קהילתי לשורדי שבט הנובה-טראנס

ד"ר חגית בוני-נח, פרופ' ליאת קורן, ד"ר אבי זיגדון, פרופ' ריקי טסלר, אוניברסיטת אריאל; ד"ר אורית שפירו ועו"ס עמרי פריש, עמותת איזון

תקציר

רקע: ביום שבת ה-7 באוקטובר 2023, פלשו מחבלי החמאס בהמוניהם לאזור עוטף עזה, ופתחו במתקפות טרור רצחניות בישראל בה נטבחו רבים ביניהם כאלו ששהו בפסטיבל ה'סופר-נובה' ומסיבת 'פסיידק' במתחם רעים. מספר ימים לאחר מכן, מפיקי פסטיבל הנובה הקימו מתחם התכנסות ייעודי לשם התמודדות

ורפוי המיועד לשורדי המסיבות. בתחילה מוקם המתחם בבורג' בבינימינה, ולאחר כשבועיים חברו מפקי הנובה לעמותת איזון לשם ניהול והובלת החלק הטיפולי במתחם, והקימו את מתחם 'איזונובה' בשדות ים, מתחם ייחודי לטיפול ורפוי של שבט הנובה-טראנס שהתקיים במשך כחודש וחצי. מטרת המחקר: לתעד ולהבין את שהתרחש במתחם 'איזונובה' בהקשר הטיפולי מנקודת מבטם של מטפלים-מתנדבים במתחם. שיטת המחקר: אתנוגרפיה מהירה נערכה במתחם 'איזונובה' שכללה תצפית משתתפת ו-13 ראיונות עומק למטפלים במתחם. ממצאים: בהקשר הטיפולי עלו ארבע תמות עיקריות: (1) להיות מטפלים-אורחים במתחם לרפוי עצמי קהילתי בסביבה מוגנת תרבותית של שבט הנובה-טראנס; (2) תחושת הזכות לטפל במתחם איזונובה, להכיר את שבט הנובה-טראנס ולהיות חלק מאבן דרך היסטורית בתהליך הרפוי של השבט; (3) הטיפול האקלקטי הצומח מהשדה: והצורך לבוא ממקום צנוע, גמיש וספונטני; (4) תרפיית העוזר - לתת תמיכה ולהיתמך בחזרה. מסקנות: 'איזונובה' התגלה כמתחם רפוי ייחודי, אקלקטי והוליסטי ראשון מסוגו שיועד להתמודד עם טראומה המונית קהילתית של שבט הנובה-טראנס בשלביה הראשוניים. התובנות ממתחם 'איזונובה' שבו נערכו דרכי טיפול בהול ואקלקטי שצמחו מהשדה ואפשרו את השילוב בין טיפול עצמי קהילתי בהובלת מפקי הנובה עם העקרונות הטיפוליים המנחים של עמותת איזון והגמישות הטיפולית של כלל המטפלים הבאים מגישות טיפוליות מגוונות בתוך מרחב טבע מרפא יכולות לסייע בהתאמת צרכי הטיפול ההמשכי בשורדי המסיבות ולהוות מודל ייחודי גם ללמידה בהקשר לטיפול ראשוני בנפגעי טראומה המונית.

גילויי גזענות והדרה חברתית כלפי מהגרים מבריה"מ לשעבר בישראל

ד"ר ורד תמיר וד"ר עירית עין-טל, המכללה האקדמית גליל מערבי

תקציר

רקע: ההגירה מבריה"מ לשעבר מהווה את אחד מגלי העלייה המשמעותיים שהגיעו לישראל. קבוצת עולים זו מהווה את הקבוצה האתנית הגדולה ביותר שהיגרה לישראל. מתוך העולים, כ-35% היו ילדים ובני נוער בגילים 0-19. המוסדות החברתיים, בתי הספר וצה"ל, קיבלו את העולים לשורותיהם והיו חלק ממערך קליטתם בישראל. מטרת המחקר: לבחון את גילויי הגזענות וההדרה החברתית כלפי העולים מבריה"מ לשעבר לישראל והשפעתם על קליטתם בחברה הישראלית. שיטת המחקר: שיטה איכותנית במסגרתה בוצעו ראיונות חצי-מובנים עם 21 עולים מבריה"מ לשעבר שעלו לישראל כילדים ובני נוער. ממצאים: מדברי המרואיינים נמצא כי מרביתם חוו גילויי גזענות, כאשר האימרה הכמעט שגרתית היתה "רוסי מסריח" או "תחזרו לרוסיה", דבר אשר הגביר את תחושת ההדרה החברתית בקרבם. מסקנות: לתחושתם של המרואיינים, בראיה רטרוספקטיבית, תקופת בית הספר היא עקב האכילס של קליטת העולים שם הם חווים אמירות גזעניות והדרה חברתית.

Identifying Criminal Clusters in Nonconsensual Medical Experiments on Humans: World War II Nazi Regime as a Case Study

ד"ר חוה דיין ודנית רונן, אוניברסיטת חיפה

Abstract

Using content analysis of secondary data on WWII Nazi Regime, this is the first criminological research aimed at identifying distinct criminal clusters of nonconsensual medical experiments on human (NCMEHs) by medical-related intent: racial ideology, military, or general medicine.

Smallest space analysis and linear regression were conducted with 73 NCMEHs coded by 33 variables. Findings suggest distinct underlying structures of co-occurring characteristics and severity levels in three criminal clusters. NCMEHs based on Nazi racial ideology seemed the most lethal in the sense of involving intentional killing. The criminal clusters will be presented and discussed based on criminological classifications (expressive or instrumental homicide, hate-based, or rational crimes). The presentation will conclude with implications and proposals for future studies.

אולם טרקלין

התנהגויות סיכוניות ופשיעה בקרב מתבגרים

יו"ר: ד"ר רותם לשם, אוניברסיטת בר אילן

אימפולסיביות ותוקפנות בקרב מתבגרים: הקשר להבנת מטפורות

ד"ר רותם לשם ופרופ' נירה משעל, אוניברסיטת בר-אילן

תקציר

התנהגות תוקפנית מהווה אחת הבעיות החברתיות המרכזיות בקרב מתבגרים, בייחוד כאשר היא משולבת עם תכונת האימפולסיביות. ההרצאה עוסקת בהשפעה של מרכיב בשפה הפיגורטיבית - הבנת מטפורות, על האימפולסיביות והתוקפנות במחקר שנערך בקרב מתבגרים. במחקר זה, 204 מתבגרים מילאו שאלונים לדיווח עצמי להערכת אימפולסיביות ותוקפנות וכן ענו על מבחן הבנת מטפורות מוכרות ("שחוקות/מתות") ומטפורות לא מוכרות (חדשות). ניתוח נתיבים הראה כי רמה נמוכה של הבנת מטפורות קשורה לרמות גבוהות של אימפולסיביות ותוקפנות. בנוסף, נמצא כי אימפולסיביות מתווכת את הקשר בין הבנת מטפורות מוכרות לבין סוגים שונים של תוקפנות. בנוסף, נמצא כי אימפולסיביות מתווכת את הקשר בין הבנת מטפורות מוכרות לתוקפנות, כך שהבנה של מטפורות מוכרות (אך לא של מטפורות פחות מוכרות) קשורה בעקיפין לתוקפנות פיזית, תוקפנות מילולית, כעס ועוינות דרך השפעתה על תכונת האימפולסיביות. ממצא זה מעיד על כך שמתבגרים עם יכולת טובה להבנת מטפורות מוכרות נוטים פחות לאימפולסיביות, ומתוך כך לרמות נמוכות של סוגי התוקפנות הללו. תוצאות אלו מוסברות בהקשר של תפקודים קוגניטיביים וניהוליים, ומדגישות את החשיבות של הבנת מטפורות כהליך קוגניטיבי המשפיע על וויסות התנהגות תוקפנית. ברמה היישומית, לימוד וחיזוק השפה המטפורית, כגון ניתוח ופירוש של שפה מטפורית בספרות או התנסות בתרגילי חשיבה מטפורית, יכולים להוות כלי הכשרה קוגניטיבי לחיזוק תפקודים קוגניטיביים ורגשיים, כולל תהליכי חשיבה מופשטת ותהליכי וויסות התנהגותי.

מיפוי הגורמים שמסבירים את הדיווח-העצמי על התנהגויות סיכון ועברייניות של מתבגרים בסיכון בתוכנית התערבות של לימודי המשטרה לעומת מתבגרים בסיכון בתוכניות התערבות אחרות

אמין עזמה, פרופ' תומר עינת, אוניברסיטת בר אילן ופרופ' טלי מנטוביץ, אוניברסיטת חיפה

תקציר

תיאוריות סוציאליזציה כלפי החוק תורמות בהבנת מניעיהם של המתבגרים לציית לחוק או לעבור עליו. לפיהן, מתבגרים החווים מערכת יחסים טעונה ומתוחה עם המשטרה, מפתחים התנגדות חברתית אשר מגבירה את מעורבותם בהתנהגויות סיכון ועוברות חוק. כמו כן, מתבגרים במערכת יחסים זו נוטים לציית לחוק ולמשטרה מתוך פחד מעונש ולא מתוך תפיסת המשטרה והחוק כלגיטימיים. בנוסף, תיאוריות אלה מניחות כי שיפור ביחסים בין המתבגרים לבין המשטרה, עשוי לצמצם בקרב הראשונים את התנגדותם החברתית ולהניע אותם לשמור על החוק מתוך תפיסת המשטרה כלגיטימית ולא מתוך פחד מעונש. המחקר הנוכחי בחן הנחות אלו בקרב שתי קבוצות של מתבגרים בסיכון הנבדלות במערכת היחסים שלהן עם המשטרה. הקבוצה הראשונה כללה מתבגרים בסיכון בתוכנית לימודי משטרה (N=142) המכשירה את משתתפיה להיות "שוטרים צעירים" והמשלבת אותם בפעילויות משטריות המיועדות לשמירה על הסדר הציבורי ושירות האזרח. הקבוצה השנייה כללה מתבגרים בסיכון בתוכניות התערבות אחרות שאינן לימודי המשטרה (N=150) בקרב כל אחת מהקבוצות, נבחן תפקידם של המשתתפים, הערכת יעילות המשטרה, מגע שלילי עם המשטרה, תפיסת הלגיטימציה של המשטרה והתנגדות חברתית בניבוי הדיווח-העצמי שלהן על מעורבותן בהתנהגויות סיכון ועברייניות. תוצאות המחקר הראו, כי בקרב הקבוצה שכללה מתבגרים בסיכון שהשתתפו בתוכנית לימודי משטרה נמצא שרק המשתתפה תפיסת הלגיטימציה של המשטרה היה קשור קשר שלילי לדיווח-העצמי על מעורבות בהתנהגויות סיכון ועברייניות. יתרה מזו, בקרב הקבוצה שכללה מתבגרים בסיכון שלא השתתפו בתוכנית לימודי משטרה, נמצא שהמשתתפה הערכת יעילות המשטרה היה קשור באופן שלילי לדיווח-העצמי על מעורבות בהתנהגויות סיכון ועברייניות. מנגד, נמצא כי המשתתפים התנגדות חברתית ומגע שלילי עם המשטרה, היו קשורים באופן חיובי לדיווח-העצמי על המעורבות בהתנהגויות סיכון ועברייניות.

מיקוד שליטה, משמעות חיים ודימוי עצמי כממדי חוסן הקשורים להתמדה בלימודים בקרב בני נוער

אלחנן בוטון ופרופ' יעל וילצ'יק-אביעד, אוניברסיטת אריאל

תקציר

מטרת המחקר היתה לבחון מודל חוסן פנימי רב-ממדי כמנבא להתמדה בלימודים בקרב מתבגרים. מודל המחקר מורכב מגורמי חוסן פנימיים - מיקוד שליטה, משמעות חיים ודימוי עצמי חיובי - הקשורים בקשר חיובי אחד לשני וכן להתמדה בלימודים כמסייעים להתמודדות טובה יותר עם המשימות והציפיות במסגרות החינוך. המחקר בחן ארבע השערות: (1) קשר בין מיקוד שליטה לבין משמעות וחיים ודימוי עצמי; (2) קשר בין משמעות חיים לדימוי עצמי; (3) קשר בין משתני המחקר לבין התמדה בלימודים ויכולת הניבוי של המשתתפים להתמדה בלימודים; (4) משמעות חיים ודימוי עצמי כמתווכים בין מיקוד שליטה להתמדה בלימודים. המשתתפים היו 831 תלמידים מכיתות י"ב ממסגרות שונות, שמילאו שאלונים רלוונטיים. התוצאות אששו את המודל והשערות המחקר. נמצא קשר חיובי מובהק בין המשתתפים, ומשמעות חיים ודימוי עצמי אכן תיווכו את הקשר בין מיקוד שליטה להתמדה בלימודים. המודל המורכב ניבא בצורה טובה

יותר את ההתמדה בלימודים. התגלו גם ממצאים דיפרנציאליים על בסיס סוציו-דמוגרפי. המחקר תורם מודל חדש לבחינת התמדה בלימודים וממצאיו עשויים לסייע לאנשי חינוך וטיפול לפתח כלים לעידוד התמדה ולמניעת התנהגויות סיכון בקרב מתבגרים.

”אבא/אמא תביאו לי” : מאפיינים אישיים ואישיות אפלה בקרב ילדי הורות מפנקת/הורות הליקופטר בעתות משבר

ד”ר שרי הראל וד”ר טל בן יעקב, המכללה האקדמית אשקלון

תקציר

הורות מפנקת והורות הליקופטר מהווים מושגי הורות הקשורים זה בזה כיוון שבשני סגנונות הורות אלו ישנה היענות הורית גבוהה. הורות מפנקת משקפת מגוון רחב יותר של היענות ההורה לילדיו (דהיינו, מתירנות חומרית, מתירנות ביחסים ומתירנות התנהגותית) ותביעות נמוכות מהם, בעוד הורות הליקופטר מתמקדת בעיקר בהיבטים שקשורים ביחסים בין הורה-ילד המתבטאים בגוננות ומעורבות יתר בחיי ילדיהם כבוגרים עצמאיים. כאשר מתבגרים הופכים לבוגרים צעירים ועצמאיים ומתחילים חיים בלתי תלויים, הורים אשר נקטו בסגנון של הורות מפנקת בשנות הילדות וההתבגרות של ילדיהם, עשויים להמשיך בתבנית מפנקת זו, אשר תבוא לידי ביטוי בהורות הליקופטר. (Cui et al., 2019; Schiffrin et al., 2014) עד כה, רק מחקר אחד בדק את הקשר בין הורות מפנקת בשנות הילדות לבין הורות הליקופטר בגיל הבגרות, כשמוקד ההתייחסות היה בריאות נפשית (Cui et al., 2019) ואף מחקר עדיין לא בחן את הקשר בין הורות מפנקת והורות הליקופטר לבין מאפייני אישיות אפלה בקרב ילדים אשר גדלו להורים בעלי סגנון הורות זה. המחקר הנוכחי בחן קשר זה, לראשונה, תוך שימת דגש על מאפיינים אישיים בכלל ומאפייני אישיות אפלה בפרט, בעתות משבר: בתקופת הקורונה ובמלחמת “חרבות ברזל”. מערך המחקר נחלק לשניים: המחקר הראשון נערך בתקופת הקורונה וכלל 445 נבדקים. המחקר השני נערך בתקופת מלחמת “חרבות ברזל” וכלל 450 נבדקים. בשני המחקרים משתתפי המחקר היו בוגרים צעירים מגיל 20 ומעלה, סטודנטים, וכן כאלה המועסקים בשירות הציבורי ובמגזר הפרטי, ישראלים, חילונים, מסורתיים ודתיים. המשתתפים היו מרקע סוציו אקונומי מגוון, חלקם חיים בנפרד, חלקם חיים בזוגיות ולחלקם ילדים ואשר מתגוררים באזורים בארץ בפריסה רחבה ובעיקר מאזור המרכז והדרום. ממצאי המחקר יוצגו בהרחבה לצד המסקנות.

מקומם של בני נוער בחבורות רחוב ובכנופיות על-פי תפיסתם של קציני משטרה

ד”ר עופר זמל, אוניברסיטת חיפה ומכללת גליל מערבי

תקציר

חבורות רחוב וכנופיות הן תת-תרבות עבריינית המתפתחת בעיקר בקרב בני נוער וצעירים, ומתאפיינת בפעילות אלימה בערים הגדולות. במשך שנים רבות ההסבר התיאורטי להיווצרותן היה תסכול של נערים שגדלו בעוני ובמצוקה, תהליכי הגירה, פיקוח לקוי של ההורים על ילדיהם, ויחסי תקשורת לקויים ביניהם; לצד תהליכי משבר, וחיפוש זהות עצמית, בגיל ההתבגרות. מהספרות המחקרית עולה שהמעורבות בחבורות רחוב ובכנופיות מספקת לנערים תחושת שייכות ומבססת את תפיסת הזהות שלהם, אך מכיוון שמדובר במסגרות פליליות שונות, יש להניח שגם מקומם של הנערים בכל אחת מן הקבוצות, הוא שונה. המחקר הנוכחי בא לבחון את מקומם של הנערים בכל אחת מן הקבוצות, ולבדוק האם במהלך התבגרותם הם עוברים מחבורת רחוב לכנופייה, ואם כן, על איזה רקע. זאת באמצעות ראיונות עומק חצי מובנים עם 11

קציני משטרה ביחידה המרכזית (ימ"ר), שעוסקים בעבודתם, בין השאר, במאבק בפשיעה של קבוצות עוברות חוק. תהליך הדגימה היה כפול, בשלב הראשון נבחרו המשתתפים בשיטת הדגימה המומחית מכלל האוכלוסייה הרלוונטית, בהתבסס על היכרותם את הנושא הנחקר; בשלב השני נבחרו המשתתפים בשיטת הדגימה "כדור שלג", שבה נדגמים המשתתפים בכפוף לזמינותם עד לנקודת רוויה. ממצאי המחקר מראים שגם לנערים בחבורות רחוב וגם לנערים החברים בכנופיות, יש רקע סיכוני; הם גדלו בשכונות שבהן הייתה נגישות קלה לסמים וביצעו עבירות רכוש ואלימות. ההבדל בין השניים הוא שנערים בחבורות רחוב מחפשים קבוצת השתייכות שעם חבריה יעבירו את זמנם הפנוי, ועיסוקם העברייני הוא אקראי. לעומתם, הנערים החברים בכנופיות מבצעים עבירות אלימות יותר, ובנוסף להשתייכות חברתית, הם מוצאים בכנופייה מסגרת המספקת להם הכנסה כלכלית ומעמד בעולם הפשע. עוד נמצא כי, נערים שהיו בחבורות רחוב מגיעים לכנופיות דרך עבירות שהם מבצעים בעבור עבריינים בגירים, שמדריכים אותם בפשע, ומצרפים אותם לכנופייה. המסקנה שעולה מן המחקר היא, שכדי למנוע מנערים לחבור לכנופיות יש להפעיל התערבות מניעתית בקרב הנערים בסיכון בחבורות הרחוב בטרם הצטרפותם לכנופייה, שבה הזהות העבריינית מגובשת יותר, והיכולת להשפיע עליהם לחדול מפשיעה נמוכה יותר.

Wednesday 25 September 2024

יום רביעי 25.9.24

פאנל 2 11:45 – 13:15

אולם אופל

פרופילאות סטטיסטית ככלי להגדרה ולהבנה של תופעות קרימינולוגיות וקרימינוליות

יו"ר: ד"ר יעריה עמרם, משטרת ישראל והאוניברסיטה העברית

מתדיין: פרופ' יוסי גליקסון, אוניברסיטת בר אילן

נושא המושב:

המציאות יוצרת מגוון רחב של תופעות מעניינות – אישיות, אישיותיות, חברתיות, עברייניות ועוד. לכל תופעה יש מאפיינים ודפוסים ייחודיים לה, ללא אחד מהם היא לא תהיה אותה אחת בדיוק. שימוש בפרופילאות סטטיסטית מאפשר לבחון, לאפיין ולהבין תופעה לעומק ואת הגורמים לה, מורכבת ככל שתהיה, באמצעות מגוון של משתנים. במושב יוצגו ארבעה מחקרים מרתקים פרי עבודתם של חוקרים מאוניברסיטת בר-אילן העוסקים כל אחד בתחום קרימינולוגי אחר, כשהמשותף להם הוא בניית הפרופיל הספציפי של התופעה הנחקרת. פרופ' יוסי גליקסון וד"ר רויטל נאור-זיו מציגים את המרחב האישיותי בו ממוקם השילוש האפל של פסיכופתיה, מקיאוווליזם ונרקסיזם. הם מקשרים בין הייצוג המרחבי הזה לבין הפרופיל האישיותי של משתתפי המחקר. ד"ר יעריה עמרם גיבשה פרופיל של וויגיילנטיים תוך התחשבות במגוון רחב של משתנים ושימוש בכלי שגובש לצורך המחקר הבוחן את ההצדקה למעשה הוויגיילנטי ואת ביצועו בפועל. גולן שפירא בויאר תציג את הקשר שהתקבל בין משתנים פורנזיים ומשתנים מילוליים במקרים של רצח "רב פעמי" באמצעות מיפוי מרחבי של פיזור המשתנים במרחב, לקיומם של פרופילים אישיותיים שונים. דניאל הרון בחנה במחקרה את היכולת של אנשים לזהות תכונות אישיות באמצעות

תמונות פנים שמייצגות רמה גבוהה ונמוכה של תכונות השילוש האפל (מקיאוווליזם, נרקסיזם ופסיכופתיה) ואת הפרופיל הסטטיסטי של זיהוי התכונה.

הרדקס של המרחב האישיותי, ושינויים בו הקשורים לפרופיל אישיותי

פרופ' יוסי גליקסון וד"ר רויטל נאור-זיו, אוניברסיטת בר-אילן

תקציר

לאחרונה, דיווחנו כי חמש תכונות האישיות המזוהות עם צוקרמן - מוחצנות, נירוטסיזם, פעלתנות, חיפוש ריגושים, ותוקפניות - מיוצגות במרחב כרדקס (radex). כמו כן, השילוש האפל (פסיכופתיה, מקיאוווליזם ונרקסיזם) ממוקם באותו המרחב, באזור המזוהה עם תוקפניות. בהתחשב בכך שמדובר בממצא ייחודי בספרות, חשוב מאוד לשחזרו. לשם כך, גייסנו מדגם שני וייחודי של אנשים שהם חובבי אמנות חזותית אפלה. הנתונים של המחקר הראשון שלנו סופקו על ידי 289 משתתפים; הנתונים של המחקר השני שלנו סופקו על ידי 242 משתתפים. כל המשתתפים ענו גם על ה-ZKA-PQ/SF (שאלון הבוחן את תכונות האישיות הנ"ל, לפי התאוריה של צוקרמן) וגם על ה-SD3 (שאלון הבוחן את השילוש האפל). שימוש בסילוס רב-מימדי לפי שיטת גוטמן (SSA) הניב רדקס; יתרה מכך, מבנה האישיות הזה נשמר כאשר השילוש האפל הוכנס לניתוח. ממצא זה שוחזר גם במדגם החדש. באופן ספציפי, מקיאוווליזם ופסיכופתיה נמצאים בסמיכות באזור המזוהה עם תוקפניות, בעוד נרקסיזם ממוקם במרחק מה משני אלה. בהרצאה, נציג גם את הפרופיל האישיותי הייחודי של חובבי האמנות האפלה, ונקשרו לשינויים הקלים הנצפים ברדקס.

מיהו הוויג'ילנט? פרופיל האישיות של הלוקח את החוק לידיים

ד"ר יעריט עמרם, משטרת ישראל והאוניברסיטה העברית ופרופ' יוסי גליקסון, אוניברסיטת בר-אילן

תקציר

מטרת המחקר הייתה לבחון את תופעת הוויג'ילנטיות לעומק במטרה לחשוף את זהותו של האדם הלוקח את החוק לידיים, תוך שימוש במכלול גורמים יחדיו בו-זמנית לצורך בניית פרופיל הוויג'ילנט. במחקר השתתפו 372 נבדקים לוחמים ולוחמות משמר הגבול, מתוכם 120 גברים ו-162 נשים, בטווח גילאים של 18-64 ($M=21.3$, $SD=4$). הנבדקים ענו על סדרה של שאלונים בסדר הבא: שישה שאלוני אישיות בהם השילוש האפל המקוצר (SD3), מודל ששת הגורמים (HEXACO), מודל חמשת הגורמים (SF/PQ-ZKA), אימפולסיביות של אייזנק (Eysenck's I7) אימפולסיביות פונקציונלית ודיספונקציונלית של דיקמן; שאלון רגישות לעונש או לחיזוק של קאוור ווויט; שאלון תרחישים וויג'ילנטיים הכולל 16 תרחישים (במערך פקטוריאלי של 4 מנבאים) שחובר לצורך המחקר הנוכחי לשם בחינת ההצדקה למעשה הוויג'ילנטי וביצועו בפועל ולשם זיהוי הוויג'ילנטיים עצמם; שאלון הבוחן עמדות כלפי המשטרה; ושאלון פרטים אישיים. ממצאי המחקר חשפו את פרופיל האישיות של הוויג'ילנט והראו שנתוני הרקע של הנבדק ועמדותיו כלפי המשטרה נחלשו ואת מקומם תפסו תכונות האישיות בהסבר וויג'ילנטיות. בנוסף, המחקר הנוכחי הציג פרופיל ייחודי של וויג'ילנטיים בעלי תכונות פרו-סוציאליות ונתפסים כ'לוחמי צדק'. בהתאם לממצאים אלה ניתן להסיק שהוויג'ילנט לוקח את החוק לידיים באופן שקול ומתוכנן המתחשב במאפיינים הספציפיים של התקרית ולא באופן אימפולסיבי. מסקנות אלו עונות לסוגיית האופי של המעשה הוויג'ילנטי שעולה בספרות ומחדדות את ההבדל בין וויג'ילנטיות לבין אקט שמופעל תוך הגנה עצמית.

"מכתם דם לחדר החקירות": הקשר בין משתנים פורנזיים למשתנים מילוליים במקרים של רצח סדרתי

גולן שפירא בויאר ופרופ' יוסי גליקסון, אוניברסיטת בר-אילן

תקציר

מטרת המחקר הייתה לבחון את הקשר בין משתנים פורנזיים ומשתנים מילוליים במקרים של רצח "רב פעמי" במטרה למציאת מיפוי מרחבי של פיזור המשתנים במרחב וכן לבחינת קיום של פרופילים אישיותיים אפשריים. במחקר התבצע ניתוח של 20 מקרי רצח "רב פעמי" שאירעו בישראל תוך התייחסות למשתנים פורנזיים ומילוליים על סמך הכרעות דין ודוחות פורנזיים. אוכלוסיית המדגם כללה 20 רוצחים "רב פעמיים" (ביצעו שני רציחות ויותר בעלי דפוס פעולה וחתימה דומה) ואינה כללה רוצחים על רקע מיני ומפגעים על רקע אידיאולוגי. הנתונים נותחו לפי 17 משתנים פורנזיים ומילוליים כאשר חלק מהם קשורים לבחירות פורנזיות שנעשו על ידי הרוצח בזירות העבירה, בהם: שימוש בסמים ואלכוהול לפני הרצח, ריבוי זירות, סיכון לעדי ראייה, הסתרת הגופה, השחתת הגופה, מידת קרבה פיזית לקורבן על פי כלי הרצח, הבאת כלי הרצח לזירה; וחלק להתנהלותו המילולית של הרוצח בחקירה הפלילית בהם: דהומניזציה לקורבן, חזרה לשגרה לאחר הרצח, הרחקה עצמית מהזירה, הרחקה מהקורבן, קשר מינימלי, מניפולציה והודאה. המשתנים קודדו בינארית על סמך השתייכות לטיפולוגית רוצח מאורגן ולא מאורגן, כאשר ההטיה היא לרוצח מאורגן (1=רוצח מאורגן, למשל העלמת ראיות; 0=רוצח לא מאורגן, למשל השארת כלי הנשק בזירה). ניתוח הנתונים התבצע באמצעות תורת ההשטחות (Smallest Space Analysis - SSA) ושימוש במקדמי המתאם של פירסון וגיקארד. הממצאים העיקריים העלו כי כאשר הניתוח מתבסס על המאפיינים הפורנזיים ובפרט אצל הרוצח המאורגן, ניתן להגיע לטיפולוגיות ופרופילים הקושרים למאפיינים פורנזיים ומילוליים של רוצחים "רב פעמיים" כאשר החלוקה היא לשלושה אזורים: תכנון מקדים, ריחוק רגשי וריחוק קוגניטיבי.

"לראות את החושך": זיהוי השילוש האפל על סמך תמונות פנים סטטיות

דניאל הרון, פרופ' יוסי גליקסון וד"ר רויטל נאור-זיו, אוניברסיטת בר-אילן וד"ר יעריט עמרם, משטרת ישראל והאוניברסיטה העברית

תקציר

עדויות להנחה כי רמזים מורפולוגיים, הקשורים למבנה וצורת הפנים, מהווים מידע מספיק לאדם על מנת לזהות תכונות אישיות של אדם אחר מופיעות כיום במגוון מחקרים. מטרת המחקר הייתה לבחון יכולת זיהוי זו על ידי מטלה בה הנבדקים נדרשים לזהות את תכונות השילוש האפל מתווי פנים של אחרים הגבוהים או נמוכים בתכונות אלו. בנוסף, המחקר בחן את הפרופיל המורפומטרי של הפרצופים שהוצגו לנבדקים על מנת להציג עדויות להבדלים ביניהם. במחקר השתתפו 89 נבדקים מהאוכלוסייה הכללית. ניתוח הממצאים התבסס על שלושה מודלים המייצגים הצלחה בזיהוי התכונות כאשר הפרופיל של כל משתתף הורכב משלושה ציונים (אחד לכל מודל) שסכומם הוא מספר הגילויים הנכונים. ממצאי המחקר הראו שהנבדקים זיהו את תכונות השילוש באמצעות תמונות פנים סטטיות, עם זיהוי גבוה יותר לתכונות פסיכופתיה ומקיאולוזים בהשוואה לתכונות הנרקסיזם. בנוסף, נמצאו אינטראקציות דו-כיווניות בין התכונה לבין מגדר התמונה ובין התכונה למודלים של הצלחה בזיהוי. אינטראקציות אלו נבחנו עבור הגברים והנשים שהשתתפו במחקר בנפרד, כאשר האינטראקציה של התכונה עם מגדר התמונה יצאה מובהקת בקרב הגברים בלבד ולעומת זאת האינטראקציה של התכונה עם מודלי הצלחה יצאה מובהקת בקרב הנשים בלבד.

ממצאי ניתוח המורפומטריקה מצביעים על תכונות שונות המעידות על פנים גבריות הנושאות תכונה מסוימת בהשוואה לפנים נשיות הנושאות תכונה אחרת. בהרצאה יוצגו האינטראקציות שהתקבלו ויפורטו המודלים והפרופילים הייחודיים שהתקבלו.

אולם לשם

Author Meets Critics: A Science of Otherness? Rereading the History of Western and U.S. Criminological Thought (דיון על ספר אקדמי)

יו"ר: פרופ' חגית לרנאו, אוניברסיטת חיפה

מתדיין: ד"ר יואב מחוזאי

מבקרים: פרופ' חגית לרנאו, אוניברסיטת חיפה; ד"ר נתנאל דגן, האוניברסיטה העברית; ד"ר גיל רוטשילד אליאסי, אוניברסיטת חיפה

נושא המושב

הספר עוסק בהיסטוריה אינטלקטואלית וקריאה ביקורתית של המחשבה ושל ייצור ידע בקרימינולוגיה מערבית, מתקופת ההשכלה ועד זו הנכתבת בעיקר בארה"ב ב-100 השנים האחרונות. הספר מנתח את האסכולה הקלאסית, את הזרמים השונים של הפוזיטיביזם ואת תנועת הניהול בקרימינולוגיה, וטוען כי יש להבין את גופי הידע הללו גם כפרויקט אידיאולוגי שנועד לגשר בין האוניברסליזם של מערכות המשפט הליברליות ובין אינטרסים של שליטה חברתית בחברה קפיטליסטית היררכית. ביטויים שונים של תפיסת העבריינין כאחר, על בסיס אידיאולוגיה של אחרות, סיפקו לאורך השנים היגיון קבוע, לעיתים מעודן, שהעניק הסבר לפער בין ערכים אוניברסליים של שוויון פורמלי ובין פרקטיקה של הדרה שיטתית של אלו שאובחנו וואו הוגדרו כבעיה.

אולם שנהב

סוגיות במשפט הפלילי

יו"ר: ד"ר טלי שימקין, המכללה האקדמית בית ברל

ניתוח מסקנתם של פסיכיאטריים משפטיים בהערכות כשירות לעמוד לדין ואחריות פלילית, באמצעות מערך מחקר משולב

אור טל שילה ברון, ד"ר גיוש גוצקו וד"ר דניאל ארגו, האוניברסיטה העברית

תקציר

אחד ההיבטים במערכת המשפט שנחקרו ונדונו לא פעם, עוסק באופן שבו מבססים שופטים את החלטותיהם בגזרי הדין הניתנים, וכיצד ניתן להסביר החלטות אלה מבחינה תיאורטית. בתחום הפסיכיאטריה המשפטית אומנם נבחנו המאפיינים השונים העשויים לנבא את סיכויו של נאשם להימצא לא כשיר לעמוד לדין ולא אחראי למעשיו, אך כמעט שאין התייחסות בספרות למסקנת חוות הדעת

המהווה מרכיב מהותי בקבלת ההחלטה. כלומר, עשויים להיות מאפיינים שונים המוזכרים לאורך חוות הדעת, אך באמצעות המסקנה הסופית ניתן ללמוד מהם המאפיינים המשחקים תפקיד חשוב בהחלטה זו, לראייתו של הפסיכיאטר, והאם מדובר במאפיינים שונים או זהים לאלה שהוזכרו בחוות הדעת. מטרת מחקר זה היתה לבחון כיצד מבססים פסיכיאטרים משפטיים בישראל את החלטתם בהערכות כשירות ואחריות, ומהו הנימוק המרכזי העומד בלב החלטה זו. במחקר נעשה שימוש בתיקיהם של 300 נאשמים שנשלחו להסתכלות פסיכיאטרית במרכז הירושלמי לבריאות הנפש, בין השנים 2012-2020. מערך המחקר הינו משולב, וכולל שני שלבים. בשלב הראשון בוצע ניתוח תוכן איכותני למסקנה הסופית שניתנה, במהלכו נבחן לעומק המלל שנכתב על ידי הפסיכיאטרים בעת קבלת ההחלטה. בשלב השני, לאחר קידוד הקטגוריות, בוצעו שני ניתוחי רגרסיה לוגיסטית (האחד לניבוי אי-כשירות, והשני לניבוי היעדר אחריות), במטרה לבדוק את תרומתם של המנבאים המרכזיים השונים להחלטות שהתקבלו. בהרצאה זו יוצגו הרקע למחקר, שיטת המחקר וממצאים ראשוניים.

קרימינולוגים משפיעים על ההליך הפלילי באמצעות חוות דעת קרימינולוגית

ד"ר טלי שימקין, המכללה האקדמית בית ברל

תקציר

חוות דעת קרימינולוגית בהליך הפלילי הינה כלי חדשני המשרת אדם המואשם או מורשע בפלילים, לצורך הקלה בענישה או בתנאי המעצר. זאת, במקביל לשיקום בקהילה בעת ההליך הפלילי. מטרת העל היא לצמצם פשיעה חוזרת למען הפרט והחברה כאחד. הדבר מחייב שיתוף פעולה בין הסנגור לקרימינולוג, תוך הבהרת הצורך בשימוש בחוות הדעת כמסייעת ללקוח, אם כמסמך העומד בפני עצמו או כתחליף/תמך לתסקיר המוגש מטעם שירות המבחן. השפה המשפטית שונה בתכלית מהשפה הנפשית אך שתיהן פועלות בזירה מורכבת בה אמורה להתברר האמת שבסופה הכרעה. בשני העשורים האחרונים מחקרים במדע הקרימינולוגיה מצביעים על כך שכליאה, על פי רוב, אינה מצמצמת פשיעה. עוד עולה כי רבים מבני האדם העוברים על החוק חוו בעברם טראומות על רקע מיני, גופני ורגשי. יש שבעלי תפקידים כשופטים ועורכי דין אינם בקיאים בממצאים הללו. נהוג להיעזר בחוות דעת של בעלי מקצוע כמו קציני מבחן ופסיכיאטרים. אולם, חוות דעת קרימינולוגית הינה ייחודית משום שמאירה זוויות אחרות בהיקף רחב ומעמיק. חוות הדעת מתייחסת לפרוטוקולים של בתי משפט, מסמכים רפואיים, דו"חות סוציאליים, תסקירים מטעם שרות המבחן, סיכומים פסיכיאטריים ועוד. היא מציגה אינטגרציה של המידע המופיע בתיק וכן בדיקה והתרשמות קלינית על בסיס פרטים אנמנסטיים, אישיותיים, התפתחותיים ונורמטיביים/פליליים שעלו בפגישת האבחון. בשילוב ידע מחקרי וקליני מתגבשת המלצה בהיבט קרימינולוגי שלעיתים באה בסתירה עם הערכות של אנשי מקצוע אחרים. בחלק מהמקרים עולה צורך להעיד בבית משפט. כל אלו גם יחד משפיעים באופן משמעותי על גזר הדין שיינתן על ידי השופט בהליך הפלילי.

תסקיר המעצר בראי חזקת החפות

פרופ' רינת קיטאי סנג'רו, המכללה האקדמית צפת

תקציר

ההרצאה תעסוק באופן שבו מתקבלות החלטות שיפוטיות לגבי מעצר או שחרור בתנאים מגבילים כגון מעצר בית מושפעות מתסקיר המעצר, תוך מתן דגש לחזקת החפות. בתי המשפט מזמינים לעיתים

קרובות משירות המבחן תסקירי מעצר, במיוחד כאשר התביעה מבקשת מבית המשפט להורות על מעצר הנאשם עד תום ההליכים על בסיס מסוכנותו ובית המשפט מוצא שיש מקום להתלבטות בשאלת המעצר או השחרור בתנאים מגבילים. דא עקא, קציני המבחן, הצריכים להעריך את מסוכנותו של הנאשם ואת יכולת הפיקוח עליו של המפקחים המוצעים על ידו, מושפעים לא אחת מהעובדה שהנאשמים מכחישים את אשמתם. כמו כן, קציני המבחן זוקפים לחובתם של המפקחים את אמונתם הבלתי מעורערת בחפותו של הנאשם ופוסלים את יכולתם לשמש כמפקחים בטענה שלא יוכלו לזהות כראוי גורמי סיכון בהתנהגות הנאשם. לעתים שירות המבחן אף נמנע מהמלצה על מעצר או שחרור בתנאים מגבילים נוכח הכחשתו הטוטלית של הנאשם את האשמה המיוחסת לו. תפיסת הכחשת האשמה כגורם סיכון בטרם הרשעה עומדת בסתירה לחזקת החפות. בהרצאה אטען כי על קציני המבחן להשתמש בכלים אקטואריים להערכת מסוכנות עתידית של נאשמים ולהערכת יכולת הפיקוח של מפקחים, במיוחד במקרים שבהם הנאשמים מכחישים את אשמתם והערכת המסוכנות נשענת בעיקרה על עובדות כתב האישום.

לבוש או לא ללבוש? בחינה אמפירית של החובה ללבוש מדי אסיר בהליכים משפטיים

עו"ד דנה קריטי, ד"ר רונן זיו, האוניברסיטה העברית וד"ר שי פרבר, המכללה האקדמית עמק יזרעאל

תקציר

החובה ללבוש מדי אסיר בהליכים משפטיים היא מגבלה נוספת המוטלת על אוכלוסיית הכלואים במהלך ריצוי עונשם. פרקטיקה זו מעלה שאלות רבות, הן באשר לזכויותיו של הנידון והן באשר לשאלות של צדק, ענישה והוגנות ההליכים, שאלות אשר טרם זכו להתייחסות בספרות המחקרית. מטרת המחקר היא לבחון לראשונה מבחינה אמפירית את תפיסת החובה המוטלת על אסירים להופיע במדי אסיר במהלך הליכים משפטיים. המחקר נערך בישראל, במסגרתו הועברו שאלוני דיווח-עצמי ל-81 אסירים משוחררים, 91 סניגורים, ו-205 סטודנטים למשפטים. במסגרת המחקר נבחנו תפיסות המשתתפים לגבי ההצדקות העומדות בבסיס החובה ללבוש מדי אסיר- מסוכנות וענישה, והיבטים נוספים כגון רווחה נפשית, כבוד האדם, קבלת החלטות ועיוות דין. על פי ממצאי המחקר, סטודנטים למשפטים נוטים להצדיק שימוש במדי אסירים ככלי ענישתי, בעוד שאסירים משוחררים וסניגורים נוטים להסתייג מסוג ההצדקה הזו. בנוסף, נמצא כי סניגורים נוטים להדגיש את פוטנציאל ההשפעה השלילית של לבישת מדים על כבודם ובריאותם הנפשית של האסירים, בעוד שאסירים מדגישים את פוטנציאל ההשפעה על קבלת החלטות והאמון במערכת המשפט. כמו כן, הממצאים מצביעים על השפעה של גיל ומגדר על תפיסת החובה. ממצאי המחקר מעוררים שאלות באשר לחובה ללבוש מדי אסיר בהליכים משפטיים ומצביעים על חשיבותם של סקרי דעת קהל בקרב שחקנים שונים במערכת המשפטית.

מה בין רואי חשבון, החוק לאיסור הלבנת הון ותיאוריות נטרול?

רו"ח רונית בלומקין, אוניברסיטת חיפה

תקציר

"אי הפללה בחסות החוק" הינו מושג אותו מוצע לתופעה שמתייחסת למצב בו למרות קיומו של חוק מפליל, מתקיימים תהליכים המאפשרים יציאה מתחולתו ולפיקח מתאפשרת אי הפללה דה פקטו. הצגת התופעה הנחקרת משלבת שלושה תחומים: סוציולוגיה של הפללה, סוציולוגיה של קבוצות מומחים,

הפרופסיה החשבונאית ומומחי המס ותיאוריה של רגולציה. השילוב בין שלושה תחומים אלו ייצר עדשה ייחודית לבחינת התופעה הנחקרת. בנוסף, תוצג פרדיגמה אנליטית המבוססת על תיאוריות נטרול קרימינולוגיות, לניתוח תהליכי אי הפללה, המתמקדת בתפקיד שממלאים מומחים כמתווכים בין החוק הכתוב לבין תהליכי יישומו ואכיפתו בפועל. ההרצאה תדון בתפקיד שממלאות קבוצות מומחים בעיצובן של נורמות משפטיות ופרקטיקות אכיפה הפוטרות מאחריות פלילית בגין התנהגויות הפוגעות באינטרסים ובערכים חברתיים עליהם נועדו להגן חוקים בתחום הפשיעה התאגידית ופשיעת צווארון לבן. תרומת דיון זה משמעותית מכיוון שהיא מאירה את האופן שבו קבוצות מומחים משתמשות בהון הסימבולי העומד לרשותן ובידע המקצועי הנובע ממומחיותן כדי לעצב את דפוסי הניסוח, הפרשנות והאכיפה של חוקים פליליים באופן המאפשר פעילות המנוגדת ללשונם של חוקים אלו. בהמשך אציג כיצד טכניקות היצירה של נורמות משפטיות ופרקטיקות מוסדיות אלו מוטמעות בתוך מבני כוח פוליטיים וכלכליים רחבים האופייניים למדינה הרגולטורית בעידן הניאו- ליברלי. במסגרת ההרצאה אציג את החוק שנבחר כמקרה בוחן למחקר וממחיש את קיומה של התופעה בתחומים מגוונים ובעלי השפעה רבה על נושאים כמו שוויון, צדק ורווחה חברתית - החוק לאיסור הלבנת הון.

אולם קורל

קרימינולוגים קליניים מדווחים מהשטח: עבודת הקרימינולוגים הקליניים בשגרה ובחירום

יו"ר: פרופ' ענת ירון ענתר, המכללה האקדמית עמק יזרעאל

נושא המושב

תחום הקרימינולוגיה הקלינית מתפתח ומתרחב בישראל בעשורים האחרונים. תחום זה, המשלב ידע תיאורטי ומחקרי עם פרקטיקה טיפולית, צובר תאוצה ומשמעות במערכות אכיפת החוק, הבריאות והרווחה. עבודתם של הקרימינולוגים הקליניים מהווה נדבך חשוב בתוך הקרימינולוגיה הישראלית, וחשיבותה מתבטאת הן בימי שגרה והן בעתות חירום. חשיבותה של עבודה זו קיבלה משנה תוקף לאחר אירועי ה-7 באוקטובר, כאשר הצורך בהתערבויות טיפוליות ושיקומיות גבר משמעותית. הקרימינולוגים הקליניים נדרשים להתמודד עם מגוון אתגרים חדשים ומורכבים, תוך התאמת שיטות העבודה למציאות המשתנה ולידע המחקרי שנצבר. מושב זה יציג את עבודתם המגוונת והמאתגרת של הקרימינולוגים הקליניים בישראל, ומדגיש את תרומתם הייחודית בשגרה ובחירום. המושב כולל ארבע הרצאות המשקפות היבטים שונים של התחום, בשגרה ובחירום. ההרצאות שיעסקו בעבודת השגרה יתמקדו בעיקר באתגרים ובידע שנצבר בעבודה עם עברייני מין. מבין ההרצאות שעוסקות במצבי חירום, האחת תעסוק בעבודת הקרימינולוג הקליני במסגרת מילואים בפיקוד העורף לאחר מתקפת הטרור ב-7/10 ובמהלך מלחמת חרבות ברזל והשנייה תעסוק בנושא אובדנות. להלן ההרצאות: (1) התמכרות למין ועבריינות מינית – הילכו שניהם יחדיו"; (2) "אתגרים וסוגיות בטיפול בעברייני מין בקהילה"; (3) "יישום קרימינולוגיה קלינית במילואים"; (4) "תשובת הקהילה למצבי סיכון אובדני ויישום מעשי של 'מודל הרופינג - הגגה' להתערבות ממוקדת".

התמכרות למין ועבריינות מינית - היילכו שניהם יחדיו?

רונית ארגמן והילה דרורי, מכון ארגמן

תקציר

ההרצאה תעסוק בעבריינות מינית והתמכרות למין, שתי תופעות בעייתיות בעלות השלכות שליליות עמוקות על האדם ועל אחרים. קיימת חשיבות מרובה להבנת שתי התופעות הללו, לאבחנה המבדלת ולהבנת הקשר ביניהן. בהרצאה נעמיק בהבנת ההבדלים והדמיון בין שתי התופעות, כולל האטיולוגיה והדינמיקה שלהן, תוך שימת דגש על ההשלכות הנפשיות, החברתיות והמשפטיות של כל תופעה. מכאן, נדגיש את ההבדלים בגישות הטיפוליות המתאימות לכל סוג. כחלק מניסיון להבין מה בין שתי התופעות מוצעת טיפולוגיה של ארבע קבוצות התנהגות, המתייחסת לכל אחת מהתופעות כייחודית וכעומדת בפני עצמה, אשר נדרשת לה מומחיות ספציפית, אך גם מזהה קשרים ביניהן במצבים שונים. ההבנה המעמיקה בשתי התופעות תאפשר שיפור באיכות הטיפול והמניעה, ותסייע בהפחתת רצידיביזם והגברת ההתמודדות האישית והחברתית עם האתגרים המורכבים הנובעים מהתופעות הללו.

אתגרים וסוגיות בטיפול בעברייני מין בקהילה

ד"ר יהודית אבולעפיה, המכללה האקדמית אשקלון

תקציר

טיפול בעברייני מין ומניעת עבריינות מין הינם צורך חברתי חיוני. מדינות שונות מתמודדות עם צורך זה גם באמצעות חקיקה ספציפית העוסקת בפיקוח ובתוכניות לטיפול ושיקום עברייני מין. בדומה, נחקק בישראל חוק הגנה על הציבור מפני ביצוע עבירות מין. בשנת 2013 נכנס לתוקף פרק השיקום המונע בחוק, העוסק בטיפול ובשיקום עברייני מין. בישראל קיים מגוון של מרכזים מורשים לשיקום מונע של עברייני מין בקהילה, לצד המענה הניתן על ידי שירות המבחן ורש"א. מטרות הטיפול כוללות הפחתת מסוכנות מינית, מניעת קורבנות עתידיים, מניעת פגיעות מיניות חוזרות על ידי המטופלים והקניית חלופות התנהגותיות נורמטיביות. מרבית המטופלים המגיעים למסגרות הטיפול מגיעים בשלבים שונים של ההליך משפטי, חלקם טרם הרשעה, חלקם טרם מתן גזר הדין ואחרים במסגרת צו מבחן או לאחר ריצוי עונש מאסר וכחלק מצו הפיקוח והמעקב. ניתן להצביע על מספר אתגרים וסוגיות בהקשר זה: הסוגייה הראשונה היא בחינת המוטיבציה לטיפול, אך סוגיה זו רלבנטית גם במסגרות שאינן בקהילה. סוגיה נוספת נוגעת למטופלים המצויים בטיפול טרם הרשעה, להם עומדת זכות החפות. עולה השאלה כיצד להתמודד עם סוגיית העבירה ותכני הטיפול הנדרשים, למשל כאשר המטופל מכחיש חלקים מכתב האישום ואין בסיס אובייקטיבי להתייחסות; לעיתים מטופלים נמצאים במסגרות טיפול שונות בו זמנית בקהילה ועולה צורך בתיאום בין המטופלים; מבחינת המטפל, מדובר במרכזים בהם בדרך כלל לא קיימת אבטחה, ולא בהכרח נמצאים במקום מטופלים נוספים בשעת הטיפול, כך שעל המטפל להתמודד עם מצבים שונים העלולים להתרחש.

יישום קרימינולוגיה קלינית במילואים

ד"ר גדי רוזנברג, המכללה האקדמית אשקלון

תקציר

ההרצאה תעסוק באתגרים של קרימינולוג קליני הממלא במילואים תפקיד קה"א (קצין התנהגות אוכלוסייה) לשעת חירום בפיקוד העורף (אחראי על נפת שרון). התפקיד דורש הכנת רשויות וגדודי חילוץ לחירום, ניהול ותכלול מענה לאוכלוסיות בחירום מול ראשי רשויות, גורמי רווחה, שירות פסיכולוגי חינוכי, ומוסדות החינוך ברשות המקומית תוך התמקדות במוסדות מיוחדים ואוכלוסיות מיוחדות. למרות ההכנות הארוכות, לא היתה הכנה לאירועים בסדר גודל של השבעה באוקטובר. מעבר לעבודה קבועה מול הרשויות עלה צורך להתמקד בשלוש קבוצות של קצינים וחיילים הזקוקים לליווי: (1) צוות אנו"ח (איסוף נתונים וחללים) – חיילים שאוספים וסוחבים גופות 12 שעות ביום ללא ציוד מתאים; (2) מבשרי בשורה מרה – קצינים שקיבלו הכשרה של 5-10 דקות בלבד הופנו להודיע למשפחות הנופלים על מות יקיריהם. לפרקים הקצינים נאלצו להגיע לחמש משפחות ביממה; (3) חפ"קי לוויית – צוותי פיקוד העורף ללא הכשרה, שנדרשו להגיע לחמש עד שמונה לוויית בכל יום. בהעדר משאבים מספקים, עלתה השאלה לאיזה מהצוותים להעניק סיוע. מבחינת קדימות, הרושם שהצורך המרכזי והבולט ביותר היה של אנו"ח. ההתערבות נעשתה במספר שלבים: (1) היכרות; (2) שיתוף חוויות; (3) תרגול כלים לויסות; (4) נרמול והכנה למשימה הבאה. השילוב של אסטרטגיות אלו אפשר לספק תמיכה מקיפה לחיילים וקצינים העוסקים במשימות מורכבות ביותר, שבמרבית המקרים לא הספיקו להתכונן אליהן כנדרש. הצורך שעלה הוא להתמודד עם הלחץ והטראומה הקשורים לתפקידם. כמו כן, בוצעו התאמות והערכות מתמשכות חיוניות להבטחת היעילות של ההתערבות.

תשובת הקהילה למצבי סיכון אובדני ויישום מעשי של מודל הרופינג - 'הגגה' להתערבות ממוקדת

תומר פורן, עמותת מש"ה

תקציר

למעלה מ-500 בני אדם מתים מאובדנות מדי שנה בישראל. לצד מורכבות וקשיים מוכרים בניטור ומניעת התופעה, תקופת המלחמה הנוכחית של מלחמת חרבות ברזל והשלכותיה הטראומטיות מתווספים אל גורמי הסיכון הרבים הכוללים בין היתר משתנים כגון פסיכופתולוגיה, שימוש בחומרים ממכרים, ויקטימולוגיה ועבריינות, ומדגישים את צו השעה והצורך במעורבות ויצירת מענים רלוונטיים ושימיים להתמודדות. הספרות המקצועית והניסיון הקליני מדגישים כי מניעת אובדנות מחייבת שיתוף פעולה מורכב ומסועף בין הגורמים המגנים השונים. גורם מגן משמעותי במיוחד הינה קהילתו של האדם המצוי בסיכון אובדני כגון משפחתו וחבריו, אשר משמשת כחיץ בין האדם לבין מותו באמצעות תמיכה וסיוע בפועל למניעת אובדנות. על אף הבנה חשובה זו, במבחן המציאות, ניכר קושי רב לרתום קהילה סביב האדם השרוי בסיכון אובדני וליצור החזקה משותפת של המרחב האובדני. במהלך ההרצאה נתייחס לקשיים של גורמי התמך הטבעיים לרבות אלו של אנשי המקצוע והטיפול בקהילה, אשר מתמודדים בעצמם עם סוגיות מקצועיות מורכבות ביחס ליכולתם להיות חלק מאותה קהילה מגינה. נכיר ונדגים את 'הרופינג' (הגגה), מודל ייחודי למניעת אובדנות באמצעות הקהילה אשר יצרה תנועת מש"ה (ע"ר), מילים שעושות הבדל. מודל זה מתמקד בקהילה כגורם המגן, החל מהערכת סיכון באוריינטציה קהילתית, התערבות ראשונית בהתאם, ועד לתהליך של הפיכת הפרטים סביב האדם בסיכון לקהילה משמעותית ומצילת חיים עם אופק להמשך התמודדות מיטיבה

יותר. באמצעות התייחסות למקרה בוחן, נציע עקרונות לעבודה במרחב אובדני עבור קהילתו של האדם ואנשי המקצוע המלווים אותו במוסדות או בקהילה.

פורנוגרפיה חובבנית: בין סטייה חברתית להתנהגות נורמטיבית

ד"ר טל יעקובוביץ, פרופ' יעל אידיסיס ופרופ' משה בן-סימון, אוניברסיטת בר-אילן

תקציר

מטרת המחקר הנוכחי היתה לבחון מוטיבציות ותפיסות מין ומיניות בקרב שחקני פורנוגרפיה חובבים ובני זוגם. במחקר נעשה שימוש בראיון עומק חצי מובנה, שאפשר בחינה סובייקטיבית של תפיסות מין ומיניות בקרב משתתפי המחקר. במחקר השתתפו 51 משתתפים: 20 משתתפים (17 גברים ושלוש נשים) אשר עוסקים בפורנו חובבני ונמצאים במערכת יחסים זוגית; 20 בני ובנות זוגם (15 גברים וחמש נשים), שאינם שחקני פורנו חובבנים; ו-11 שחקני פורנוגרפיה רווקים (10 גברים ואישה אחת). המוטיבים המרכזיים שנמצאו התייחסו לשלוש קטגוריות מרכזיות: 1. פורנוגרפיה – נמצא כי מרבית שחקני הפורנוגרפיה תופסים את תופעת הפורנוגרפיה כהתנהגות נורמטיבית, לעומת בני/בנות זוגם, שמרביתם רואים בה סטייה חברתית. בנוסף, נמצא כי פורנוגרפיה חובבנית הינה תופעה ייחודית בעלת מאפיינים ייחודיים: מרכיב האוטנטיות ומרכיב הבחירה. זאת ועוד, מן המחקר עלה כי המוטיבציה המובילה לעיסוק בפורנוגרפיה חובבנית הינה מענה על צרכים פסיכולוגיים, ולאחר מכן אידיאולוגיה וערכים וכן רווח כספי; 2. תפיסות אינטימיות ומיניות – מרבית המשתתפים הצביעו על ניתוק דיכוטומי בין אינטימיות למיניות. בנוסף, מרבית משחקני הפורנוגרפיה שהשתתפו במחקר העידו על חשיפה מוקדמת לפורנוגרפיה ולמיניות לא מותאמת בגילאים מוקדמים; 3. השפעת הפורנוגרפיה על מערכת היחסים ועל תפיסות מין ומיניות – מרבית המשתתפים הצהירו כי תיתכן אינטימיות במסגרת השתתפות בסרט פורנוגרפי. כמו כן, לדעת המשתתפים ישנה השפעה הדדית בין עיסוק בפורנוגרפיה לבין כניסה למערכות יחסים ולהישארות בהן.

אולם טרקלין

פרקטיקות שיקומיות ויעילותן

יו"ר: ד"ר לאה איציק, המכללה האקדמית אשקלון

טיוב תהליכי הכשרה למטפלים בעוברי חוק - תיאור מקרה של מודל חדשני להכשרת וגיוס מטפלים

ד"ר ענת שליו, המכללה האקדמית אשקלון ואילת לוי, שב"ס

תקציר

בציבור הרחב ישנה עמדה שלילית וסטיגמטית באשר לכלל סוגי העבריינות המשליכה בין השאר על יכולתו של האסיר להשתקם. טיפול באסירים ע"י עובדים סוציאליים הוא פרקטיקה חדשה יחסית, כאשר רק בשנת 2016, נקבע לראשונה כי על המדינה להעניק שיקום לכל אסיר, מעבר לזכויות הבסיסיות המוקנות לו. מדובר בסביבת עבודה שמתאפיינת באינטנסיביות ומצריכה השקעה רגשית רבה, הדורשת חוסן נפשי, התכנים הקשים לעיתים של העבירות ולעיתים הטראומה החיה שהשליכה על ההגעה למצבים אלו, הינה מאתגרת

במיוחד, ובעת מלחמה אף יותר. לצורך הנגשת סטודנטים לעבודה סוציאלית לאוכלוסיית עוברי חוק ורכישת מיומנויות לטיפול בה, פותח קורס ראשון מסוגו בארץ המתקיים שנה שנייה ברציפות, כחלק משיתוף פעולה של הפקולטה לעבודה סוציאלית במכללת אשקלון ביחד עם הנהלת השב"ס. בעקבות הצלחת הקורס הראשון, נפתחו שני קורסים במודל זהה במקומות נוספים בארץ. לצורך הקורס, פותח מודל הוראה ייחודי שמדגיש שיתוף ידע מקצועי בתחומי הפרקטיקה המעשית כיום בשב"ס על ידי עובדים סוציאליים, יחד עם ידע מניסיון אישי של אסירים, אסירים לשעבר ומשפחותיהם, בשילוב ידע עדכני ביקורתי מהאקדמיה. על מנת להעריך את הקורס, נערך מחקר מלווה בשיטה איכותנית (כולל ניתוח טקסט ושיח, וקבוצות מיקוד) בקרב סטודנטים בוגרי הקורס בשנים 2022-2024. בהרצאה זו יוצגו עקרונות המודל ויישומו, יחד עם ממצאי המחקר המלמדים על יתרון שיתופי פעולה ייחודים בין האקדמיה לשדה, לטובת טיוב מסגרות טיפול עבור אוכלוסיות מוחלשות כעוברי חוק. כן נמצא כי חשיפת סטודנטים לידע מניסיון אישי ומקצועי כחלק מהכשרתם האקדמית, מקדמת שינוי בעמדות ומעלה נגישות לאוכלוסיות מוחלשות ומודרות. יוצגו מסקנות והמלצות לשיפור תהליכי הוראה והכשרה המערבים שותפות אקדמיה ושדה המתאימים לפרופסיות שונות.

רצידיבזם ותוכנית שחרור מוקדם כשיקום

ליאורה אבנעי וד"ר גויש גוצקו, האוניברסיטה העברית

תקציר

אחת השאלות העולות בספרות הדנה בשיקום וטיפול באסירים היא, האם השחרור המוקדם ממאסר מפחית רצידיבזם. המחקר הנוכחי בחן את המכניזם של תהליך השחרור המוקדם מהכלא כתוכנית טיפול חלופית לריצוי מלוא המאסר בכלא, ועוקב אחר סיכוי הרצידיבזם בחלוף חמש שנים לאחר השחרור. החלק הראשון במחקר בחן את הגורמים המשפיעים על ההחלטות למתן שחרור מוקדם על תנאי. בניתוח של 2361 מקרים בהם היו מעורבים אסירים ערבים ויהודים, עלה דפוס מובהק לפיו לאסירים ערבים יש סיכוי נמוך יותר לקבל שחרור מוקדם על תנאי בהשוואה לאסירים יהודים. בנוסף, קבלת שחרור מוקדם על תנאי עולה בקרב יהודים המעורבים בעבירות תעבורה וסמים ובקרב ערבים המבצעים עבירות רצח. החלק השני במחקר מתמקד באוכלוסיית האסירים המשוחררים על תנאי, ומנתח את גורמי הסיכון העשויים להשפיע על הרצידיבזם בקרבם בחלוף חמש שנים לאחר שחרורם. נמצא כי ערבים היו בעלי סיכון גבוה יותר בהשוואה ליהודים לחזור לכלא לאחר השחרור המוקדם. גם אסירים בעלי נטיית התמכרות היו בעלי סיכון גדול יותר לחזרה לכלא. אף על פי כן, שיקום ארוך מסייע ומפחית באופן מובהק את הסיכון לרצידיבזם. בחלק השלישי נבחנות תוצאותיהן של החלטות ועדת השחרורים חמש שנים לאחר קבלתן. החלטה אפקטיבית הוגדרה כמפחיתה רצידיבזם. הממצאים מראים כי "ההחלטות היעילות" אשר הפחיתו רצידיבזם מתאפיינות בתהליך קבלת החלטות בתחילת יום הדיונים, והן ארוכות וממושכות יותר.

מתבוננים החוצה: הצגת תפיסת התהליך השיקומי בעיני המטופלים במרכזי שוש"ן באמצעות צילום-

קול (Photo-Voice)

ד"ר לאה איציק, המכללה האקדמית אשקלון וד"ר נועם חביב, John Jay College, New York

תקציר

מרכזי שוש"ן (שיקום ושילוב נוער בקהילה) נועדו להוות גשר בין השהות בכלא לבין השתלבות מחודשת בקהילה עבור בני נוער וצעירים. ארבעת המרכזים הקיימים, פועלים בבאר-שבע, תל-אביב, ירושלים וחיפה

ומספקים מענה שיקומי הוליסטי. במחקר רחב, המשלב שיטות מחקר כמותיות ואיכותניות, נבחנה מידת יעילות הטיפול במרכזי שוש"ן. המחקר הנוכחי מציג את אחד החלקים האיכותניים תוך שימוש בשיטת צילום-קול (Photo-Voice) אשר מסייעת לאוכלוסיות וקהילות מודרות להשמיע את קולן ולשתף את סיפורן באמצעות תמונות. המחקר התקיים במרכז שוש"ן בבאר-שבע וכלל את כלל המטופלים במרכז (n=17). המשתתפים התבקשו לצלם בזמנם הפנוי באמצעות הטלפונים הניידים שלהם תמונה שמשקפת את המקום המרכזי עבורם במרכז שוש"ן באר שבע. לאחר קבלת הצילומים, התמונות הודפסו והתקיים שיח קבוצתי, בהתאם למתודולוגיית צילום-קול, בו כל משתתף הציג את התמונה שלו וסיפר את הסיפור מאחורי הבחירה שלו. הממצא המרכזי מתייחס לחשיבותה של החצר כמקום שבו מתקיימות השיחות החברתיות שאינן פורמליות, מקום שאפשר לצאת אליו ברגעי משבר ואתגר, מקום שאינו מקיים את אותה שגרת טיפול אינטנסיבית אבל במקביל מאפשר לשמר אותה. מסקנות המחקר ברמת התיאורטית מציגות את החשיבות בפריקת הלחצים אשר מביא עימו התהליך השיקומי. ברמה היישומית, מודגשת חשיבות ה'חצר', המקום החיצוני למתחם הטיפול, בתהליך השיקומי.

מחקר איכותני על מוזיקה בעייתית בחייהם של משתמשים בסמים משוקמים – מבט מן העבר אל ההווה

ג'פרי לוזון ופרופ' משה בן סימון, אוניברסיטת בר אילן

תקציר

שימוש בו-זמני בסמים ומוזיקה יכול ליצור השפעה הדדית בין המשתנים אשר האזנה לסוגות מוזיקליות מסוימות קשורות לשימוש בחומרים. כתוצאה מכך, האזנה למוזיקה בלבד עלולה לעורר בקרב משתמשים כמיהה לשימוש בסמים, תופעה המכונה "מוזיקה בעייתית" (מ"ב). אך, מחקר על האופן בו אנשים עם הפרעות שימוש בחומרים (הש"ב) מתמודדים עם מ"ב בטווח הארוך הנו נדיר. מחקר פנומנולוגי זה חוקר דרכי התמודדות עם מ"ב מהשיקום ועד להחלמה. המחקר בחן כיצד 23 מטופלים לשעבר עם הש"ב ממרכזי טיפול בישראל מתמודדים עם מ"ב כיום, במהלך ההחלמה הממושכת שלהם, תוך לקיחה בחשבון את הרקע שלהם כמטופלים לשעבר במרכזי טיפול. ניתוח תמטי מתוך ראיונות חצי-מובנים זיהה שלוש קבוצות נפרדות של משתתפים המייצגות דרכים שונות להתמודדות עם מ"ב. הקבוצה האלטרנטיבית לא קיבלה הנחיות בנוגע לצריכת מוזיקה ועברה תהליך בן שלושה שלבים: א) הכרה עצמית בסכנות של מ"ב והימנעות מכך; ב) אימוץ סוגות מוזיקה אלטרנטיביות; ו-ג) כיום, גילויי רגישות למ"ב והאזנה באופן בלעדי לסוגות אלטרנטיביות. הקבוצה האמביוולנטית זיהתה את הסכנה הנשקפת מצריכת מוזיקה בעייתית ועברה תהליך דו-שלבי: א) זיהוי עצמי של הסכנות במ"ב והימנעות מכך; ו-ב) פיתוח אמביוולנטיות כלפי המ"ב כיום. קבוצת הסיבולת קיבלה טיפול קבוצתי במוזיקה במרכזי הטיפול ועברה תהליך בן ארבעה שלבים: א) הכרה בסכנות של מ"ב; ב) הימנעות ממ"ב ואימוץ סוגות אלטרנטיביות; ג) פיתוח סיבולת למ"ב על ידי יצירת אסוציאציות חדשות; ו-ד) שמירה על סיבולת למ"ב במהלך החלמה ממושכת וכיום. הבדלים אשר נמצאו בין שלוש הקבוצות מדגישים את חשיבות הטיפול במוזיקה בהתייחסות לזרזים מוזיקליים מעוררי כמיהה לשימוש בסמים ובשמירה על החלמה ארוכת טווח עבור אנשים המתמודדים עם הש"ב. מודל החיים הטובים' משמש מסגרת תיאורטית להסבר הממצאים.

The Relationship Between Impulsiveness and Indirect Aggression among Arab Female Adolescents in Israel: The Mediating Role of Affiliation with Delinquent Peers and Moderating Role of Closeness to Parents

ד"ר לנא ג'יריס לולו, האוניברסיטה העברית ואוניברסיטת קיימברידג', אנגליה

Abstract

This study examined the mediating role of affiliation with delinquent peers (ADP) and the moderating role of closeness to parents in the relationship between impulsivity and perpetration of indirect aggression. Arab female adolescents in Israel (aged 12–21; N = 404) completed a self-report questionnaire. The mediation-moderation model was examined after controlling for intersectional factors related to the females' unique social locations in Arab society. The study found that 66.1% of the girls had perpetrated at least one indirect act of aggression at least once during the past month. Moreover, most reported agreement with at least one item that examined their closeness to their father and mother (75.7% and 77%, respectively). The results also showed that the direct effect of impulsivity on perpetration of indirect aggression against others became significant after including the mediation factor (ADP). Finally, for high closeness to parents, the association between impulsivity and ADP was positive and significant, whereas it was insignificant for medium and low closeness. The findings highlight the importance of operationalized as parent—closeness to parents, child communication skills, boundary setting, and monitoring, which may decrease the tendency of adolescents to perpetrate aggression.

אולם אופל

פרויקט הסליחה הישראלי

יו"ר: ד"ר יצחק בן יאיר, המכללה האקדמית צפת

מתדיין: פרופ' נתי רונאל, אוניברסיטת בר אילן

נושא המושב:

במושב זה נעסוק במקומה החשוב של הסליחה במדעי החברה ובפרט בתחום הקרימינולוגיה והטיפול בהתמכרויות. הסליחה היא ערך מוסרי בעל חשיבות רבה לחיי בני האדם ולבניית חברה בריאה. השיח על ערך חשוב זה נעדר מהשיח האקדמי במדעי החברה עד שנות ה-80 של המאה הקודמת. בעשורים האחרונים, הסליחה זכתה להתייחסות רבה בקרב חוקרים ומטפלים, בעיקר בשל השפעתה המיטיבה על רווחתם הפסיכולוגית של אנשים שחוו פגיעה או אי-צדק בעבר. במרכז התעניינות זו עומדת תרפיית הסליחה, שפותחה על-ידי פרופ' רוברט אנרייט ומבוססת על ההנחה שפגיעות מהעבר משפיעות לרעה על מצבם הנפשי והחברתי של האנשים, לרבות נטייה להתנהגות עבריינית והתמכרות. תרפיית הסליחה מציעה תהליך של ויתור מרצון של הפגוע על תחושות העוינות כלפי הפוגע, תוך פיתוח יחס של חמלה ואהבה. מחקרים רבים מצביעים על יעילות התרפיה בקרב מגוון אוכלוסיות, כגון ילדים הסובלים מפוסט-טראומה עקב מאסר הורה, צעירות שסבלו מהתעללות בילדותן ונשים שעברו פגיעה מינית במשפחה. בהקשר זה, מודגשת גם תרומתה של התרפיה במוקדי טיפול בהתמכרויות, על רקע הקשר בין פגיעה בעבר לבין התפתחות ההתמכרות.

יישום תרפיית הסליחה היהודית בטיפול בבני נוער: תיאור מקרה של ניכור הורי בחברה החרדית

אילה אלבאז, אוניברסיטת בר אילן

תקציר

ניכור הורי מתייחס לילדים להורים גרושים בעלי סכסוך גבוה, הבוחרים לשמור על קשר עם ההורה המשמורן ומתנגדים לקשר עם ההורה השני. הטיפול במקרים של ניכור הורי התמקד עד כה בעיקר בניסיון להוציא את הילד מהשפעת ההורה המועדף ולהגביר את השפעה של ההורה הלא מועדף. יישום של תרפיית הסליחה בגיל ההתבגרות נחקר מעט, והמחקר התמקד בהתערבויות חינוכיות בלבד. השימוש בתרפיית הסליחה בטיפול פרטני בקרב מתבגרים מן המגזר הדתי והחרדי דורש התאמה ורגישות תרבותית. בהרצאה זו יוצג השימוש בתרפיית הסליחה היהודית בטיפול פרטני עם בני נוער מנוכרים כחלק מתהליך בניית הזהות ופיתוח תפיסת עצמי חיובית. באמצעות הצגות מקרה יודגם כיצד טיפול מבוסס סליחה שינה את היחס עם ההורה הלא מועדף והביא לשינויים חיוביים בהתנהגותם של בני הנוער.

כוחה המרפא של תרפיית הסליחה היהודית בעבור הורים למכורים בהחלמה בקהילה הטיפולית רטורנו

ד"ר אסתי שחף-פרידמן, המכללה האקדמית אשקלון, אילה אלבאז, אוניברסיטת בר אילן, ד"ר יצחק בן יאיר, המכללה האקדמית צפת ופרופ' נתי רונאל, אוניברסיטת בר אילן

תקציר

המחקר הנוכחי בחן את השפעתה של תרפיית הסליחה היהודית על הורים של אנשים עם התמכרויות שונות הנמצאים בתהליך החלמה בקהילה הטיפולית רטורנו. בהתבסס על גישה איכותנית פנומנולוגית, נערכו ראיונות עומק חצי מובנים עם אחד עשר הורים של מחלימים ממגוון התמכרויות. נמצא כי פרקטיקת הסליחה העצמית אפשרה להורים להבין טוב יותר את המכורים כאנשים אוטונומיים בעלי מסלולי חיים ייחודיים, ולהפחית את הנטייה לתלות הדדית. בזכות תהליך הסליחה העצמית, הורים היו מסוגלים לפתח תפיסה מחודשת של התנהגות המכור המחלים לגלות סובלנות, חמלה ואמפתיה כלפיו תוך הבחנה בין האדם להתמכרותו. מסקנות המחקר מצביעות על פוטנציאל של תרפיה זו לשיפור הקשר בין מכורים להוריהם ולתמיכה בתהליך ההחלמה שלהם. המחקר מדגיש את חשיבותה של תרפיית הסליחה בסיוע למכורים ובני משפחותיהם, ומציע כי סליחה עצמית עשויה לאפשר להורים להבין ולתמוך טוב יותר במסע ההחלמה הארוך והמורכב של ילדיהם המכורים.

ללמוד לסלוח

שראל אוחיון, אוניברסיטת בר אילן, ד"ר יצחק בן יאיר, המכללה האקדמית צפת, סוזן פרידמן, אוניברסיטת איווה, ארה"ב ופרופ' נתי רונאל, אוניברסיטת בר אילן

תקציר

מחקרים וגישות טיפוליות רבות מצאו כי לסליחה פוטנציאל איחוי וכן מניעת הישנות פגיעה. למרות יתרונותיה, ישנו קושי רב להנגיש את התובנות על הסליחה, בייחוד למסגרות חינוכיות, בין השאר – עקב זיקה דתית ונטייה שמרנית. נבקש להציע גישור בין למידת סליחה, על שלל יתרונותיה המאחים והמונעים פגיעה, ובין המסורת היהודית שהתייחסה באופן נרחב לערך הסליחה. אנו נתמקד בסוגיית החובה וכיצד ניתן לטפח את רצונו האוטונומי של התלמיד לסלוח מתוך מוטיבציות פרט לסמכות מחייבת, וכן במושג החסד כמושג-מפתח המציע שלל תובנות בהקשר של חינוך לסליחה. לסליחה רגישת תרבות ודת ישנו פוטנציאל להגיע לתלמידים רבים יותר, וכן להימצא בהדדיות ולהיתרם רעיונית ופרקטית. ייתכן שאינטראקציה מעין זו, בין מגמות מחקר ויישום ובין המסורת, תמצא עניין גם בקרב בני-תרבות ודת עם מאפיינים דומים.

טיפול רגיש-תיאולוגיה: שמונת המפתחות לסליחה על פי הכתבים היהודיים

ד"ר יצחק בן יאיר, המכללה האקדמית צפת, פרופ' נתי רונאל, אוניברסיטת בר אילן ופרופ' רוברט אנרייט, אוניברסיטת מדיסון, ויסקונסין, ארה"ב

תקציר

השפעתן של דתות על תרבויות היא עמוקה, משמעותית ודורשת התחשבות ורגישות בטיפול. היהדות, כאחת הדתות העתיקות ביותר, מכילה ידע תיאורטי ומעשי נרחב שניתן לזכך לטובת הפרקטיקות הטיפוליות

השונוות. הרצאה זו תעסוק בתרפיית הסליחה היהודית המבוססת על המודל הטיפולי של רוברט אנרייט – שמונה המפתחות לסליחה, בשילוב עם הגות יהודית שיש בה על מנת לקדם את הטיפול באמצעות הדגשת ערכים חשובים ויצירת "גשר" בין הגישה הטיפולית לבין עולמו של המטופל. ההרצאה תחשוף גם תובנות ייחודיות על סליחה מתוך כתבי הקודש היהודיים התורמות לתהליך הטיפול. יעילותה של שיטת טיפול זו מוצגת דרך יישומה בקהילה הטיפולית "רטורנו" לנפגעי התמכרות בישראל הפועלת ברוח היהדות. ההרצאה תכלול ממצאי מחקר כמותיים ואיכותניים המעידים על שינויים משמעותיים ברווחתם הפסיכולוגית של מכורים בהחלמה לאחר הטיפול ובמעקב של כמה חודשים אחרי הטיפול.

אולם לשם

רצח נשים בישראל

יו"ר: ד"ר יהודית אבולעפיה, המכללה האקדמית אשקלון

מתדיינת: ד"ר לימור יהודה, המכללה האקדמית אשקלון

נושא המושב:

רצח נשים הוא תופעה חמורה, אשר ממדיה מתרחבים במהלך השנים, התופעה לא פוסחת על תרבויות ומתרחשת באופן עקבי בתקופות שונות בהיסטוריה האנושית. פניה של התופעה מגוונים וביטוי לכך מופיע במחקרים מקומיים בתחום זה. לצד עיסוק בהיבטים משפטיים-ענישתיים של רצח נשים, בולט העיסוק בהיבטים תרבותיים חברתיים, היבטים אישיותיים ואישיים, המשתנים בתלות בסוג הקרבה בין הרוצח לקורבן והיבטים הקשורים במאפייני הרצח. הפאנל המוצע מבקש לעסוק בפניה המגוונים של התופעה, תוך הצגת מחקרים בהיבט משפטי, תרבותי – חברתי ואישי, המבקשים לבחון תפיסות ציבוריות חברתיות רווחות ואת האופן שבהם הם באים לידי ביטוי במבחן המציאות בתחום רצח נשים.

אחריות וענישה מופחתת בעבירת רצח - עד כמה שינתה הרפורמה?

ד"ר איתן ניקוטר, ד"ר יהודית אבולעפיה המכללה האקדמית אשקלון ופרופ' חאלד גנאים, אוניברסיטת חיפה

תקציר

הרפורמה בעבירות ההמתה שנכנסה לתוקף בשנת 2019 שינתה את סעיף 300א לחוק העונשין משנת 1995, אשר עסק בענישה מופחתת בעבירת רצח. הרפורמה אימצה את עקרון האחריות המופחתת והפכה את המקרים שנזכרו בו לעבירת המתה באחריות מופחתת (סעיף 301ב), אך התנאים הנוקשים בסעיף נשאר בעינם. המחקר הנוכחי בחן את יישום סעיף 300א בפסיקת בתי המשפט לאורך 22 שנים. מטרת המחקר העיקרית היתה לבדוק באיזו מידה יושמו המטרות המשפטיות והחברתיות שלשמן נחקק הסעיף ובהמשך לבחון האם שינוי תנאי הסעיף ברפורמה היה מוצדק והאם יש בו בכדי לפתור את קשיי יישום הסעיף ולקרבו למטרה בבסיסו - קביעת ענישה צודקת בהתאם לחומרת האשמה, לנסיבות ביצוע העבירה ולרקע ביצוע העבירה במקרים הגבוליים והמיוחדים הנזכרים בסעיף 300א. שיטת המחקר היתה ניתוח תוכן שאפשר ניתוח ההליך השיפוטי ובחינת ההחלטות המשקף את התוכן ואת המשתנים הרלוונטיים ביחס לעבירה, לקורבן ולתוקף והתבסס על ניתוח 166 פסקי דין משלושה מאגרים משפטיים. נמצא כי סעיף 300א לא מימש

את המטרות המשפטיות והחברתיות שבשלהן נחקק. הרפורמה הביאה לשינויים בתנאי הסעיף בכך שאימצה את עיקרון האחריות המופחתת יחד עם ענישה מופחתת ובכך יש תיקון מבורך, אך תנאי הסעיף הנוקשים נותרו ברובם בעינם. לכן הביקורת בנוגע לתנאי הסעיף נותרה בעינה. מבחינה חברתית, נמצא כי מרבית הבקשות לקבלת עונש מופחת היו בעבירות על רקע אלימות במשפחה, כאשר רוב המבקשים היו גברים שרצחו את נשותיהם, טענותיהם נתקבלו במרבית המקרים. בנוסף, בעוד שהמחוקק ניסה להביע סלידה מאלימות במשפחה, נראה כי דווקא המתעללים קיבלו הגנה נוספת (התגרות), דבר שעשוי להוביל לשימוש מוגבר באחריות מופחתת על ידי גברים מתעללים.

רצח בנות זוג בישראל - סוג הנשק ואופי האלימות

ד"ר לימור יהודה, המכללה האקדמית אשקלון וד"ר עירית עין-טל, המכללה האקדמית גליל מערבי

תקציר

תופעת רצח נשים בידי בני זוגן (רב"ז) היא תופעה מדאיגה ושכיחה במיוחד, בתוך התופעה הכוללת של רצח נשים. מחקרים בתחום עוסקים בין היתר במיפוי כלי נשק שכיח ברב"ז, זאת לשם עיסוק ובחינת טענות המושמעות בציבור לגבי סכנת רצח, בשל זמינות נשק חס בקרב אזרחים. בעוד מחקרים בעולם מאוששים חששות אלו, בישראל לא בוצע עד כה מחקר אמפירי, הבוחן את הטענות בדבר הסכנה הנשקפת דווקא מנשק חס, המוחזק באופן חוקי או באופן לא חוקי בחברה הערבית ובחברה היהודית בישראל. במחקר הנדון שממצאיו יוצגו בכנס נבדקה שכיחות השימוש בנשק חס ברב"ז לעומת שימוש בכלי נשק מסוגים אחרים. כמו כן המחקר ביקש לאפיין רב"ז בנשק חס מבחינת טיבו האקספרסיבי או האינסטרומנטלי. מענה לשאלות המחקר התבסס על 180 כתבות חדשותיות באינטרנט שנדלו מאתרים מובילים כמו "הארץ", WALLA, YNET. בכתבות אלו מופיע סיקור של 60 מקרי רב"ז אשר אירעו בישראל בין השנים 2015 - 2021. תוכן הכתבות נותח איכותנית בדגש על מיפוי סוג הנשק שהיה בשימוש הרוצח, ובחינת סוג הרצח במונחי רצח אקספרסיבי או אינסטרומנטלי. ממצאי המחקר מראים כי בניגוד לנעשה בעולם, בישראל שימוש בנשק חס ברב"ז אינו בולט בהשוואה לשימוש בנשק קר ואחר, ומתבצע בחמישית מהמקרים ואף פחות מכך בקרב האוכלוסייה הערבית בישראל, אשר בה, על-פי הדיווחים באמצעי התקשורת, קיים החשש הרב ביותר לרצח כתוצר של זמינות נשק חס. בנוסף, נמצא כי טיבו האקספרסיבי של רב"ז בולט באופן בלתי תלוי בסוג הנשק בו בוצע הרצח. ממצאי מחקר זה עשויים לתרום לקובעי מדיניות בתחום צמצום אלימות נגד נשים תוך הסתמכות על אופיו האקספרסיבי של רב"ז וסוג הנשק הנפוץ.

רצח נשים על ידי בן זוגן – לא גזירה משמיים

רונית לב-ארי, מומחית למניעת אלימות כלפי נשים ונערות

תקציר

אסתי אהרונוביץ' ז"ל נרצחה באמצעות אקדח, על ידי ד"ר גיורא פרי (שנפטר לאחרונה בכלא) ברגע שהלה קיבל את כתב התביעה לידיו. אם אסתי הייתה עוברת הערכת סיכון על ידי עורך הדין, הוא היה מנחה אותה לא להיות נוכחת בעת מסירת כתב התביעה, הליך שיש עליו שליטה מוחלטת. נתוני שטח לגבי רצח נשים שהצטברו משנת 1983, מצביעים על כך שמקרי רצח רבים של נשים על ידי בן זוגם מתרחשים על רקע צעד כלשהו או אפילו אמירה, המתפרשים על ידי בן הזוג ככוונה או כצעד מוחשי לקראת פרידה. ניסיון בעבודת שטח מראה כי הפניה הראשונית בבקשה לסיוע רוב נעשית על פי רוב ביוזמת נשים. נשים עושות את הצעד

הראשון במטרה לשנות את הקיים, או בכוונה לשפר את מערכת היחסים או במטרה לשים קץ לזוגיות. בהרצאה זו תוצג חשיבות ההכרה והאימוץ של כלי להערכת סיכון מנקודת מבטה של הקורבן הפוטנציאלי, כלי שבמידה ויאומץ על ידי שופטים, עורכי דין במעמד אישי ומטפלים יש בו כדי למנוע מקרי רצח נוספים. בעת הערכת הסיכון הראשונית צריכה להתבצע כאשר האישה נחושה להתחיל בצעד משפטי לקראת פרידה למורת רוחו של בן הזוג שכן אז יוזמתה מחייבת פתיחת הליך משפטי ובמקרים אלו כאשר נשקף לה סיכון פוטנציאלי ניתן להנחות את האישה להימנע מנוכחות במחיצת בן הזוג בעת מסירת כתב התביעה. בהרצאה יוצג הכלי וכן נתונים שהצטברו בשטח בהקשר לסיכון בסמוך להליך משפטי לנוכח פרידה.

עמדות של סטודנטים ערבים ביחס לרצח נשים

ד"ר ג'נאן פראג' פלאח, המכללה האקדמית גליל מערבי ואוניברסיטת חיפה

תקציר

רצח נשים, בשל היותן נשים ומסיבות שונות היא תופעה מדאיגה אשר שהיקפיה התרחבו לאורך השנים. בישראל, קורבנות רצח נשים ממוצא ערבי מדגימות ייצוג יתר ביחס לשיעורם באוכלוסייה. הסיבה השכיחה המוצהרת במקרי רצח של נשים ערביות היא של רצח על רקע חילול כבוד המשפחה, סיבות נוספות לרצח נשים הן רקע סכסוכים הקשורים לירושה, גירושים, אחזקת ילדים, חיסול חשבונות בין עבריינים, הסתרה של פשעים כמו אונס וגילוי עריות, ועוד. בהרצאה הנוכחית יוצגו ממצאי סקר עמדות בקרב 208 סטודנטים (36%) וסטודנטיות (64%) ערבים, בטווח הגילאים 19-25 שבחן עמדות כלפי רצח נשים על רקע כבוד המשפחה וסיבות רצח אחרות. ממצאי הסקר מצביעים על עמדות המצודדות ברצח נשים על כבוד המשפחה, בקרב 20.5% מהסטודנטים ויתר על כן, מתוך סך התומכים ברצח מסוג זה 89% היו בנות. כמו כן 59.5% ממשתתפי הסקר הביעו תמיכה במבצע הרצח. כ- 64.7% הביעו עמדה לפיה גזר הדין המוטל על רוצחי נשים על כבוד המשפחה הוא זרז לביצוע מקרי רצח נוספים. רוב משתתפי הסקר גם הביעו תמיכה בטענה כי קיים קשר בין עצם ביצוע הרצח לבין מאפייני החברה הערבית כחברה פטריארכלית.

אולם שנהב

הטיות בהליך הפלילי

יו"ר: עו"ד רונן שיכמן, אוניברסיטת חיפה

משפט ודעה קדומה: סטראוטיפים של סטטוס כלכלי עשויים לגרום להטיות שיפוטיות

עו"ד רונן שיכמן, פרופ' אביטל מנטוביץ' ופרופ' ארנה רבינוביץ'-עיני, אוניברסיטת חיפה

תקציר

הטיות שיפוטיות בהליך הפלילי הודגמו פעמים רבות בהקשרים שונים של גזע מגדר ולאום, אולם למרות שקיומן של הטיות שכאלה נבחן שוב ושוב, הטיות על בסיס המצב הסוציאקונומי של נאשמים זכו להתייחסות מחקרית מועטה בלבד. מטרת המחקר הנוכחי הייתה לבחון קיומן של הטיות שיפוטיות בענישה פלילית הנובעות מהמצב הסוציאקונומי של נאשמים, וכן לבחון מהו מקורן של הטיות אלו וזאת באמצעות יישום מודל תוכן הסטראוטיפים (Stereotype content model, Fiske et al., 2002).

המשתתפים (n=133) קיבלו וינייטה המתארת עבירת תקיפה שבוצעה על ידי נאשם. המשתתפים נתבקשו לקבוע מהי מידת המסוכנות של הנאשם המתואר, להחליט מהו העונש הראוי לו, וכן לדרג את הנאשם על-פי ממדי התוכן הסטריאוטיפי של פיסק - תפיסת מידת החוס של הנאשם (נחמד, חברותי וכו') ותפיסת מידת היכולת שלו. בגרסה אחת של הוינייטה הנאשם תואר כשייך למעמד סוציאקונומי נמוך ובשנייה - למעמד בינוני. אחת משתי הגרסאות נבחרה באקראי לכל משתתף. התוצאות הראו כי הנאשם העני נתפס כמסוכן יותר ואף נענש בחומרה רבה יותר באופן מובהק לעומת הנאשם מהמעמד הבינוני, שקיבל עונשי מאסר בפועל ומאסר על תנאי ארוכים יותר. השפעת ממדי הסטריאוטיפ על ההטיה השיפוטית התאימה למודל של פיסק באופן חלקי; כצפוי, המסוכנות וחומרת הענישה תווכה על-ידי ממד החוס של הסטריאוטיפ, כך שככל שהנאשם נתפס כחם יותר הענישה הייתה קלה יותר, אולם ממד היכולת לא נמצא כמשפיע על הענישה. תוצאות המחקר מדגישות את הצורך במחקרים הבוחנים כיצד מעמד סוציאקונומי של נאשמים, לא רק גזע ומגדר, משפיעים על קבלת החלטות דיפרנציאלית ומפלה בהליכים פליליים. התוצאות גם מדגימות את החשיבות בשילובם של מודלים פסיכולוגיים במחקר קרימינולוגי על-מנת להבין ולהסביר את מקורן של ההטיות.

הטיה על רקע אתני בכתיבת חוות דעת פסיכיאטרית ובהחלטות שיפוטיות בנוגע לאי-שפיות הדעת של נאשמים בעבירות רצח

פרופ' ענת ירון ענתר, המכללה האקדמית עמק יזרעאל ופרופ' תומר עינת, אוניברסיטת בר אילן

תקציר

מחקרים רבים בתחומי הקרימינולוגיה והפנולוגיה מצאו הפליה בוטה של מיעוטים במערכת אכיפת החוק בהשוואה לאוכלוסיית הרוב. ממצאים דומים נמצאו גם במדינת ישראל, בעיקר בכל הנוגע למיעוט האתני הערבי. על אף העושר התיאורטי והאמפירי הרב בכל הנוגע להפליה של מיעוטים במערכות אכיפת החוק (שיטור, משפט, ענישה) בזירות הבין-לאומיות ובמדינת ישראל, מעטים המחקרים שבדקו קיומה של הטיה מעין זו בכל הקשור לחוות-הדעת הפסיכיאטריות ולהחלטות בית המשפט בעניין סוגיית האחריות הפלילית והכשירות לעמוד לדין. המחקר הנוכחי נועד לבחון זאת באמצעות בדיקת חוות-הדעת הפסיכיאטרית וההחלטות המשפטיות שניתנו בעניינם של נבדקים אשר ביצעו רצח ונשלחו להסתכלות פסיכיאטרית. במחקר נבדקו חוות דעת פסיכיאטריות ופרוטוקולים משפטיים של כלל האנשים (n=142) אשר אושפזו בחטיבה הארצית לביטחון מירבי בתוקף צו הסתכלות ו/או צו אשפוז בגין עבירה של רצח בין השנים 1997-2021. מתוך כלל הנבדקים, 95 הם ממוצא אתני יהודי, 42 ממוצא ערבי ו-5 הנותרים - ללא מידע על מוצאם. נמצא קשר מובהק בין המוצא האתני של הרוצח לבין מסקנות חוות-הדעת וההחלטה השיפוטית: מבין אלו שחוות הדעת הפסיכיאטרית קבעה שהם אחראים למעשיהם וכשירים לדין - כמחצית יהודים וכמחצית ערבים; מבין אלו שחוות הדעת הפסיכיאטרית קבעה שהם אינם אחראים למעשיהם ואינם כשירים לדין - רובם יהודים (87%, 86% בהתאמה) ומיעוטם ערבים (13%, 14% בהתאמה). ההחלטות השיפוטיות, ברוב הגדול של המקרים, תאמו לחוות הדעת הפסיכיאטריות, כך שהנתונים לגביהן דומים. מעל 98% מחוות-הדעת שנבדקו במחקר בוצעו על-ידי פסיכיאטרים יהודים. המספר הנמוך של פסיכיאטרים ערבים, ממצא חשוב בפני עצמו, לא אפשר לבדוק קיומה של אינטראקציה בין מוצא הפסיכיאטר לבין מוצא הנאשם בהשפעה על מסקנות חוות הדעת. בהרצאה ידונו הסברים אפשריים למצב, הקשורים בכשירות-תרבותית, הטיית חברתיות והפליה, וכן הצעות אופרציונליות לתיקונו.

טעות בזיהוי עובר אורח בן מוצא אתני אחר: השפעה בין גזעית או מיקוד קשב

ד"ר לאה יגר, אוניברסיטת אריאל

תקציר

מטרת המחקר המוצג הייתה לבחון את הטעות הכפולה של השפעה בין גזעית בזיהוי עובר אורח, המתרחשת כאשר עד הראייה מזהה באופן מוטעה כפושע עובר אורח חף מפשע, בן גזע או מוצא אתני אחר מזה של המזהה, שאותו ראה בסמיכות זמנים לאירוע הפשיעה. במחקר השתתפו 69 סטודנטים שצפו באחד משלושת עוברי האורח: סיני, ערבי, יהודי. בהתאם לספרות בתחום, שוער שככל שרמת הקשר בין המזהה לבני המוצא האתני של עובר האורח תהיה נמוכה יותר, כך יגדל שיעור הטעויות בו. שיעור הטעויות הרב ביותר נמצא אכן בזיהוי המוטעה של עובר האורח הסיני, אך בניגוד למצופה, ההשערה לא אוששה לגבי עובר האורח הערבי. למעשה, שיעור הבחירות המוטעות בעובר האורח היהודי היה גבוה יותר מזה של עובר האורח הערבי. ממצאים אלה מנוגדים לממצאי מחקרים קודמים בנוגע להשפעה הבין גזעית ומציאתה אפילו בזיהוי בני קבוצת חוץ של הפרט הנמנים על אותו לאום ואותו מוצא אתני. מאחר ונמצא כי ערבים מקושרים בציבור היהודי עם סטריאוטיפים שליליים של אלימות ופשיעה, ייתכן שממצאי המחקרים נובעים דווקא ממיקוד הקשב בפרצופו של עובר האורח הערבי, כתוצאה מרגש של חרדה שהתעורר אצל משתתפי המחקר במהלך הצפייה בו. לפיכך אפשרי שמשתתפי המחקר תפסו את פרצופי הערבים כמאיימים וכמסוכנים, ומיקדו את קשבם בפרצופים אלה יותר מאשר בפרצופי יהודים וסינים שאינם נתפסים כמאיימים על שלומם. כתוצאה מכך נוטרלה ההשפעה הבין-גזעית בזיהוי המוטעה של עובר האורח הערבי, ונמצאה אף מגמה של שיעור נמוך יותר של טעויות בזיהוי עובר האורח הערבי מאשר בזיהוי עובר האורח היהודי.

מדע בבית המשפט: האם עמדות כלפי המדע הפורנזי מושפעות מעמדות כלפי המדע או מעמדות כלפי המשטרה?

ד"ר נעמי קפלן-דמרי, פרופ' טל יונתן-זמיר, ד"ר גלי פרי וד"ר ערן איצקוביץ, האוניברסיטה העברית

תקציר

לאור הביקורת כלפי דיסציפלינות פורנזיות בנוגע לבסיס המדעי עליו הן מושתתות, עמדות הציבור בנוגע לראיות הללו הן בעלות חשיבות רבה. ניתוח ראיות פורנזיות כרוך בשימוש בשיטות מדעיות, ולכן סביר לצפות שעמדות כלליות כלפי המדע משפיעות על עמדות כלפי המדע הפורנזי. בנוסף, מכיוון שראיות מדעיות נאספות ומנותחות על ידי שוטרי מז"פ, סביר שעמדות כלליות כלפי המשטרה, ובמיוחד עמדות בנוגע ליעילותה, ישפיעו גם הן על עמדות כלפי המדע הפורנזי. כדי לבחון גורמים אפשריים לעמדות כלפי המדע הפורנזי נסקרו 1,342 משתתפים מהאוכלוסייה הכללית בישראל לגבי השקפותיהם בנוגע למדע הפורנזי, כמו גם על המשטרה ועל המדע באופן כללי. נמצא כי קיימות 3 קבוצות של נשאלים: בעלי אמון גבוה במדע הפורנזי, במדע בכללותו ובמשטרה; בעלי אמון נמוך בשלושתם; ובעלי אמון גבוה במדע הפורנזי ובמדע בכללותו, ואמון נמוך במשטרה. ממצאים אלה שופכים אור על הדרך בה מתפתחות עמדות כלפי המדע הפורנזי ועל היכולת למזער הטיות פוטנציאליות הקשורות לעמדות אלה. למחקר זה השלכות חשובות על קבלת החלטות מבוססת ראיות במערכת המשפט.

הצצה לעולמם הרגשי של עורכי דין המגנים על עברייני מין

ענת משיח, קרימינולוגית שיקומית ופרופ' מלי שחורי-ביטון, אוניברסיטת אריאל

תקציר

מטרת המחקר: לבחון את האופן שבו עורכי דין המייצגים חשודים ונאשמים בעבירות מין תופסים את העבודה וכיצד ייצוג זה משפיע על חיי היום יום שלהם ועל רווחתם הנפשית. לעומת המחקר הקיים בעניינם של מטפלים והשפעות הטיפול על רווחתם הנפשית, המחקר על השפעות העבודה עם עברייני מין על הדמויות במערכת המשפט הפלילי, ועל סניגורים בפרט, לוקה בחסר. במובן זה, המחקר המוצג מבקש למלא את החסר הקיים. שיטה: המחקר נערך בגישה איכותנית באמצעות ניתוח פנומנולוגי-פרשני. תהליך איסוף הנתונים התבצע באמצעות ראיונות עומק חצי מובנים המבוסס על מדריך ריאיון. במחקר לקחו חלק 15 סניגורים המייצגים עברייני-מין מטעם הסנגוריה הציבורית. ממצאים: המשתתפים תיארו את הייצוג של עברייני מין כשונה מזה של עבריינים רגילים ודיווחו על ההשפעה שיש לחשיפה שלהם לעבריינים ולעבירות המין על חיי הרגש שלהם ועל ההתנהלות בחיי היומיום. הממצאים מלמדים על הייחודיות והאמביוולנטיות שבייצוג עברייני מין בשל מאפייניהם הייחודיים וההשפעות הרגשיות של העבודה עם עברייני מין. לצד הניסיון לשמור על אובייקטיביות ואי שיפוטיים, מושגים שחזרו בדברי המרואיינים, תיארו המשתתפים מנעד רחב של רגשות לנוכח החשיפה לסוג העבירות והצורך להגן על עברייני מין כחלק מעבודתם. תוארו רגשות של כעס, גועל ודחיה מהחשיפה לאופי העבירות לצד תחושות של רחמים ואמפתיה. התיאורים שעלו מהניתוחים, מהווים תמיכה משמעותית למחיר הרגשי שמשלמים עורכי הדין ולקיומם של מדדי מצוקה. תוארו רגשות של חשדנות, אובדן אמון, ושימוש, לרוב באופן לא מודע, בטכניקות ובמנגנוני הגנה של ניתוק רגשי, הדחקה והימנעות, כחלק מההתמודדות עם החשיפה לתכנים העולים במסגרת עבודתם, לצד חרדה ופחד שמלווים אותם בהתנהלות היומיומית שלהם עם ילדיהם.

תפיסות הדדיות בקרב צעירים יוצאי אתיופיה ושוטרים בישראל

פרופ' ליאת יכניץ, המכללה האקדמית בית ברל

תקציר

אנשים המשתייכים לקבוצות מיעוט אתני נוטים לדווח על עמדות שליליות כלפי משטרה. עמדות אלה קשורות לעתים קרובות לחוויות של תת-שיטור או שיטור יתר (Peck, 2015) להיסטוריה של מפגשים שליליים ואף אלימים עם המשטרה (Greenwald & Krieger, 2006) למגורים בשכונות המיועדות לפעילות מוגברת של המשטרה (Nordenberg et al., 2016) לפחד מהמשטרה ולהתנגדות לשוטרים (Holmes & Smith, 2018). מחקר זה מתמקד ביחסים בין הקהילה של יוצאי אתיופיה בישראל לבין המשטרה. יוצאי אתיופיה מיוצגים בסטטיסטיקה המשטרתית מעבר לחלקם באוכלוסייה, יחסיהם עם המשטרה מתאפיינים ברמה נמוכה של אמון ושיעור רצון מתפקודם של השוטרים ורבים מבני הקהילה מאמינים שהם סובלים מאפליה והתעללות משטרתית (אבו וחבי, 2017). המחקר בחן את מערכת היחסים בין הקהילה האתיופית לבין המשטרה דרך עיניהם של צעירים יוצאי אתיופיה ושוטרים במשטרת ישראל. הנתונים נאספו באמצעות ראיונות עומק עם 35 משתתפים: 13 צעירים יוצאי אתיופיה ו-12 שוטרים. בניתוח הנתונים עלו התמות המרכזיות הבאות: חוויות אישיות במפגשים בין בני הקהילה לשוטרים, תפיסות הדדיות של הצעירים והשוטרים, אפליה של צעירים בני העדה על ידי המשטרה, מאפיינים של מערכת יחסים בין קהילת יוצאי

אתיפיה לבין המשטרה ותפיסת אחריות על המצב שנוצר ועל תיקונו. הממצאים נדונים במסגרת תיאוריית הזהות החברתית ומדגישים את תפקידה של הזהות בתפיסות ההדדיות ובמגע בין הקבוצות.

אולם קורל

תקופות של משבר וחירום: ניתוח קרימינולוגי של פשיעה וחוסן

יו"ר: ולריה טרשנקוב, המכללה האקדמית גליל מערבי

נושא המושב

מלחמת חרבות ברזל ואירועי השבעה באוקטובר 2023, עוררו מחדש את חשיבות המחקר הבוחן את האופן שבו תקופות של משבר וחירום, כמו מלחמות ומגיפות, חושפות את החברה לשינויים דרמטיים המשפיעים על הפשיעה, על החוסן הקהילתי והאישי ועל היכולת של הקולקטיב להתמודד עם טראומות עמוקות. בתקופות אלו ניכרת עלייה במתח ובחוסר ודאות, המובילים לשינוי בהתנהגויות עוברות חוק ולתמורות במגמות הפשיעה. המחקר הקרימינולוגי מתמקד בניתוח דפוסים אלה, תוך התייחסות לעלייה בשעורי פשיעה בעקבות משבר, צמיחה של סוגי פשיעה חדשים ולהשפעה הדיפרנציאלית של אלו על קבוצות חברתיות שונות. המושב הנוכחי מבקש לסקור ארבעה מחקרים המתייעים באופן ישיר לסוגייה זו ובוחנים את השפעתם של גורמים אישיים וסביבתיים על הפשיעה וחוסן הקהילתי. בחינת החוסן הקהילתי והנפשי בתקופות אלו מדגישה את החשיבות של תמיכה חברתית, תוכניות מניעה ושיקום קהילות, ופיתוח חוסן נפשי על מנת להתמודד עם המצוקות הנפשיות והחברתיות הנלוות. שילוב נתונים מאקרו ומיקרו חברתיים, מזוויות שונות מאפשר הבנה רחבה ומעמיקה יותר של התהליכים החברתיים המשנים את פני החברה, ומספק תובנות חשובות לגיבוש מדיניות יעילה להתמודדות עם אתגרים קרימינולוגיים בזמני חירום.

מלחמה ופשיעה פלילית: מגמות הפשיעה בישראל בתקופות של משבר ושגרה

ד"ר חגית תורג'מן, המכללה האקדמית גליל מערבי

תקציר

אירועים חברתיים גדולים, ובמיוחד כאלה המאתגרים את הקולקטיב, כמו מגפת הקורונה או מלחמת חרבות ברזל, משפיעים באופן ניכר על המבנה החברתי, מערערים את החוסן הקהילתי ומעצבים בכל פעם מחדש את פני החברה. המחקר הנוכחי מתעמק בניתוח מגמות הפשיעה לאור ההשפעות המורכבות של מלחמות ומבצעים צבאיים גדולים, תוך התמקדות בשינויים החלים במגמות אלו בתקופות של משבר ואחריהם. באופן ממוקד יותר, המחקר ביקש לבחון את ההשפעות הדיפרנציאליות של המלחמה על סוגים שונים של פשיעה ועל קהילות שונות. שיטת המחקר משלבת בין ניתוח נתונים ברמה מאקרו ומיקרו חברתית. ברמה המאקרו חברתית, בוצע ניתוח נתונים רשמיים של פשיעה המדווחים על ידי המשטרה מקום המדינה ועד היום. מאגר נתונים זה מאפשר לעקוב אחר תנודות בסוגי פשיעה שונים בהתאם לאירועים חברתיים נקודתיים ולתקופות שונות בהתפתחות של החברה. ברמה המיקרו-חברתית, בוצע ניתוח נתונים של שני סקרי דיווח עצמי שנאספו בתקופת מגפת הקורונה ($N=812$) ובתקופת מלחמת חרבות ברזל ($N=497$). חלק זה של הניתוח אפשר לבחון את ההשפעה הישירה של משבר על חוסן, תחושת הביטחון ומעורבות בפשיעה ולצייר תמונה הוליסטית יותר של האופן שבו משברים חברתיים מעצבים את החברה. ממצאי המחקר

מלמדים כי לסוג המשבר ולאופי המלחמות יש השפעה ישירה על סוג הפשיעה אשר צומחת או דועכת בעקבותיהם וכי השפעה זו משתנה מקבוצה חברתית אחת לאחרת. ממצאים אלו מאפשרים לדון בגורמים האישיים והקהילתיים שמניעים שינויים במגמות הפשיעה ומספקת תובנות לגבי מניעת פשיעה יעילה ואסטרטגיות שיקום קהילתיות.

אלימות בעידן חוסר הוודאות

ולריה טרשנקוב, המכללה האקדמית גליל מערבי

תקציר

אלימות בתקופה של מלחמות נידונה מהיבטים שונים וזכתה להוות מושא למחקרים רבים. הספרות המחקרית דנה בקורלציה בין מאפיינים אישיים, חברתיים ומצביים לבין התנהגות אלימה. תחושות של ניכור, אנומיה, חוויות של מתח ופחד נמצאו כתנאים המובילים להתנהגות אלימה. אלימות קיימת בעת המלחמה ולאחריה, אך בעת המלחמה יש מגוון גורמי סיכון שמגבירים ומסלימים את ההיקף שלה. נשאלת השאלה, מה גורם להתנהגות אלימה בזמן מלחמה? מלחמת חרבות ברזל ערערה את כלל המשחק, היא יצרה תחושות של חוסר וודאות, ניתוק מהמוכר והידוע וריקנות גדולה בקרב הציבור הישראלי. האם אלה עשויים להגביר התנהגויות אלימות? המחקר הנוכחי בדק מהם הגורמים שמשפיעים על התנהגות אלימה בזמן מלחמת חרבות ברזל. נתוני המחקר מבוססים על אוכלוסייה ישראלית ממקומות שונים בארץ והם נאספו באמצעות סקר מקוון כשלושה חודשים לאחר פרוץ המלחמה ($N=497$). ממצאי המחקר מלמדים שהתנהגות אלימה אשר כוללת אלימות פיזית, מילולית ואיומים מוסברת באמצעות שלושה מעגלים: גורמים אינדיבידואליים, גורמים בין-אישיים וגורמים הקשורים למלחמה. כך למשל, בעוד שלגיל ולמגדר יש השפעה על התנהגות אלימה, לגורמים כמו היעדר שליטה פנימית, רווחה אישית שלילית וחוסר באמון במוסדות הציבור יש השפעה גדולה יותר. אז האם המלחמה באמת מעודדת אלימות? הנתונים מלמדים שאלימות בזמן מלחמה מוסברת בצורה טובה אף יותר כאשר החשיפה לתכני המלחמה קטנה, ההימנעות מאינטראקציות גדלה, כאשר הפחד מלהיות קורבן גדל ונעשות יותר פעילויות אקטיביות להתמגנות. כל אלה מראים כי איום חיצוני עשוי להגביר אלימות אף יותר מהגורמים הידועים.

גורמים מנבאים לרמת הפחד מפשיעה מקוונת בתקופת מלחמת "חרבות ברזל"

ד"ר ענבל לס, המכללה האקדמית גליל מערבי

תקציר

המחקר אודות ההשלכות החברתיות של אירועי השבעה באוקטובר 2023 והמלחמה המתמשכת נמצא בראשיתו. בעוד שקיימות עדויות אמפיריות לקשר בין אירועי מלחמה לבין רווחת הציבור וצבירת הון חברתי, נראה שהמחקר ממעט לעסוק בהשלכות של מלחמה בהקשר הקרימינולוגי. מחקר זה הינו מחקר חלוצי לבחינת רמת הפחד מפשיעה מקוונת בתקופת מלחמת חרבות ברזל. הספרות הקרימינולוגית עשירה במחקר אודות תופעת ה"פחד מפשיעה" ומצביעה, בין היתר, על הקשר בין שינוי חברתי מואץ ("חברת סיכון") לבין תחושות של פחד מפשיעה. עם זאת, עד כה לא נחקרה רמת הפחד מפשיעה בתקופת מלחמה, ולא עמדו על הגורמים המסבירים תופעה זו. יתרה מכך, המחקר הנוכחי מחדש בכך שמתמקד בגורמים המנבאים פחד מפשיעה במרחב המקוון. המרחב המקוון מהווה מרחב פעילות אנושית מרכזי בתקופות של שגרה, כמו גם בתקופות של משבר חברתי, ומזמן התנסויות נורמטיביות וחיוניות כמו גם פוגעניות, שחשוב

לעמוד על מהותן. נתוני המחקר נאספו באמצעות סקר אינטרנטי שנערך בין החודשים פברואר – אפריל, 2024, בקרב מדגם מתוך האוכלוסייה הישראלית ($N = 437$). ממצאי המחקר מלמדים כי פחד מפשיעה כרוך בחוויית קורבנות במרחב הדיגיטלי ובמשתנים נוספים כמו היעדר תחושת ביטחון כללית ברמת המקור ומשתנים סוציו-דמוגרפיים (גיל ומגדר). עם זאת, משתנים אחרים כמו חשיפה לתכני מדיה קשים, לא נמצאו כמנבאים לתחושת פחד מפשיעה מקוונת. ממצאים אלו עשויים להאיר על הקשר בין עתות משבר בטחוני לבין רווחת הפרט כפי שבאה לידי ביטוי בתחושת פחד מפשיעה, ובמיוחד על כך שתחושה זו מתפתחת גם במרחב המקוון.

ההשלכות הנפשיות של מלחמה וטרור מתמשך

ד"ר כרמית גל, המכללה האקדמית גליל מערבי

תקציר

מלחמות וטרור מתמשך עלולים לגרום להפרעות נפשיות כגון דיכאון, חרדה, הפרעות כפייתיות ופוסט-טראומה. גורמים קוגניטיביים, ביולוגיים ופסיכולוגיים משפיעים על התפתחות ההפרעות. קיים סיכון גבוה יותר למצוקה נפשית עבור מי שחווה אירועי חיים שליליים, ובמקרים של חשיפה ישירה וסובייקטיבית לטראומה. חוסן נפשי הוא "מערכת חיסונית נפשית" הניתנת לטיפול ושיפור. בישראל, בשל המציאות הביטחונית, נדרשת תוכנית חוסן לאומית לאזרחים ולכוחות הביטחון. ההרצאה תתמקד בהפעלת מרכזי חוסן עירוניים ברחבי הארץ תחת פיקוח ממשלתי, פיתוח תוכניות חוסן במערכת החינוך הפורמלית והבלתי פורמלית, וכן הפעלת תוכניות חוסן לכוחות הביטחון בשיתוף משרד הביטחון - עבור צעירים לפני גיוס, חיילים בשירות סדיר וחיילי מילואים. לסיכום, מומלץ להטמיע מודל חוסן לאומי מקיף לאזרחים ולכוחות הביטחון, הכולל תוכניות להעצמת החוסן ומתן מענה טיפולי מוקדם למצוקות נפשיות בעקבות חשיפה ממושכת למצבי טרור ומלחמה.

התוכנית הלאומית לצמצום האלימות בבתי חולים בישראל: מערך מחקר דמוי ניסוי

ד"ר גיא נגר, פרופ' שמחה לנדאו וד"ר יהודית בנדלק, האוניברסיטה העברית

תקציר

עקב ריבוי מקרה האלימות כלפי הסגל במערכת הבריאות, החליטה ממשלת ישראל על הקמת תוכנית לאומית לצמצום האלימות כלפי הסגל הרפואי. הפילוט של התוכנית החל לפעול בשנת 2015 בקרב שישה בתי חולים ממשלתיים ברחבי הארץ. המחקר הנוכחי נערך בקרב בתי חולים אלו, ומטרתו הייתה בחינת השפעת התוכנית הלאומית על תופעת האלימות כלפי סגל בתי החולים ב-3 נקודות זמן: 2015 (לפני ובמהלך הפעלתה), 2016 (לאחר שנה), ו-2018 (לאחר 3 שנים) ($N=8,287$). השערות המחקר התבססו ברובן על תיאוריית המניעה המצבית, לפיה הדרך האפקטיבית למנוע פשיעה היא על ידי צמצום הזדמנויות לביצוע עבירות. בעבודה זו פותח מודל שעשה שימוש במערך מחקר דמוי ניסוי (experimental-Quasi) לבחינת השפעת מרכיבי התוכנית הלאומית (הדרכות לצוותים, הצבת שוטרים, לחצני מצוקה ומצלמות אבטחה) על מידת ההיפגעות מאלימות של סגל בתי החולים. נתוני האלימות שנבחנו בעבודה זו, התקבלו משני מקורות מידע: דיווחים עצמאיים של סגל בתי החולים, ונתונים מנהליים של מספר אירועי אלימות שהתרחשו כלפי הסגל כפי שתועדו במערכות בתי החולים. ממצאי המודל הראו כי לאחר 3 שנות פעילות של התוכנית הלאומית נצפתה ירידה משמעותית בחשיפה לאלימות מילולית של הסגל, לעומת זאת רמת החשיפה

לאלימות פיזית נשארה כמעט ללא שינוי לאורך 3 תקופות המדידה השונות. מגמות דומות של ירידה באירועי אלימות מילולית לאורך תקופות המדידה, ומגמת יציבות באירועי אלימות פיזית, עלו גם מניתוח אירועי האלימות שהתקבלו מבתי החולים. מרבית מרכיבי התוכנית (הדרכות לצוותים, התקנת מצלמות ולחצני מצוקה), הובילו במידה מסוימת להפחתה ברמת האלימות כלפי סגל בית החולים. לעומת זאת, הצבת השוטר בבתי החולים לא הובילה להפחתה ברמת האלימות, אלא להעלאה בדיווח על אלימות, כנראה עקב מודעות של הסגל לתוכנית. הועלו הצעות למחקרי המשך בתחום.

אולם טרקלין

סוגיות מתודולוגיות ואתיות במחקר בקרימינולוגיה

יו"ר: פרופ' דלית יסעור-בורוכוביץ', המכללה האקדמית עמק יזרעאל

מתדיין: פרופ' תומר עינת, אוניברסיטת בר אילן

נושא המושב:

המושב יעסוק בסוגיות מתודולוגיות במחקר בקרימינולוגיה. כמו תחומי ידע רבים במדעי החברה, המחקר בקרימינולוגיה מתמודד עם אתגרים מתודולוגיים רבים, שחלקם ייחודיים לתחום. ראשית, קושי באיסוף נתונים מדויקים על פשיעה נוכח נתוני חסר ודיווחי חסר בסוגי פשיעה שונים. שנית, מגוון בעיות אתיות בניסויים קרימינולוגיים המקשות בחינה שיטתית של גורמי הפשיעה. שלישית, קושי להפריד בין ממצאים המצביעים על סיבתיות לבין ממצאים המהווים מתאמים סטטיסטיים. אתגר נוסף המקשה על איסוף שיטתי ומהימן של חומר בתחום הפשיעה נוגע בשיתוף פעולה בתחום מצד סוכני אכיפת החוק. כך, למשל, יש קושי בגיוס משתתפים ובהשגת מדגמים מייצגים מהמשטרה ומשב"ס בשל החשאיות והסגירות של הארגונים, קשיים באיסוף נתונים אובייקטיביים על התנהגות אנשי המשטרה/סוהרים ממקורות מהימנים, קושי רב בקיום ראיונות עם שופטים מכהנים, אתגר בפיתוח כלי מחקר תקפים לאוכלוסיות ייחודיות, ועוד.

חקירה אינסופית: סיפור על דילמות לא פתורות בסוגיות מתודולוגיות ואתיות

ד"ר יואב מחוזאי, אוניברסיטת חיפה

תקציר

סוף שנות ה-60 ותחילת שנות ה-70 היוו רגע קריטי עבור שדה הקרימינולוגיה. רגע המאופיין בנחשול של רפלקסיה מתודולוגית ובחינה אתית ופוליטית מעמיקה. במידה רבה, הרגע הזה עיצב את ייצור הידע בקרימינולוגיה ואת תירגומו למדיניות. אולם, השאלות והדיונים שהועלו בתקופה זו לעולם לא הוכרעו ונשארו עומדים ופתוחים. הרצאה זו לא מבקשת להציג שום חידוש מתודולוגי, אלא לחזור לאותו רגע מכונן בהיסטוריה של שדה הקרימינולוגי ולהתעמק בוויכוחים המתודולוגיים והאתיים שעיצבו את התקופה הטרנספורמטיבית הזו. בהקשר זה, אני מבקש להאיר את הרלוונטיות המתמשכת של דיונים אלה עבור מחקר וייצור ידע קרימינולוגי עכשווי. ההרצאה תחזור אל הביקורות המתודולוגיות כלפי המחקר הפוזיטיביסטי-אטיולוגי המסורתי שהציגו זרמים חדשים (דאז) כגון, האינטראקציוניזם הסימבולי ותיאוריות הבנייה, כמו גם הסוציולוגיה של הסטייה. אסקור גם את ההמשכיות מחד, והביקורת מאידך, כלפי זרמים אלו מצד 'הקרימינולוגיה החדשה' והזרם הביקורתי-רדקלי בשאלות לגבי מהו אובייקט המחקר וכיצד יש

לחקור אותו. בנוסף לכך, אדון גם בביקורת כלפי המחקר הפוזיטיביסטי-אטיולוגי מצד הזרם הניהולי-אדמיניסטרטיבי וההתפתחות של מתדולוגיות נאו-פוזיטיביסטיות כגון, גישות מבוססות ראיות ומחקרי הערכה ועד אימוץ של אפיסטמולוגיה מבוססת אלגוריתמים.

קוד אתי למחקר עם נפגעי עבירה: עקרונות והתוויות ייעודיות למחקר מודע-טראומה (Trauma informed)

פרופ' קרן גואטה, אוניברסיטת בר-אילן, פרופ' דנה פוגץ, הקריה האקדמית אונו, יעל שרר, הלובי למלחמה באלימות מינית, ד"ר גילה יעקב, המכללה האקדמית עמק יזרעאל וד"ר כרמית קלר-חלמיש, איגוד מרכזי הסיוע לנפגעי ולנפגעות תקיפה מינית

תקציר

האגודה הישראלית לוויקטימולוגיה הוקמה במטרה לקדם את המחקר בתחום נפגעי עבירה. תכלית שליחותם של החוקרים והחוקרות בתחום היא להוסיף ידע תיאורטי ואמפירי ולקדם טיפול מיטבי מבוסס ידע בנפגעים. האגודה רואה ערך גדול בקיום המחקר באופן מכבד ושיתופי. במסגרת מטרות אלו, הוקמה וועדת היגוי אינטרדיסציפלינרית, הכוללת מומחים מתחומים ידע שונים (משפטים, פסיכולוגיה, אתיקה, ועבודה סוציאלית) וכן נפגעי עבירה במטרה לנסח קוד אתי ככלי מנחה לביצוע מחקרים עם נפגעי עבירה. חשיבותו של קוד זה נובעת ממאפיינים ייחודיים של נפגעי עבירה כאוכלוסיית מחקר רגישה מבחינות רבות כגון: הסיכון לרה-טראומטיזציה בראיון מחקרי, תחושות של בושה המהוות חסם להשתתפות במחקר, יחסי כוח ייחודיים בין עורכי המחקר למשתתפיו ועוד. לנוכח רגישויות אלו ובמטרה לעודד מחקר ראוי ובטוח לכל המעורבים בו עולה צורך בגיבוש כללים מנחים לחוקרים וחוקרות בתחום כרוכד נוסף לכללי אתיקה החלים בכל מחקר מדעי. במסגרת ההרצאה יוצגו עיקרי הקוד שפותח על פי עקרונות והתוויות ייעודיות למחקר מודע טראומה. כך למשל, יוצגו התוויות לכל שלבי המחקר החל מתיכנון המחקר, עבור בשלב איסוף וניתוח הנתונים ועד לפירסום דו"ח מדעי אודותיו. כלים והתוויות אלו יתייחסו לאיסוף נתונים פרונטאלי וגם לכריית נתונים מקוונים.

על אתגרי חקירת החוקרים: מחקר איכותני של שוטרים

ד"ר נעמי לבנקרון, המכללה האקדמית כנרת והאוניברסיטה העברית

תקציר

משטרות ושוטרים בכלל, ואלה הישראלים בפרט, מתאפיינים ביחס של חשדנות כלפי האקדמיה, ונכונותם להשתתף במחקרים איננה רבה, גם לאחר שהארגון התיר את השתתפותם - צעד שאינו פשוט כשלעצמו. גם לאחר שניתן ההיתר למחקר, ניצב בפני החוקרת ארגז כלים מתודולוגי נרחב, ועליה לבחור באיזה כלים תרצה לעשות שימוש, לצורך בדיקת שאלת המחקר. המחקר האיכותני מציע את אחת הדרכים המלהיבות והמרתקות לקבלת מידע על מושאי מחקרנו, אך הוא מציב חסמים מורכבים במיוחד ביחס לשוטרים, שכן הריאיון האיכותני דורש זמן רב יותר ממחקר כמותי, ופתיחות רבה יותר מצד המרואייני. בנוסף, קיים קושי באיתור מסמכים ראשוניים של המשטרה, ושוטרים ממעטים לכתוב אוטוביוגרפיות המבוססות על עבודתם במשטרה, או מחקרים אקדמיים שיתפרסמו בכתבי עת שפיטים אודותיה. כל אלה עשויים להציב חסמים מורכבים בפני חקר המשטרה וחקר השוטרים בכלל, ובאמצעות מחקר האיכותני - בפרט. עם זאת, אין בכך כמובן כדי לשמוט את הקרקע מתחת לכלי מחקר חשוב זה, או לחקר המשטרה בכלל: חשיבותה העצומה של עבודת המשטרה להתנהלותה של המדינה הדמוקרטית, מצריכה בחינה מתמדת של הארגון, ושל

העובדים בו, באמצעות מגוון כלים מחקרניים. לפיכך, ההרצאה תוקדש לבירור האפשרויות הניצבות בפני חוקרות המעוניינות לחקור את המשטרה כיום, איזה קשיים מתודולוגיים ניצבים בדרכה, וכיצד ניתן להסיר חסמים אלה, או, לכל הפחות, לייצר דרכים חדשות שיאפשרו מחקר אודותיה, תוך התמקדות במחקר האיכותני.

לחקור מטרה נעה: הערכת הליכים משפטיים חדשניים בקרימינולוגיה

פרופ' אביטל מנטוביץ', אוניברסיטת חיפה

תקציר

בשנים האחרונות מעצבי מדיניות בתחום הקרימינולוגיה נדרשים באופן גובר לגישה של "מדיניות מבוססת ראיות", המשלבת מחקרים אקדמיים בהערכה של כלים והליכים משפטיים חדשים, לפעמים אפילו בשלב ההטמעה שלהם. גישה זו מבטאת את ההצלחה של המחקר המדעי בקרימינולוגיה לפרוץ את גבולות המעבדה, אך בו זמנית היא מציבה מתחים ואתגרים משמעותיים לעוסקים במחקרי הערכה של הליכים חדשניים. בדברי אתיחס לשלושה מישורים בהם ניכרים אתגרים אלו: אתגרים במישור הפרקטי הנובעים מהקושי לבצע מחקר של 'מטרה נעה' בסביבה בירוקרטית המוגבלת באיסוף ובחשיפת מידע; אתגרים במישור המתודולוגי הנובעים מהמתח בין הרצון לבצע מחקר מדעי בסיסי, מהימן ותקף, לבין המגבלות הפרקטיות והאתיות של השדה; ואתגרים במישור הקונספטואלי הנוגעים ליכולת לעשות שימוש במסגרות החשיבה וכלי המחקר הקיימים לבין הרצון להבין וללכוד את מאפייניה של הסביבה החדשה. בדברי אבחן כיצד ניתן להתמודד עם אתגרים אלו דרך אימוץ מגוון של מתודולוגיות מחקריות וביסוס שותפויות עם בעלי עניין בשדה המעוניינים להטמיע שינויים מבוססי מחקר.

על הלגיטימיות המדעית של מחקר איכותני

פרופ' דלית יסעור-בורוכוביץ, המכללה האקדמית עמק יזרעאל ופרופ' תומר עינת, אוניברסיטת בר אילן

תקציר

במחקרנו ברצוננו לדון בשאלה האם בתקופתנו זו המחקר האיכותני כבר השיג לגיטימיות מדעית מלאה בקהילת הידע הקרימינולוגית. הרצאתנו מתבססת על מחקר שערכנו בשנת 2023 ובו בחנו את אחוזי הפרסומים האיכותניים / הכמותניים בשמונת כתבי העת המובילים בקרימינולוגיה. מחקרים שונים מלמדים כי כתבי עת רבים, ובעיקר אלו הנחשבים יותר בתחומי הקרימינולוגיה, מעדיפים ומפרסמים בעיקר מחקרים כמותניים. פרסום בכתבי עת מובילים משפיע באופן משמעותי הן על התפתחות הידע בתחום, והן על מסלולי המחקר וקריירות של חוקרים. נדון בשאלה כיצד לבחירת הגישה המתודולוגית יש השפעה על היכולת לפרסם ולקדם ידע? בהרצאתנו נציג סקירה קצרה של שאלת הבחירה המתודולוגית בתחום המחקר הקרימינולוגי, ומשמעויותיה. נשאל האם וכיצד היעדרותם של קורסי הכשרה במחקר איכותני בתוכניות לימוד למתקדמים משפיעים על איכות המחקרים האיכותניים? כיצד מיעוט פרסומים איכותניים בכתבי עת "נחשבים" משפיע על בחירת מתודולוגיה? וכיצד הימנעות ממחקרים איכותניים ומפרסומם עלולה (ומשפיעה) על התפתחות הידע בקרימינולוגיה?

אולם אופל

התמכרות לסמים - היבטים שיקומיים

יו"ר: ד"ר אתי אלישע, המכללה האקדמית עמק יזרעאל

כיצד מטפלים בהתמכרויות? טיפול בין-אישי ממוקד רגש בהתמכרויות

ד"ר אהרון שבי, אוניברסיטת אריאל ומשרד הרווחה והביטחון החברתי

תקציר

בהרצאה יוצג מחקר אודות טיפול בין אישי ממוקד רגש עם נפגעי התמכרויות. במחקר נבדקו תפיסותיהם של מטופלים אודות תרומתו של טיפול ממוקד רגש לתהליך שיקום, בממדים של שיפור התפקוד האישי, הסתגלות לקהילה הטיפולית, הפחתת התנהגות עבריינית והתמדה בהתנזרות מחומרים. שיטת המחקר התבססה על הפרדיגמה האיכותנית לאיסוף וניתוח נתונים. המחקר כלל ראיונות עומק חצי מובנים עם 36 נפגעי התמכרויות משבע קהילות טיפוליות (31 גברים ו-5 נשים), בין הגילים 22–55, אשר השתמשו במגוון חומרים פסיכואקטיביים בניהם: קנאביס, אלכוהול, הרואין, קוקאין ותרופות. 65% מהמשתתפים הוגדרו עוברי חוק. טיפול ממוקד רגש כולל את המרכיבים הפסיכולוגיים: אמפתיה אקטיבית, הכלה, יחס חיובי וכנות. הפעלת מרכיבים טיפוליים אלה כוונה לחיזוק מודעותם של המשתתפים לרגשותיהם הלא אדפטיביים, חיזוק יכולתם להבעה רגשית, וויסות רגשי, וטרנספורמציה רגשית. הממצאים מלמדים כי שיטת טיפול ממוקדת רגש אפשרה למשתתפים לחוות שיפור בתפקוד הרגשי שבא לידי ביטוי ביכולתם לווסת רגשות קשים של כעס וזעם והמרתם ברגשות של שליטה עצמית ובטחון, הסתגלות טובה לקהילה הטיפולית, הפסקת התנהגות עבריינית, והתמדה בהתנזרות מחומרים. במסגרת ההרצאה יוצגו האתגרים שבהפעלת טיפול ממוקד רגש עם אוכלוסיות במצוקה קשה כגון: קושי בבניית קשר בין אישי מטפל מטופל, קושי בהנעת מטופלים בביצוע וויסות רגשי, וקושי בביצוע טרנספורמציה של רגשות. יוצגו הדרכים להתמודדות עם אתגרים אלה ואופן הטמעת הגישה בשדה הטיפולי.

"לראשונה בחיי, לעבר שלי יש ערך": נרטיבים של מכורים וכלואים לשעבר לגבי ההשפעות של תפקידם

כתומכי עמיתים

ד"ר אסתי שחף-פרידמן, המכללה האקדמית אשקלון וד"ר אתי אלישע, המכללה האקדמית עמק יזרעאל

תקציר

המחקר הנוכחי בחן, לראשונה בישראל, את ההשפעות הנתפסות של עבודת עמיתים פורמלית על נותני הסיוע, קרי "מרפאים פצועים" (wounded healers), על תהליכי החלמה והימנעות מפשיעה. המחקר נערך מנקודת המבט המתפתחת של "תרפיה של מורשעים" (Convict Therapy), המוגדרת כעיסוק של אנשים מכורים וכלואים לשעבר בעבודת עמיתים (peer work), בהתבסס על ניסיון החיים שלהם (lived

experience). במחקר השתתפו 26 גברים ונשים עם היסטוריה של התמכרות וכליאה, אשר מועסקים במסגרות שיקום לאנשים עם בעיות התמכרות, בכלא ובקהילה. הנרטיב המרכזי שבלט מהראיונות היה של השגת גאולה אישית והשלמה עם העבר באמצעות תפקידים כ"מרפאים פצועים". בנוסף, המשתתפים הדגישו את היתרונות של עבודת עמיתים, עבורם ועבור מקבלי הסיוע (לדוגמה, מחויבות חזקה יותר לשיקום והחלמה, פיתוח תחושות של הישגיות, סיפוק, משמעות ומטרותיות בחיים, ריפוי החדל). לצד זאת, המשתתפים דיווחו גם על קשיים ואתגרים (לדוגמה, בלבול תפקידים, הכנסה נמוכה, תמריצים דלים, היעדר הזדמנויות קידום). ההשלכות של ממצאים אלה יידונו בהקשר של שיקום והחלמה.

למה הם מועדים? הסברים של "מרפאים פצועים" מכורים בהחלמה לגבי הגורמים למעידה והחזרה לדרך ההחלמה

ד"ר אתי אלישע, המכללה האקדמית עמק יזרעאל וד"ר אסתי שחף-פרידמן, המכללה האקדמית אשקלון

תקציר

בשנים האחרונות הולכת וגוברת המגמה של שילוב אנשים עם היסטוריה של התמכרות וכליאה בתפקידים של תמיכת עמיתים (peer support) על סמך הידע והניסיון שלהם, קרי "מרפאים פצועים". מחקרים קודמים שנעשו בתחום מצביעים על יתרונות רבים הטמונים בעבודת עמיתים (peer work) בעיקר עבור נותני הסיוע. עם זאת, מעט מאוד ידוע על הגורמים למעידה אצל מכורים בהחלמה "מרפאים פצועים". המחקר הנוכחי מבקש למלא את הפער בנושא. במחקר השתתפו 13 גברים ונשים עם בעיות התמכרות, אשר הצליחו להחלים בעודם מחזיקים בתפקידי תמיכת עמיתים, בכלא ובקהילה, אולם בשלב מסוים מעדו וחזרו להתמכרות. כל משתתפי המחקר הצליחו להתאושש מהנפילה וחזרו לדרך ההחלמה. ניתוח הראיונות מצביע על מספר גורמים מרכזיים המובילים לנפילה כזו, העיקריים שבהם זניחת תוכנית 12 הצעדים ואי הגעה למפגשי אן.איי. המספקים מסגרת לתמיכה רגשית וחברתית. המחקר ידון בממצאים אלה מפרספקטיבה תיאורטית של תרפיה של מורשעים (convict therapy), קרימינולוגיה חיובית וחדילה מפשיעה.

מטופלים חסרי אונים או סוחרי סמים? על הסטת קנאביס רפואי בישראל

ד"ר רוד נאמן חביב, אוניברסיטת אריאל

תקציר

בישראל קיימת אחת מתוכניות הטיפול בקנאביס לצרכים רפואיים הוותיקות בעולם. שימוש בקנאביס לצרכים רפואיים דורש רישיון "להחזקה ושימוש של סם מסוכן". ברישיון, עליו חתום המטופל, מצוין כי רישיון זה אישי ואינו ניתן להעברה בשום צורה שהיא. לכן, למרות ההתייחסות הקיימת היום לקנאביס הרפואי כתרופה, היותו של הקנאביס מוגדר כסם, מעמידה את המטופלים בפני התמודדויות משמעותיות עם החוק. הרצאה זו תסקור סדרה של מחקרים, שערכתי ושנערכו בהנחייתי, בתחום הסטת הקנאביס הרפואי בישראל, תחום שטרם נחקר בארץ וכמעט שלא נחקר בעולם. יוצגו ממצאי מחקרים שנערכו הן בקרב מטופלי קנאביס רפואי, והן בקרב הציבור הרחב, ובהם נבדקה שכיחות התופעה, הסיבות להתרחשותה, המשתנים הקשורים אליה וההתייחסות הציבורית כלפיה. ממצאי המחקרים מעלים כי ברוב המקרים של הסטת קנאביס רפואי, מדובר באנשים נורמטיביים, אשר עושים כל שבידם להשיג את התרופה הנחוצה להם להפחתת סבלם הפיזי והנפשי, וכי קיים פער משמעותי בין ההתייחסות החוקית להסטת קנאביס רפואי כסחר בסמים לבין המתרחש בשטח.

The Subjective Experience Towards and After Rave Music Parties for Attendees who Consume Psychedelic Drugs

יולה מילשטיין ופרופ' משה בן-סימון, אוניברסיטת בר אילן

Abstract

Rave music parties (RMP) are a world-wide socio-cultural phenomenon where people listen to rave music while frequently consuming psychedelic drugs. Few studies have shown that RMP enabled long-term positive transformative experiences. Yet, phenomenological inquiry focusing on the subjective meaning of RMP attendees' experience before and after the party is scant. The present study explores the meaning of RMP before and after the party for attendees who consume psychedelic drugs. Interpretative phenomenological analysis was used to analyze transcriptions of semi-structured interviews with 27 Israeli rave party attendees. Five themes were found in regard to the attendees' experiences towards the RMP: physical preparations include bowel emptying and consumption of substances. Foreboding feelings and body sensations include positive and mixed feelings and body sensations. Cognitive preparations relate to clearing the mind from negative thoughts. Social preparations relate to social cohesion, and logistic preparations refer to preparing food, a tent, water and comfortable cloths. Four themes relate to the attendees' experiences after the rave party: physical consequences include adverse medical outcomes. Emotional consequences include positive feelings such as joy, happiness and self-empowerment, and negative feelings such as depression and anxiety. Cognitive effects include positive effects such as professional insights, alongside negative effects such as loss of attention and concentration. Social consequences include enhancement of interpersonal relationships and sociability. The findings are discussed within the liminality and a rite of passage theories where participation at RMP represents a transition from a 'pre-liminal' preparations condition towards the party to a 'post-liminal' condition after the party.

אולם לשם

שולחן עגול: עתיד בתי הסוהר בישראל

יו"ר: השופט (בדימוס) ד"ר אבי טננבוים, המכללה האקדמית ספיר

מתדיינים: השופט (בדימוס) ד"ר אבי טננבוים, המכללה האקדמית ספיר; השופט ד"ר רון שפירא, נשיא בית המשפט המחוזי בחיפה; פרופ' חגית לרנאו, אוניברסיטת חיפה; ד"ר יוחנן וקנין, ראש מחלקת המחקר בשב"ס

נושא הדיון:

מה צופה העתיד למוסד בתי הסוהר בכלל? - האם המוסד ילווה את החברה האנושית שנים רבות או שקיעתו המהירה כבר החלה? על כך חלוקים מלומדים ואנשי מעשה. אין חולק כי בתי סוהר הם תשובה מודרנית

לבעיית הפשיעה ובצורתם הנוכחית קיימים פחות משלוש מאות שנה. יש הטוענים כי אותן סיבות שגרמו לצמיחתו של בית הסוהר יגרמו גם לשקיעתו. מאידך, יש הטוענים שאין מנוס מהרחקת העבריינים הקשים מהחברה, או לפחות חלקם, ובית הסוהר הוא הפתרון העדיף, ולמעשה היחיד. לאלו יש להוסיף טכניקות חדשות של שליטה ופיקוח שהתווספו בשנים האחרונות ממש, החל מאיכונים על פי טלפונים ניידים ושבבים, וכלה במצלמות אינספור הממלאות את המרחב הציבורי. מה מקומה של הטכנולוגיה החדשה בהליך הענישה? האם את מקום הקירות והגדרות ימלאו חיישנים ואזיקים אלקטרוניים שיגבילו את החירות בדרך אחרת? האם ישנם חלופות עדיפות לענישה פלילית בכלל ולעונש המאסר בפרט? השאלה הכלכלית נדונה פחות בשיח על הענישה, אך היא מטרידה. עונש המאסר עולה בממוצע כעשרים אלף ₪ לחודש לאסיר. האם לא ניתן למצוא שימוש יעיל יותר להוצאה ציבורית זו? ובכל מקרה, האם נוכל להפחית עלות זו? ללא פגיעה בזכויות אדם או אפשרויות שיקום? לשאלות הכלליות על מאסר יש להוסיף את הנקודה הישראלית. כמחצית לערך מכלל האסירים בישראל הם אסירים ביטחוניים. האם קיימת חלופה אחרת לגביהם? כגון הגליה מרצון? או שהצפייה היא שמספר אסירים זה רק יחריף? הדיון ייערך על ידי אנשי תיאוריה ומעשה גם יחד, מתוך מטרה לשיתוף הקהל.

אולם שנהב

פשיעה, ענישה ושיקום

יו"ר: ד"ר נתנאל דגן, האוניברסיטה העברית

מה שופטים יודעים על בתי סוהר ולמה זה חשוב? על האפיסטימולוגיה של גזירת הדין הגמולית בעיני שופטי בית המשפט העליון

ד"ר נתנאל דגן, האוניברסיטה העברית ושמוליק ברון, אוניברסיטת טורונטו

תקציר

הספרות הקרימינולוגית העוסקת בגמול ובשיפוט בפליליים עודנה מועטה באופן יחנוסי. מטרת המאמר היא לבחון את היחס בין התפיסות השיפוטיות אודות בית הסוהר וגזירת דין גמולית. באמצעות ראיונות עומק חצי-מובנים עם 17 שופטים (בדימוס) בבית המשפט העליון, המאמר יבקש להראות כי התפיסות השיפוטיות כוללות מרכיבים מנוגדים של בית הסוהר הנעות בין אוטופיה של שלילת חירות בלבד לדיסטופיה של מכאובי מאסר קיצוניים וכליאה בלתי הומנית. המאמר יבקש לטעון כי נוכח ההתמקדות של גזירת הדין באורך העונש במונחים של שלילת חירות - במקום באיכותו - חותרת תחת הדרישה לעונש. עונש צודק, כך נטען, מחייב את השופט לדעת את העונש אותו הוא מטיל הן בפן הכמותי (אורך העונש) והן בפן האיכותי (תנאי הכליאה). ממצאי המאמר תורמים להבנת היחס בין קרימינולוגיה ומשפט בשדה הרגיש של מאסר.

”צדק השוק” והזכות למשפט

ד”ר יוסף זוהר, המכללה האקדמית גליל מערבי

תקציר

במהלך שנות השבעים והשמונים של המאה העשרים, התרחב השימוש בחלופות למשפט הפלילי במדינות מערביות בעולם, כגון עסקאות טיעון והסדרי ענישה, הכוללות ויתור על הזכות למשפט. פרוצדורות חלופיות אלו שכונו "Bargained Justice" או "צדק השוק", קודמו באותם כלים ומונחים בהם הוצדק הליברליזם הקפיטליסטי: חופש בחירה, יעילות, ושיפור התועלת והרווחה, ואופטימיות רבה באשר לכיוון אליו מתקדם המשפט הפלילי השתקפה בספרות המשפטית-כלכלית של התקופה. השיטה הושוותה לשוק חופשי, וכשם ששוק חופשי מוביל ליעילות, המיקוח על הזכות למשפט נתפס כיעיל. אחת ההצדקות המרכזיות למתן האפשרות לנאשם לוותר על זכותו למשפט ולהודות באשמה, נשענת על כך שהחלופות מקנות לנאשם אפשרות פעולה נוספת ואינן מחסרות ממנו, ועל כן הנאשם אינו יכול להפסיד מהן. יתירה מכך, על פי תפיסה זו נאשם הבוחר להודות במסגרת עסקת טיעון, גם בדבר שלא עשה, מגלה בכך כי העסקה עדיפה עבורו מהאלטרנטיבה הלגיטימית של העמדתו לדין. מכאן שהטלת איסור על הנאשם לוותר על זכויותיו הדיוניות כדי לזכות בהקלה, תפגע בו. אלא שהנורמות המקובלות בשוק עלולות לפגוע באינטרסים החברתיים. כשם שלעיתונות יש תפקיד חשוב בדמוקרטיה לעזור לחברה להגיע לחקר האמת והעובדות, אך בעידן הרשתות החברתיות העיתונות עומדת בפני סכנת חיסול. בדומה, נורמות השוק הפכו את המשפט הפלילי לזירה מבוססת משאים ומתנים, וזאת על חשבון הליך משפטי פומבי מבוסס ראיות ומחויבות לחתירה לאמת העובדתית. המחקר סוקר את ההצדקות השונות לקיום החלופות ולויתור על הזכות למשפט, ומבקש להפריכן בעזרת הכלים של הניתוח הכלכלי ותורת המשחקים של המשפט הפלילי. מסקנת הכותב היא כי ערכיה של מדינת ישראל כדמוקרטיה שוחרת חירות מחייבים מתן מעמד על לזכות למשפט והדרך לעשות כן היא באמצעות עיגונה בחוק יסוד כזכות חוקתית קוגנטית שאיננה ניתנת להתניה ולויתור.

יעילותם של בתי המשפט הקהילתיים בישראל בהפחתת פשיעה חוזרת: ממצאים ממחקר הערכה

פרופ' טלי גל, האוניברסיטה העברית, פרופ' רוני פקטור, האוניברסיטה העברית ופרופ' הדר דנציג-רוזנברג, אוניברסיטת בר-אילן

תקציר

בעשור האחרון פותח בישראל מודל חדשני של בתי משפט קהילתיים לטיפול בעבריינות חוזרת, המשלב שיקום הוליסטי עם פיקוח שיפוטי הדוק. הרצאה זו מציגה חלק ממחקר הערכה על המודל, שבו נבדקה היעילות של בתי המשפט הקהילתיים בישראל בהפחתת רצידיביזם. המחקר השווה בין 686 נאשמים שהופנו לבתי משפט קהילתיים בשלוש ערים בין השנים 2014-2020, לבין 1,872 נאשמים שהועמדו לדין בבתי משפט שלום רגילים באותן ערים ובעיר רביעית דומה. נעשה שימוש בשיטת Propensity Score Matching ליצירת קבוצות השוואה מאוזנות. פשיעה חוזרת נמדדה באמצעות נתוני המשטרה והנהלת בתי המשפט על הרשעות חוזרות שנה, שלוש שנים וחמש שנים לאחר סיום ההליך המשפטי. הממצאים מראים כי מסיימי התוכנית בבתי המשפט הקהילתיים הציגו שיעורי רצידיביזם נמוכים משמעותית בהשוואה לקבוצת הביקורת, עם פער הולך וגדל לאורך זמן. לא נמצאה השפעה מובהקת על נאשמים שלא השלימו את התוכנית. המחקר מדגיש את יעילותם של בתי המשפט הקהילתיים בישראל בהפחתת עבריינות חוזרת, במיוחד עבור נאשמים המשלימים את התוכנית. הממצאים תורמים להבנת הפוטנציאל של בתי משפט קהילתיים כאסטרטגיה

אפקטיבית לצמצום רצידיביזם ושיפור תוצאות בטווח הארוך עבור עוברי חוק וקהילות. ממצאים אחרים שנאספו במסגרת מחקר ההערכה משלימים את התמונה בעזרת תובנות עומק על הגורמים המקדמים הצלחה.

בחינה אמפירית של ההסברים התיאורטיים לקשר שבין אי-שוויון כלכלי ופשיעה

ערן איצקוביץ ופרופ' רוני פקטור, האוניברסיטה העברית

תקציר

לאורך השנים הוצעו מספר הסברים תיאורטיים לקשר שבין אי-שוויון כלכלי לפשיעה. עם זאת, הסברים תיאורטיים אלו לא נבחנו עד היום באופן אמפירי. מטרתו של המחקר היא לבחון באופן אמפירי את הנתב הסיבתי שמציעים שלושה מנגנונים שדרכם אי-שוויון כלכלי עשוי להשפיע על פשיעה: רגשות שליליים, מרחק חברתי והתנגדות חברתית. לצורך כך, נעשה שימוש במערך מסוג Experimental-causal-chain הכולל שני ניסויים נפרדים, בקרב מדגם של 631 נבדקים. בניסוי הראשון נערכה מניפולציה לאי-שוויון כלכלי, אשר הוגדר כחוויה של מחסור ביחס לאחרים, ונבחן הקשר בינו לבין שלושת המשתנים המתווכים, שנמדדו על ידי שאלוני דיווח עצמי. לאחר מכן, בניסוי השני, נערכה מניפולציה למשתנה המתווך שנמצא קשור עם אי-שוויון כלכלי בניסוי הראשון בכדי לבחון את הקשר שלו עם פשיעה. הממצאים הראו תמיכה בהסבר התיאורטי של התנגדות חברתית, ולעומת זאת, לא נמצאה תמיכה לשני ההסברים התיאורטיים האחרים של רגשות שליליים ומרחק חברתי. ממצאים אלו מהווים עדות לכך שאי-שוויון כלכלי קשור עם פשיעה מכיוון שהוא יוצר אצל הפרט תפיסות של אפליה וזרות, מה שמוביל אותו לבטא את חוסר שביעות רצונו מהסדר החברתי דרך פשיעה.

המשפט הפילי: מוסד הסולחה ותרבות הגישור המסורתי והמודרני בחברה הבדואית והמוסלמית בישראל

חאלד סואעד ופרופ' מיכל אלברשטיין, אוניברסיטת בר אילן

תקציר

מחקר בסוגיית מוסד הסולחה ותרבות הגישור המסורתי והמודרני בחברה הבדואית והמוסלמית בישראל מספק תובנות חשובות על ההצטלבות בין המשפט הפילי, הנורמות התרבותיות והערכים החברתיים. למושג הסולחה ככלי לפתרון סכסוכים ולקידום שלום יש שורשים עמוקים בחברה האנושית, חוצה תרבויות ותקופות זמן. הוא משמש כאמצעי לפתרון מחלוקות ולהשיב את ההרמוניה בתוך קהילות. בתרבויות רבות, כולל חברות ערביות, סולחה נחשבת לתהליך מובנה עם כללים ונהלים מוגדרים היטב, שמטרתם להקל על פיוס ולמנוע הסלמה נוספת של סכסוכים. הנוהג הבדואי המסורתי של סולחה ממחיש גישה זו לסולחה ולפתרון סכסוכים. סולחה כוללת פתרון בדרכי שלום של מחלוקות בין צדדים בין אם יחידים, משפחות או שבטים, באמצעות מערכת של כללים וטקסים קבועים מראש. פרקטיקה זו, שראשיתה בחיי המדבר של שבטים ערביים, נותרה רלוונטית בחברה העכשווית כחוק חברתי בלתי כתוב. המשתתפים במחקר זה כוללים אנשים מקהילות בדואיות ומוסלמיות בישראל שהיו מעורבים בתיקים פליליים כקורבנות, עבריינים, בני משפחה, מנהיגי קהילה או מגשרים. ממצאי המחקר העיקריים, מתייחסים למוסד הסולחה כערך מרכזי ומדגישים את היתרונות המעשיים של הסולחה במניעת נזק נוסף וקידום ריפוי; הצגת פתרון סכסוכים שהושגו באמצעות שיטות מסורתיות; הצגת תוכניות גישור מודרניות, כגון תפיסת ההוגנות, האפקטיביות והנגישות שלהם כחלופות מתאימות להליכים משפטיים פורמליים. כמו כן, הממצאים מדגישים מתח בין

נורמות תרבותיות ומסגרות משפטיות, כמו גם המלצות לשיפור השילוב של מנגנוני יישוב סכסוכים חלופיים במשפט הפלילי. הממצאים מספקים הבנה מגוונת של האופן שבו סליחה וגישור מצטלבים עם המשפט הפלילי בחברה הבדואית והמוסלמית בישראל, ומציעים תובנות חשובות לקובעי מדיניות, משפטנים ומנהיגי קהילה המבקשים לקדם צדק ופתרון מבחינה תרבותית.

אולם קורל

אלימות במשפחה

יו"ר: פרופ' ברנדה גייגר, המכללה האקדמית גליל מערבי

סוף טוב כבר לא יהיה כאן": ניכור הורי כשיאה של זוגיות אלימה מנקודת מבטו של ההורה המנוכר

ליבי מוסקוביץ וד"ר הילה אביאלי, אוניברסיטת אריאל

תקציר

ניכור הורי, המוגדר כמצב בו אחד מן ההורים מונע מן ההורה השני את הקשר בינו ובין ילדיו באמצעות הסתת הילדים כנגדו, מהווה סלע מחלוקת בספרות האקדמית כבר עשרות שנים. לצד המחלוקת, ישנה הסכמה רחבה על כך שהסתת ילדים נגד אחד מן ההורים מהווה התנהגות פוגענית ומתעללת כלפי הילדים המעורבים. עם זאת, רק מחקרים מעטים עסקו ספציפית בהורים המעורבים בקונפליקט ובזוגיות ביניהם. מטרת המחקר הנוכחי הייתה לבחון את המשמעות שמעניקים הורים מנוכרים לחוויית הזוגיות וההורות, ובעיקר להיבטים גלויים וסמויים של אלימות בקשר הזוגי, אשר היוו, בדיעבד, רמז מטרים למגוון התנהגויות ניכור. במחקר נעשה שימוש בפרספקטיבת מהלך החיים כמסגרת תיאורטית אשר אפשרה להורים המנוכרים להתבונן באופן רטרוספקטיבי על מהלך הזוגיות והתפתחות הניכור הורי. שיטה: המחקר נעשה בגישה איכותנית פנומנולוגית. רואיינו 12 הורים מנוכרים בטווח הגילים 38–59. המשתתפים רואיינו באמצעות ראיון עומק חצי מובנה. ממצאים: מניתוח הממצאים עלו התמות הבאות: (1) הוא רצה שאני אמות, מטרתו הייתה שאני אתאבד: " הניכור כשיאה של מערכת יחסים אלימה (2); "לא התנהגת יפה – אז הילדים זה הכלי: " הסיבות לניכור לפי בני זוג המנוכרים"; (3) אין הרבה הורים כמו שהייתי: " חוויות ההורות של ההורה המנוכר (4); למען הילדים, אבל נגדם: " מבט רטרוספקטיבי על החיים בצל ניכור הורי. מסקנות: ממצאי המחקר מראים כי הניכור ההורי אינו תופעה בודדת וחסרת פשר המתרחשת במקרים של סכסוכי פרידה קשים, אלא מהווה חלק ואף שיא בתהליך של אלימות והתעללות רגשית ולעיתים גם פיזית, שנמשכה לכל אורך הזוגיות. הממצאים עשויים לתרום לידע הקיים במחקר ובפרקטיקה בטיפול במצבי אלימות במשפחה.

גברים כקורבנות של אלימות בין בני זוג אינטימיים והאשמה עצמית

אור בוך וד"ר יעל וילצייק-אביעד, אוניברסיטת אריאל

תקציר

האשמה עצמית משמעה, כי האדם שספג אלימות מאמין כי קיימים בו דברים אשר גרמו לו להפוך לקורבן. במקרי אלימות בין בני זוג, הקורבן, בין אם הוא גבר או אישה, עשויים להאשים את עצמם. נראה כי תחושת

האשמה העצמית, עשויה להתגבר עקב אמונה בעולם צודק, לפיה העולם הוא מקום מסודר וצפוי, שבו אנשים בדרך כלל מקבלים את המגיע להם, ולכן דברים רעים יקרו לאנשים רעים. יתרה מכך, תחושת האשמה העצמית עלולה להתגבר עוד יותר בקרב גברים-קורבנות בעקבות תיאוריית ההבניה המגדרית. כאשר גבר-קורבן מחזיק בתפיסה מגדרית גברית גבוהה, הוא עשוי לחוות דיסוננס קוגניטיבי בין התפקיד שהחברה מצפה ממנו להתנהג, כגבר חזק וכוחני, לבין היותו גבר-קורבן, אשר נתפס על ידי החברה כחלש וחסר אונים, תחושות אשר לא עלולות בקנה אחד יחד עם תחושת הגבריות. במחקר שבו נבדקה האשמה העצמית בקרב גברים אשר התמודדו עם אלימות בזוגיות, נבחנו שני מודלים של מיתון, אשר בחנו האם המשתנים אמונה בעולם צודק ותפיסה של תפקידי מגדר ממתנים את הקשר בין תפיסה של קורבנות גברית לבין האשמה עצמית. המודלים נבדקו לאחר שנמצאו קשרים ישירים בין כל משתני המחקר לבין האשמה עצמית. השערת המיתון הראשונה, בה אמונה בעולם צודק היה המשתנה הממתן, אוששה. ככל שהייתה האמונה בעולם צודק רבה יותר, כך היה הקשר בין תפיסה של קורבנות גברית לבין האשמה עצמית חזק יותר. לעומת זאת, השערת המיתון השנייה לא אוששה. לכן, בניגוד להנחה שעליה התבססנו במחקר זה, כי תפיסה של תפקידי מגדר ואמונה בעולם צודק ממתנים זה את זה, נמצא כי כל אחד ממשתנים אלה קשור באופן עצמאי לתחושת האשמה עצמית. ממצאי המחקר מוסיפים ידע תיאורטי לספרות המחקרית, זאת לאחר שרוב הספרות בנושא האלימות בין בני זוג, נחקר אודות 'אלימות כלפי נשים'. נוסף על כך, ככל הידוע, טרם נבחן הקשר בין קורבנות גברית לאלימות בין בני זוג לבין תחושת האשמה עצמית, באופן כמותני, בכלל, וכחלק ממודל בו המשתנים אמונה בעולם צודק ותפיסת תפקידי מגדר הם משתנים ממתנים, בפרט.

מעבר לשיגועון: אסטרטגיות התנגדות של נשים מוסלמיות לאלימות במשפחה

פרופ' ברנדה גייגר, המכללה האקדמית גליל מערבי

Abstract

This qualitative study adopts Foucault's bottom-up analysis of power to examine the resistant strategies of ten Muslim women who endured in silence severe abuse in the extended family until their mental health was affected. Content analyses of the interviews uncovered these women's points of resistance to abuse inside and outside the family. After years of silent endurance, with their voice annihilated and their protest discredited when labeled magnuna/insane/uncontrollable, these women overtly resisted by fainting, attempting suicide, and then exploding with uncontrollable anger. At this time, the label magnuna changed meaning to refer to women possessed by demons. These women were at first, taken to a healer or sheikh, and only nothing worked to a psychiatrist who diagnosed them with mental illness. Feared as magnuna/possessed by demons and for bringing bad luck these women were empowered to resist terror, slavery, and confinement by running away to neighbors, family of origin, or mental health clinic, break the silence and reveal the abuse. Some of them escaped to a shelter or called the police that sometimes sent their husbands to jail. Other women discredited by the police officer who labeled them magnuna continued to fight by suing the police and going to court for a divorce. No longer caring about the norms or family, they continued to resist and escape out of hell. However, they were perpetually condemned to go back to the abusive family due to poverty, fear for the welfare of the children and husband's refusal to give a divorce.

מי אתם רוצחי הורים? מאפייני תוקף, מאפייני קורבן ושיטת פעולה

ד"ר יהודית אבולעפיה וד"ר איתן ניקוטרה, המכללה האקדמית אשקלון

תקציר

רצח הורים על ידי ילדיהם הוא נושא שלא זכה לתשומת לב רבה במחקר האקדמי בהשוואה לאלימות אחרת במשפחה, ומהווה 2-4% מכלל מקרי הרצח בעולם. מרבית המחקרים הסתמכו על נתונים מרשויות אכיפת החוק ואשפוז, שסיפקו מידע על העברייני, הקורבן, פרטי האירוע והמניע. ממצאים מראים כי רצח הורים מתבצע לרוב על ידי גברים לבנים ממעמד הביניים, לא נשואים, מובטלים, ללא היסטוריה פלילית. נשים רוצחות הורים הן נדירות יותר, וחלק מהרוצחים סבלו ממחלות נפש. נשים נמצאות בסיכון גבוה יותר להירצח על ידי ילדיהן, לרוב בין הגילאים 50 ל-59. מרבית הקורבנות הם הורים ביולוגיים, והשיטות הנפוצות ביותר לרצח הן שימוש בנשק חם או חפצים חדים. בישראל לא נערך מחקר אמפירי בתחום זה, והיקף התופעה אינו ברור. המחקר הנוכחי מבוסס על נתונים משפטיים ודיווחים בתקשורת וכולל כ-55 מקרים. ממצאי המחקר הראשוניים מלמדים כי מאפייני התוקף והקורבן דומים לממצאים בעולם: מרבית הרוצחים הם גברים, רווקים, עם השכלה תיכונית, שהתגוררו עם הוריהם בעת הרצח. כ-35% סובלים ממחלות נפש, ומרביתם בעלי הפרעה נפשית אחרת. מרבית הקורבנות הן אימהות, אך הפער בין מספר האבות למספר האימהות אינו גדול. השיטה השכיחה לאופן ביצוע הרצח הייתה שימוש בנשק או חפץ חד, והרקע השכיח היה מצבו הנפשי של התוקף (37%), כאשר במקרים אלו נשלח התוקף לדרך כלל לאשפוז.

גברים נפגעי אלימות דתית בנישואין

תהילה גאדו ופרופ' מיכל פרנקל, האוניברסיטה העברית

תקציר

תיאוריות המסבירות אלימות נשים כנגד גברים מצביעות על תפקידי מגדר, על מוטיבציות מגדריות ועל תהליכי חיברות של כל אחד מהמינים כגורמים להתנהגות אלימה או קורבנית. רוב המחקר שעסק באלימות בזוגיות, עסק באלימות גברית. וספרות המחקרית, בפרט זו שעסקה ביהודים ובחרדים, התעלמה כמעט לחלוטין מהאפשרות של אלימות כלפי גברים בזוגיות. גברים בדתות השונות מחזיקים במשאבי הכוח הדתיים, בפרט בקהילות אדוקות שמידת השמרנות בהן גבוהה. הגברים הם הסובייקטים והתרבות מקבעת עליונות מעמדית גברית. לכן, הנטייה היא לא לראות את הגברים כפוטנציאליים לחוות אלימות בזוגיות. עם זאת, מאפיינים מסוימים של הקהילה הדתית מאפשרים, בכל זאת, הפעלת אלימות של נשים כלפי בני זוגן. הקהילה החרדית בישראל היא קהילה דתית-שמרנית המאופיינת בקולקטיביזם ומקיימת מנגנוני פיקוח פנימיים, היא מקדשת ערכים מסורתיים כמו מוסד הנישואין. הקהילה נוטה לשמר תפקידי מגדר מסורתיים ועליונות גברית. מאפיינים אלה המסמלים את הנורמות הקולקטיביסטיות, המגדריות והדתיות משמעותיים לסוגיית האלימות בנישואין. לכן, הקהילה החרדית תהיה מקרה בוחן טוב לבחינת האלימות הדתית. מטרת המחקר הייתה לבחון את החוויה של גברים מקהילה דתית שמרנית שהיו קורבנות לאלימות בנישואיהם. המחקר יתרום להבנת יחסי כוח מגדריים בקהילות דתיות וביטוייה, הבנת משמעותה של האלימות, ואת הממשק בין דת למגדר בזירה הביתית. שיטת המחקר: ראיונות עומק פתוחים למחצה עם 15 גברים חרדים שהתגרשו לאחר שחוו אלימות בנישואיהם. כלי העבודה בניתוח יתבסס על שיטתו של גירץ: חילוץ מבני משמעותיות חברתיים מתוך ריבוי המבנים המושגיים בתיאורי המרואיינים, שרבים מהם משתרגים זה בזה.

הממצאים יוצגו בחלוקה לשלושה מבני משמעות שלובים: של הדת, של הקהילה, ושל המערכת הזוגית-המגדר. בדיון ייבחנו הצטלבותם של מבטי פיקוח דתיים, קהילתיים, ושל בנות הזוג.

אולם טרקלין

בתי סוהר – היבטים חברתיים ושיקומיים

יו"ר: ד"ר תומר כרמל, אוניברסיטת אריאל

"כי בחום הזה הדם הרע מבעבע": בחינה מחודשת של השפעה של חום על אלימות

ד"ר תומר כרמל, אוניברסיטת אריאל

תקציר

ישנם שני הסברים מקובלים לקשר בין אלימות לחום: על-פי המודל הפיזיולוגי, חום גורם להפרשת אדרנלין שדרוש לצורך הזעה, וכתוצאה לוואי מעלה את הדריכות וההתנהגות האגרסיבית. לחליפין, תיאוריית הפעילות השגרתית מצביעה על כך שמזג אוויר חם גורם לאנשים לבלות זמן רב יותר במרחב הציבורי, שבו הסיכוי לאלימות גבוה יחסית, ולכן מגביר את שכיחות האלימות בקהילה. שני המודלים מסבירים היטב את התצפיות האמפיריות, אולם משום כך קשה להבין מה התרומה של כל אחד מהמודלים להסבר של הקשר בין מזג אוויר לאלימות. כדי להבחין בין המנגנונים, נבחנה סביבת בתי הסוהר: הפעילות השגרתית בבית הסוהר אינה משתנה לאורך השנה, ועוצמת הפעילות החברתית נקבעת על פי מדיניות הכלא והשפעת מזג האוויר עליה פחותה. משום כך, האלימות בבתי הסוהר צפויה להיות מושפעת כמעט אך ורק מתהליכים פיזיולוגיים. מכאן, שהבדל בין אלימות בבתי סוהר לאלימות מחוצה להם ניתן לייחס לפעילות השגרתית. שיטה: נבחנו אירועי האלימות בבתי הסוהר הפליליים בישראל וביישובים עירוניים בסביבתם ברמה היומית במשך כארבע שנים, אליהם הוצמדו מדדים מטאורולוגיים, על-פיהם חושב אינדקס החום היומי. תוצאות: האלימות בבתי הסוהר היתה דומה לאלימות בקהילה בימים קרים, אולם בימים חמים נמצא הבדל בין הקהילה לבתי הסוהר, שמרמזת על תפקיד מרכזי יותר של פעילות שגרתית בהשפעה על הקשר בין חום לאלימות מאשר למנגנונים פיזיולוגיים. מסקנות: בעוד שהמנגנון הפיזיולוגי נמצא משפיע בעיקר על הקשר בין חום לאלימות בימים קרים, הפעילות השגרתית נמצאה משפיעה בעיקר בימים חמים. להסברים פיזיולוגיים הנוגעים להפרשות הורמונליות בעומס חום גבוה לא נמצאה תמיכה במחקר זה.

ועדת בדיקה ממשלתית לאירועי בריחת אסירים ביטחוניים מכלא גלבע - תובנות, לקחים והמלצות

פרופ' אפרת שהם, המכללה האקדמית אשקלון

תקציר

ההרצאה תעסוק במאפייני הכליאה של האסירים הביטחוניים טרם הבריחה, בבריחות מהכלא בכלל ובבריחה דרך מנהרות בפרט, ובכשלים וליקויים בעבודת שירות בתי הסוהר. נדון בהבדלים בין ועדת חקירה ממלכתית לבין ועדת בדיקה ממשלתית, נשאל מה מטרתן של ועדות הבדיקה? האם הן יעילות? האם נועדו לשיפור הממשל, מירוק המצפון או שמא הן בעצם "טריבוניל של תליינים". עוד נעסוק בסוגיית

האחריות ובקביעתה ונעמוד על ההבדל בין אחריות אישית לאחריות מיניסטרילית, נדון ב"עונשו" של סעיף 15 לחוק וועדות הבדיקה, בסוגיית המוזהרים והעדים, בקשר הסיבתי ובחוכמת ה"לאחר מעשה", נבחן עמדות מוקדמות והטיות בעבודה הוועדה והקשר בין אמצעי תקשורת המוניים והחלטות הוועדה, וכל אלו על רקע סוגיות מגדריות, פוליטיות ואישיות.

הערכות אסירים את ממדי איכות החיים בכלא: בחינת הערכות סובייקטיביות של אסירים את בריאותם הנפשית במאסר

רז המרשל, ד"ר גלי פרי וד"ר נתנאל דגן, האוניברסיטה העברית

תקציר

אסירים ברחבי העולם חווים במוצע רמות גבוהות של מצוקות נפשיות בהשוואה לכלל האוכלוסייה. המושג איכות חיים (Quality of life) מתאר תפיסות סובייקטיביות הנוגעות להיבטים שונים בחוויות החיים של הפרט והיחסים החברתיים. בקרב אסירים, היבטים אלו באים לידי ביטוי במספר ממדים הקשורים בחוויית הכלא. מטרת המחקר הייתה לבחון את הקשר שבין הערכות סובייקטיביות של האסירים את איכות החיים לבין הערכותיהם הסובייקטיביות את בריאותם הנפשית בכלא. באופן ספציפי, מחקר זה עסק בקשר הישיר שבין הערכות האסירים את כלל ממדי איכות החיים בכלא, לבין ההערכות הסובייקטיביות של האסירים את בריאותם הנפשית במהלך תקופת מאסרם. מתודולוגיה: במחקר הנוכחי בוצע ניתוח שניוני של המענה על הסקר "תנאי מחייה ואקלים 2021" של ענף המחקר בשב"ס. כדי לשפוך אור על יכולתם של ממדי איכות החיים בכלא לנבא הערכות סובייקטיביות של בריאות נפשית, בוצעו שתי רגרסיות לינאריות בעלות שלושה מודלים הן עבור כלל המשיבים והן עבור המשיבים המועסקים במוסד הכליאה. ממצאים: רגרסיות אלו חשפו כי לממדי איכות החיים הקשורים עם "פעילויות משמעותיות בכלא - תעסוקה אסירים", ($\beta = .223$; $\beta = .224$) הערכת יחסים בכלא ותחושת הוגנות", ($\beta = .214$; $\beta = .215$) "שביעות רצון ממתקני כליאה - מערך תזונת האסירים" ו- ($\beta = .184$; $\beta = .185$) ו-"שביעות רצון ממתקני כליאה - קנטינה", ($\beta = .177$; $\beta = .178$) מנבאים באופן חיובי ומובהק את הערכותיהם הסובייקטיביות של האסירים את בריאותם הנפשית במאסר. מסקנות: מחקר זה שופך אור על יכולתם של הערכות האסירים את ממדי איכות החיים בכלא לנבא את הערכותיהם הסובייקטיביות את בריאותם הנפשית במהלך מאסרם. כמו כן, המחקר הנוכחי יאפשר בחינה של אפשרויות יישומיות למדיניות מתקני הכליאה בשב"ס על מנת לקדם הערכות סובייקטיביות חיוביות של בריאות הנפש בקרב האסירים ובכך לקדם את בריאותם הנפשית האובייקטיבית.

סטודנטים מתנדבים לחנוך אסירים: מניעים, תרומה לאסירים ולחונכים עצמם

פרופ' אורי תימור (גמלאי), ד"ר רונית פלד לסקוב ואתי גולן, המכללה האקדמית אשקלון

תקציר

מחקר זה עוסק בהערכת תרומתה של תוכנית לחונכות אסירים על המפעילים אותה, קרי סטודנטים החונכים בהתנדבות אסירים פליליים בבתי סוהר בארץ. במסגרת התוכנית, המופעלת מזה כ- 30 שנה, מגיעים לבתי הסוהר מדי שבוע כ-40 סטודנטיות וסטודנטים מהמחלקות לקרימינולוגיה באוניברסיטת בר-אילן ובמכללה האקדמית אשקלון וחונכים כ-150 אסירים פליליים. המחקר בחן את המוטיבציות של

הסטודנטים להשתתף בפעילות זו, את תרומת פעילות החונכות עליהם ואת הערכתם לגבי תרומת החונכות לאסירים. במסגרת המחקר נערכו ראיונות עומק חצי מובנים עם 29 סטודנטים חונכים. מהממצאים עולה, שהמוטיבציות להתנדב לחונכות אסירים נבעו בעיקר ממניעים תועלתניים כמו הרחבה והעשרה של הידע בתחום הקרימינולוגיה, הכרת עולמם של אסירים, התנסות מעשית בשיקום אסירים, ובדיקת ההתאמה לעיסוק עתידי בטיפול ובשיקום אסירים. בהתייחס לתרומת החונכות עליהם, רבים מהם ציינו שהם עברו שינוי תפיסתי והשתחררו מדעות קדומות בהקשר לאסירים כך שהללו נתפסו כאנשים שגורלם לא שפר עליהם והינם נורמטיביים ביסודם. כמו כן, הרחבת הידע בתחום שיקום האסירים ורצון להמשיך בלימודים ולהתמחות בתחום, נתפסו כתרומה נוספת של פעילות החונכות. בהתייחס לתרומת החונכות על האסירים הם ציינו, שהחונכות הגבירה את המוטיבציה של האסירים להתקדם בלימודים ולהשתקם, הקלה במידת מה את מכאובי המאסר, העשירה את ההון החברתי, וצמצמה את הבלבול בעולמם. מתוך ממצאי המחקר ניתן להסיק על התרומה החיובית המשמעותית לסטודנטים כתוצאה מפעילות החונכות שלהם עם אסירים.

Rehabilitation Behind Bars: The Case for The Chimpanzee Prisoner

ד"ר איתי רופמן, המכללה האקדמית עמק יזרעאל

Abstract

Extensive research has been conducted since the 1950's on human incarceration, however much less so on the effects of captivity and confinement on chimpanzees in zoos, who constitute a sister species to humans. In this monography, we compare the effects of imprisonment on these two evolutionary sibling species, with emphasis on insights from chimpanzee incarceration. Based on 17 years of chimpanzee research in captivity, from zoos to sanctuaries we identified psychological and behavioral disturbances, that captive chimpanzees share with incarcerated humans - from parallel psychopathologies, pains of imprisonment, prisoner code, subculture development, strategic planning, tool use, prison breaks, attempts to escape, to specific expressions of behaviors to gain a sense of self-agency and self-determination. A new model of participatory ethnographic methods for psychological and cultural rehabilitation of captive chimpanzees, is described with implications to humans. Chimpanzees possess cultural diversity and ingenuity derived from their shared ancestry and genetic makeup with humans, are competent in language, symbolism, abstract thought, and capable of planning the future in reflection of the past and solve complex survival related problems. Specifically, chimpanzee's competency for giving testimony of past traumas fulfilling the criteria for legal standing and habeas corpus.

תפקיד ההתקשרות בקשר שבין מאסר הורי לבין עבריינות ילדיהם

נוי אסרף ופרופ' רוני פקטור, האוניברסיטה העברית

תקציר

מספר הילדים החווים את מאסר הוריהם הולך וגדל במהלך העשורים האחרונים. בהתאם, נערכו לאורך השנים מחקרים רבים כדי לבחון את ההשפעות של כליאת הורים על התנהגות עבריינית של ילדיהם. אולם, על אף הדיון הנרחב בספרות, נדמה כי המחקרים אינם הניבו תוצאות חד משמעיות לגבי האם למאסר ההורה יש השפעות חיוביות, שליליות או כלל אינן קיימות. מאחר וליחסי התקשרות (attachment) של ילדים עם הוריהם יש חשיבות רבה להבנת התגובות של ילדים לכליאת ההורה, ייתכן והתשובה לחוסר הקונצנזוס טמונה בטיב ההתקשרות עם ההורה טרם המאסר. שכן, מצד אחד מושג ההתקשרות נמצא כגורם מגן מפני עבריינות. מאידך, עולה כי התקשרות להורה עבריין עשויה דווקא להגביר התנהגות עבריינית של הילד בשל קרבה להורה המחזיק ערכים פליליים. המחקר הנוכחי נועד לתת מענה לפער זה ולבחון האם הקשר בין היותו של הורה במאסר לבין עבריינות הילד מותנה בטיב ההתקשרות בין ההורה לילד טרם הכליאה. לשם כך, נעשה שימוש בנתונים שנלקחו ממחקר אורך לאומי לבריאות מתבגרים (AddHealth) אשר עוקב אחר 20,745 מתבגרים בארצות הברית וקרובי משפחתם לאורך 24 שנים, משנת 1994 עד 2018. ממצאים ראשוניים המתבססים על ניתוחי רגרסיה רב משתנים מעידים על קשר שלילי בין מאסר הורי לבין עבריינות ילדיהם, וכי קשר זה מותנה ברמת ההתקשרות עם ההורה טרם המאסר.

Exploring the relation between reaction time-based concealed information detection and secondary psychopathic traits: Insights from a novel protocol

אמבר מזרחי וד"ר נטלי קליין סלה, אוניברסיטת בר אילן

Abstract

The goal of this pre-registered study (<https://osf.io/hz58u>) is to examine the relation between secondary psychopathic traits and the reaction time (RT)-based Concealed Information Test (CIT). The RT-CIT presents various probe (familiar) items amidst irrelevant (unfamiliar) items. The task-required "unfamiliar" response to probes may induce a response conflict. Resolving this conflict, by inhibiting the automatic "familiar" response, takes time and slows probe RTs – a phenomenon known as the RT-CIT effect. Notably, secondary psychopathy is characterized by disinhibition and impulsivity, traits which may hinder the ability to effectively manage experienced conflict. Therefore, we hypothesized that secondary psychopathy would be associated with an elevated RT-CIT effect. To investigate this hypothesized relation, we conducted a pre-registered study ($n = 86$, student sample),

employing a novel CIT paradigm that incorporates no-go trials to assess response inhibition capacity. Psychopathic traits were measured using the Levenson Self-Report Psychopathy (LSRP) scale, while the Barratt Impulsiveness Scale (BIS-11) assessed impulsivity. The novel CIT paradigm revealed impressive detection efficiency. However, contrary to our expectations, we observed no significant correlation between the RT-CIT effect and secondary psychopathic traits ($BF_{01} = 6.98$). This cautiously suggests that while secondary psychopathic tendencies do not improve RT-CIT validity, they also do not compromise it. Although future investigations should explore more diverse contexts and populations, this tentative finding is reassuring and underscores the robustness of the CIT paradigm.

הקשר בין חוסר איזון הורמונלי של בלוטת התריס לבין בריאות נפשית ומאפייני אישיות

אור מימון, ד"ר טל בן יעקב ופרופ' אפרת שהם, המכללה האקדמית אשקלון

תקציר

חוסר איזון הורמונלי של בלוטת התריס עשוי להתבטא בהפרעות תת ויתר פעילות. ככלל, נמצא כי חוסר האיזון בבלוטה נקשר משמעותית להופעת תסמינים רגשיים, לפגיעה בבריאות הנפש ואף להתפתחות תכונות אישיות מסוימות (Mishra et al., 2022) יחד עם זאת, מעט מאוד מחקרים בחנו את הקשר בין חוסר איזון הורמונלי של בלוטת התריס לבין אישיות. כמו כן, טרם נערכו מחקרים אשר בחנו את הקשר בין חוסר איזון הורמונלי של בלוטת התריס לבין תכונות אישיות אפלות (מקיאוווליזם, נרקסיזם, פסיכופתיה וסאדיזם), ואת ההבדלים במאפיינים האישיותיים והנפשיים בין הסובלים מיתר פעילות לבין הסובלים מתת פעילות. לפיכך, מטרת המחקר הנוכחי הייתה לבחון את הקשר בין חוסר איזון הורמונלי של בלוטת התריס לבין בריאות נפשית ומאפייני אישיות. המחקר נערך על מדגם של 154 משתתפים ללא היסטוריה פסיכיאטרית, אשר מתוכם 49 חולי יתר פעילות, 52 חולי תת פעילות, ו-53 לא סובלים מהפרעה בבלוטת התריס, ששימשו כקבוצת ביקורת. המשתתפים השיבו על שאלון סוציו-דמוגרפי, שאלון אלקסיתימיה, שאלון אישיות HEXACO, שאלון הרביעייה האפלה ושאלון סימפטומים פסיכיאטריים. ממצאי המחקר העלו כי קבוצות החולים הציגו רמות גבוהות יותר של אלקסיתימיה, רגשיות ותסמינים פסיכיאטריים, בהשוואה לקבוצת הביקורת. בנוסף, נמצא כי חולי יתר הפעילות הציגו רמות גבוהות יותר של מקיאוווליזם, נרקסיזם, פסיכופתיה, סאדיזם ועיונות, בהשוואה לחולי תת הפעילות ולקבוצת הביקורת. לבסוף, לאחר סיווג המשתתפים לגבוהים ונמוכים באישיות האפלה, עלה כי משתתפים חולים שסווגו כגבוהים באישיות האפלה, הציגו רמות גבוהות יותר של תסמינים פסיכיאטריים ושל תסמיני אלקסיתימיה. ממצאים אלו סיעו בהרחבת ההבנה של הפרופיל הנפשי והאישיותי הייחודי שעשוי לאפיין את אוכלוסיית הסובלים מהפרעות של חוסר איזון בבלוטת התריס.

כלוב הזהב: בחינת מכאובי "INCARCERESORT" בזמן מלחמה

נוי אסרף וד"ר נתנאל דגן, האוניברסיטה העברית

תקציר

מתקפת הטרור שאירעה ב-7 באוקטובר במדינת ישראל, הובילה לפינוי מבתיהם של מאות אלפי תושבים. המחקר הנוכחי בחן אמפירית את המכאובים בקרב מפוני צפון ודרום ישראל שנעקרו מבתיהם ושוהים בבתי מלון במהלך מלחמת חרבות ברזל. בהתבסס על ראיונות עומק חצי מובנים עם 20 מפונים משישה בתי מלון בישראל, המחקר חושף את החוויה הטרנספורמטיבית של בתי מלון כשהם הופכים לבעלי מכאובי "Incarceresort" בתקופת עימות ומלחמה, המקבילים ל'מכאובי המאסר' אשר חווים אסירים בכלא. המחקר מדגיש את המרחב הלימינלי בין החיים בחוץ לבין החיים ב"כלוב הזהב" של בתי המלון ואת ההשפעה הרחבה יותר של 'מכאובי המאסר' לתפאורה שהפוכה לבית כלא. הרחבה זו מדגישה כי ההשפעות הפסיכולוגיות והרגשיות של הכליאה רלוונטיות גם בקרב אנשים עקורים בתנאים אידיאליים לכאורה. זה מסבך את המשמעות המושגית והאמפירית של חירות ושליטה, שכן חירות נתפסת כתהליך דינמי המושפע מנסיבות חיצוניות והקשרים.

תרומתם של תפקודים ניהוליים "חמים" לעומת "קרים", משתני רקע משפחתיים וחרדה להתפתחות התנהגות אנטי-חברתית בקרב בני נוער בחברה הערבית בישראל

סמאהר ג'בארין טאהא, ופרופ' רפיק אבראהים, אוניברסיטת חיפה

תקציר

במחקר הנוכחי הושם דגש על חקר תרומת גורמים הקשורים בתפקודים הניהוליים לפי החלוקה של תפקודים "חמים" לעומת תפקודים "קרים". לצד התפקודים הניהוליים נבדקו גורמים הקשורים בחרדה וחרדה חברתית, גורמים סביבתיים הקשורים ברקע הסוציו-אקונומי של הנערים, לרבות רמות ההכנסה בבית ההורים, ומשתנים מתווכים וממתנים הקשורים במגדר ויכולות מטא קוגניטיביות. במדגם הסופי של המחקר הנוכחי השתתפו 100 נבדקים, בני נוער מהחברה הערבית בישראל דוברי השפה הערבית כשפת אם. הגיל הממוצע עמד על 15.5 שנים. לצורך הערכת התפקודים הניהוליים, הורי הנבדקים מילאו שאלון ברייף המיועד להערכת תפקודים ניהוליים ("חמים" לעומת "קרים"). כמו כן, המשתתפים נבדקו במטלות הבודקות תפקוד ניהולי "חם" מסוג מטלת ההימורים של איוא IGT ומטלת מיון הקלפים לפי מבחן ויסקונסין הממוחשב המיועדת לבדיקת התפקוד הניהולי ה"קר" ומבחן טווח זכירת ספרות אחורה לבדיקת זיכרון העבודה המשוך לתפקוד ניהולי "קר". הנטייה להתנהגות אנטי-חברתית בקרב המשתתפים נבדקה בהתאם לדיווח עצמי על פי שאלון (Bendixen & Olweus, 1999), כאשר רמות החרדה הכללית והחרדה החברתית הוערכו בהתאם לדיווח עצמי על פי שאלוני החרדה ושאלון החרדה החברתית. בנוסף לכך, העמדות כלפי הנטייה לשימוש בחומרים פסיכואקטיביים הוערכו בהתאם לשאלון מקוצר. לבסוף, תהליכי החשיבה הוערכו על ידי הביצוע במבחן המטריצות של רייבן. ממצאי המחקר מבליטים באופן מיוחד את הקשר בין התפקודים הניהוליים מהסוג ה"חם", ובמיוחד הוויסות העצמי, השליטה הרגשית ונטילת סיכונים לבין הנטייה להתנהגות אנטי-חברתית. קשר זה לא השתקף באופן עקבי בהקשר של התפקודים הניהוליים מהסוג ה"קר". ממצאי המחקר נידונו בהקשר הספרות בתחום התפקודים הניהוליים והתפתחותה של אישיות

אנטי- חברתית ובתפקידים הממתן של חלק ממשטני הרקע לעומת התפקיד המתווך של גורמים ומשתני רקע אחרים.

מסע בארכיונים של בנימין מנדלסון - אבי הוויקטימולוגיה

ביאטריס קוסקס-ויליאמס ועירית עין-טל, המכללה האקדמית גליל מערבי

תקציר

ארכיון מנדלסון הינו אוסף המתעד את התפתחותה של הוויקטימולוגיה דרך חשיבתו של מייסד התחום, בנימין מנדלסון. אוסף זה כולל חומרים מקוריים, התכתבויות, מאמרים ראשוניים במספר שפות, צילומים ומסמכים אישיים, המשרטטים את התפתחות התחום במהלך 40 השנים הראשונות. הארכיון מציע הצצה לתוך מוחו של מייסד הוויקטימולוגיה, חושף את מחשבותיו החלוציות ואת האתגרים איתם הוא התמודד ומתעד את המסע שלו בהמשגה של "חקר הקורבן" ו"זכויות הקורבן". הפוסטר מציג את סיפור המיזם, שהחל על ידי פרופ' לסלי סבה ז"ל ומתמקד בהצלחתם ובדיגיטציה של מאות מסמכים שהיו בסכנת השלכה. מסמכים אלו, שהועברו לספריית הפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית בירושלים לשימור דיגיטלי, מספקים הצצה ייחודית להתפתחות הוויקטימולוגיה מעצם ייסודה. לאחר מותו של לסלי סבה באוגוסט 2022, פרופ' שמחה לנדאו וצוות מסור של חוקרים מהארץ ומהעולם, בשיתוף עם הספרייה למשפטים של האוניברסיטה העברית, ממשיכים להוביל את הפרויקט על מנת לאפשר לכלל החוקרים בוויקטימולוגיה ובקרימינולוגיה גישה למורשתו של אבי הוויקטימולוגיה. עד כה למעלה מ-75% מהארכיון של מנדלסון זמין באתר הספרייה, אולם העבודה עדיין מרובה. הפוסטר מציג את שלבי העבודה, מטרותיו העתידיות של הפרויקט ואת השאיפה להעשיר את הבנתנו בנוגע למקורות הוויקטימולוגיה ולהתפתחותה, ובתקווה לשנות את ההשקפות הנוכחיות ולחשוף היבטים שעד כה הוזנחו בנוגע להשפעתו של מנדלסון על התחום.

Strategizing through Hell- Family Members: Facing Cold Cases Homicide

Diana Cantini Vaisman and Prof. Tomer Einat, Bar- Ilan University

Abstract

The primary objective of this study is to explore the diverse coping strategies employed by family members, in the face of bereavement and traumatic grief, resulting from the cold case (unresolved) homicide of their loved ones. In order to analyze the experiences of bereaved individuals and the strategies employed by them while coping with cold case homicide, the study employs a qualitative approach and in-depth interviews with 13 secondary victims (bereaved family members) of cold case homicide. The main findings of the current study are commemoration, continued bonds, identity disengagement and emotional coping. While the two former findings refer to strategies employed to sustain a connection with the deceased, the latter two refer to strategies employed to detach the connection to the deceased. The practical and theoretical implications of the conclusions lay in the emotional range experienced by bereaved family members in cold cases of homicide emphasize that grief is a fluid process,

underscores the practical need for implementing treatment and prevention programs addressing this complex and flexible movement along the spectrum of traumatic grief. On the theoretical side, the study introduces a new phenomenon- “grief evolvers”, bereaved who use positive adaptive coping mechanisms challenging existing assumptions about dealing with grief.

The Impact of Deficient Societal Acceptance Following Carceral Experiences Within Closed UK Communities

Claire Ruth Silverstone-Bright, University of Sunderland, UK

Abstract

Quinn-Hogan (2021) states “Deficient societal acceptance” after prison as the biggest barrier to successful rehabilitation. When a citizen with carceral experience identifies as a member of a particular community, how simple is the transition back, which could, in many cases may provide greater opportunities for support than traditional family ties. Consideration will be given to two instances based on experiential evidence of the Orthodox Jewish Community and will also draw on epistemological research done within the deaf community, (Kelly-Corless and McCulloch 2023). How do people maintain their commitment to desistance whilst being rejected from the place they once called home and what is the effect on recidivism? The answer lies in preparation. The first step of preparation being taking ownership, the next steps being education, education and education. Education must inform the practical courses which are provided and should be delivered by practitioners with Lived Experience. In this way, an offender can prepare their rehabilitative imago with tools and experience which are tried and tested. Resilience, is a critical part of the rehabilitative imago, as described by Warr (2020), it is almost a pathway to move on and gives a feeling of acceptance in society – in families, in work environments, in social communities. But what is the effect, when it transpires that the forgiveness is conditional, that the freedom carries terms and conditions. How does this diminish, detract and deteriorate the newly formed, pro desistance imago, formed to face the world outside the prison walls, albeit with the support of the community, for whom the imago has longed and whose support the imago requires? This case study is formed in part of personal experience.

אולם אופל

עולמם של נפגעי עבירה: בין תיאוריה לפרקטיקה (דיון על ספר אקדמי)

יו"ר: ד"ר רונית פלד-לסקוב, המכללה האקדמית אשקלון

נושא המושב:

ההתעניינות בנפגעי עבירה הולכת וגוברת זה כארבעה עשורים. בעבר היו נפגעי עבירה בשולי המחקר הקרימינולוגי, אך כיום הם תופסים מקום מרכזי בשיח החברתי והאקדמי גם יחד. על רקע התעניינות זו, הספר מבקש לתת ביטוי מולטי-דיסציפלינרי להתפתחויות, למגמות ולעשייה במישורים השונים הקשורים לסוגיית נפגעי העבירה. בספר נבחנים היבטים מגוונים המלווים נושא זה: היבטים משפטיים, חברתיים, ציבוריים, פסיכולוגיים קליניים, שיקומיים ואחרים. ספר זה יוצא לאור על רקע הטבח האכזרי והמחריד שהתרחש ב"שבת השחורה" של ה-7 באוקטובר 2023 בה חדרו אלפי מחבלים ליישובי עוטף עזה. בטבח האכזרי נרצחו כ-1,200 ילדים, נשים, גברים וקשישים בבתייהם או נחטפו לעזה, בהם אנשי ביטחון והצלה שנהרגו בקרבות על הגנת היישובים. אירוע טראומטי זה היכה בתדהמה ובהלם מדינה שלמה שהפכה בן רגע לקורבן בעל כורחה.

קורבנות טרור: התייחסות מדינת ישראל לנפגעי פשיעה "אחרת"

פרופ' אורי ינאי, האוניברסיטה העברית

תקציר

המילים "מחבל" ו"פיגוע טרור" משמעותן קשה. מבחינה חוקית ומשפטית מדובר בעבירה פלילית המופיעה בחוקי מדינת ישראל, אך פעולות טרור זוכות להתייחסות שונה, מיוחדת, הן בעניין המחבל ובעיקר בהתייחס לנפגעי פעולות טרור, משפחותיהם ושאידיהם. פרק זה מציג שלבים בהתפתחות המדיניות הממלכתית בישראל בהתייחס לנפגעי פעולות איבה. תושבים רבים נפגעו בפעולות איבה נגד ישראלים לפני קום המדינה ולאחר הקמתה, אל מול חדירות המסתננים והפיזיונים. פתיחת גבולות הארץ לאחר מלחמת ששת הימים החמירה את התופעה. האינתיפאדות הכואבות, ירי רקטות, הפגזות ותקיפות מעבר לגבולות הארץ, טרור הסכינים ודריסת הולכי רגל מאפיינים כיום פעולות איבה כואבות אלו. ישראל והעם ידעו פעולות איבה רבות אך החיבוק החברתי שהוצע לנפגעים היה שולי, חלקי. בשנת 1970 חוקקה הכנסת את חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה תש"ל-1970. חוק זה העניק לנפגעי הטרור באשר הם מעמד זהה למי שנפגעו בעת מילוי שירותם הצבאי. הפרק מציג משמעות חקיקה זו, את הגדרת פעולות איבה ונפגעי איבה ואת מעמדם וזכויותיהם של הנפגעים. הפרק מציג מעט ממגוון השירותים המוצעים לנפגעי איבה, כולל תוכניות טיפול בנפגעי חרדה במסגרת מרכזי חוסן. מול גישה ממלכתית חובקת כלפי נפגעי איבה ניצבים נפגעי פשיעה, כולל פשיעה פלילית אלימה, שאין מי שדואג להם, וכיום הם נותרים במדינת ישראל ללא מענה. ההכרה החברתית, הסטנדרטים הממלכתיים, היקף ורמת המענים המוצעים לנפגעי איבה אינם עומדים לנפגעי פשיעה, כולל פשיעה אלימה,

אכזרית. הפער הזה בהתייחסות הממלכתית לקורבנות, שצורכיהם דומים ולמשפחותיהם, צורם מאוד ומחייב תגובה ציבורית והתייחסות דחופה במשורי משפט וחקיקה.

"אפילו טוני סופרנו כבר הולך לפסיכולוג": המענה הנפשי שמעניקה משטרת ישראל לשוטרים

ד"ר נעמי לבנקרון, המכללה האקדמית כנרת והאוניברסיטה העברית

תקציר

ספרות מחקר רחבה מלמדת שבמקרים רבים עבודת המשטרה משפיעה במידה לא מבוטלת, פיזית ונפשית, על המשרתים בה. המשמרות הארוכות, הלחץ הנלווה להן, מראות קשים לצד חשיפה לסיכון פיזי, פיקוד כוחני ויחס שלילי מצד הציבור – גורמים אלו, כולם או מקצתם, עלולים להשפיע על חייהם האישיים והמקצועיים של שוטרים ובני משפחתם. שוטרים חשופים יותר מאחרים לסיכונים גופניים (כגון לחץ דם גבוה או מחלות לב), נפשיים (כגון דיכאון או חרדה) והתנהגותיים (צריכת אלכוהול, משברים בתא המשפחתי, פיתוח דפוסי התנהגות אלימים). אך לא רק השוטרים עצמם ובני משפחתם משלמים את המחיר, כי אם גם המשטרה עצמה והחברה בכללותה: הפגיעה בתפקודם של השוטרים משפיעה על תפקודה הכולל כמערכת ומול הציבור. פרק זה מציג מחקר שעוסק במענה שנותנת משטרת ישראל לבעיה זו, שטרם נחקר עד היום: מערכת מע"ן. גוף זה אמון על תהליכי המניעה והטיפול במשטרה. לחלקים מסוימים במשטרה מוקצה תקן ייעודי (יחידת לה"ב, היוה"ל"ן), אך שירותיו ניתנים לכלל השוטרים. המחקר, המתבסס על ראיונות עם קצינות מע"ן, בוחן את הדרך שבה התפתחה מערכת זו, את טיב המענים הניתנים במסגרתה ואת האתגרים הניצבים בפניה.

אסור ומותר: תפקידו של המטפל בליווי התפתחות מוסרית תקינה של ילדים נפגעי אלימות בין-זוגית ורצח במשפחתם

ד"ר עו"ס סיגל קני-פז, אוניברסיטת תל אביב והמרכז לשלום המשפחה נתניה ונעה גינוסר ז"ל

תקציר

ילדים שנחשפו בביתם לאלימות, לרצח או לאירועים טראומטיים אחרים שהתרחשו בין הוריהם, נמצאים בסיכון גבוה לשיבוש התפתחותם הפיזית, הנפשית והמנטלית התקינה. הפגיעה עלולה להתבטא בדפוסי ההתקשרות שלהם, בקשיים בוויסות רגשי ופיזי, בקושי הצפוי להם בפתרון בעיות בין-אישיות ובהתמודדות עם מצבי חיים מורכבים וכן עיוות בהתפתחות תפיסתם המוסרית. מחקרים מראים שילדים אלו עלולים למצוא את עצמם בבגרותם בצד התוקפן או להמשיך להימצא בצד הנפגע – הקורבן. בהתבסס על עבודה קלינית עם ילדים והורים נפגעי עבירה, בשימוש בעקרונות שיטת טיפול ייחודית Child Parent Psychotherapy – CPP, נציג את תפיסתנו בנוגע לתפקיד המטפל בטיפול במצבים אלו על מנת להחזיר את הילד למסלול התפתחותי תקין. לטענתנו, במקרה של טיפול בילדים נפגעי עבירה, המטפל אחראי לא רק לרווחתו הרגשית והנפשית של הילד בהווה, אלא אחראי גם להתוות לילד מסלול התבגרות תקין, שכולל גם התפתחות מוסרית בריאה. תפקיד זה נובע מהיות המטפל גם סוכן חברתי ובעל אחריות כלפי החברה בחתירה למניעת העברה בין-דורית ולהישנות פוטנציאלית של מעגל האלימות בעתיד. בניגוד לעמדה הניטרלית המקובלת בטיפול, נטען כי על המטפל להגיב באופן אקטיבי לתמות של מוסר ומצפון שעולות מסיפור העבירות בחייו של הילד. תפקיד המטפל הוא לסייע לילד לזהות ולהבחין בין טוב לרע, בין מותר לאסור ולזהות את כוחו המגן של החוק, ונוסף על כך, גם להדריך אותו עקב בצד אגודל להבין ולהכיל סיטואציות מורכבות. זאת תוך התחשבות בגילו של הילד ובשלבי התפתחותו הרגשית והמנטלית. הפרק יציג את התיאוריה בדבר הנזק האפשרי להתפתחות המוסר אצל ילדים נפגעי עבירה, באמצעות הדגמה של

התערבויות טיפוליות שבהן עמדתו הברורה והאקטיבית של המטפל עשויה לסייע לילד לרכוש מחדש אמון ושיפוט מוסרי.

“הסיטואציה צמאה לקול מרגיע שיכיל את כולם”: צדק מאחה במקרים של פגיעה מינית

ד”ר עו”ד בת עמי ברוט, פרקליטות המדינה

תקציר

בהרצאה זו יוצג מחקר ראשוני וייחודי שנערך בישראל על תהליכי צדק מאחה במקרים של פגיעה מינית. פגיעה מינית מובחנת מפגיעות אחרות במאפייניה ובהשפעותיה הקשות על הנפגעים ממנה ועל הסובבים אותם. הפגיעה יוצרת אצל נפגעי העבירה חוויה טראומטית המתאפיינת במנעד רחב של השפעות על הוויית החיים, שמהן נגזרים צרכים שונים. מתן מענה לצרכים שנוצרו אצל הנפגעים עשוי לתמוך בתהליך ההחלמה והריפוי מהפגיעה. המענה המשפטי המרכזי המוצע כיום לנפגעי תקיפה מינית הוא המשפט הפלילי, המוגבל ביכולתו לתת מענה לצורכי הנפגעים ולתמוך בתהליך החלמתם. על רקע זה נבחנת בפרק הנוכחי פרדיגמת הצדק המאחה כהצעה למענה אחר, משלים או חלופי, לנפגעים. פרדיגמת הצדק המאחה מתוארת כ”עדשה” חדשה של צדק, המציעה תהליך של תיקון ואיחוי הפגיעות שנגרמו בעקבות הפגיעה. הדרך לאיחוי משתפת את כל הצדדים שהושפעו מהפגיעה למציאת מתווה האיחוי המיטבי, באופן שמתחשב ברצונותיו ובצרכיו של הנפגע. המחויבות לתקן את הפגיעות מוטלת על הפוגעים. הפרק מציג מחקר שדה שנעשה בקרב אוכלוסיית נפגעי עבירות מין שפנו להליך פלילי בישראל ועניינם הגיע לידי רשויות האכיפה, ובמסגרת זו נשקלה האפשרות של יישום הליך צדק מאחה. מטרת המחקר היא לעבות את מסד הנתונים האמפירי בדבר התאמת הליכי צדק מאחה כמענה לפגיעות מיניות ולשמש בסיס להרחבת סל המענים לאוכלוסיית נפגעים זו.

אולם לשם

שולחן עגול: דת, רוחניות ופילוסופיה ככלים שיקומיים בעוברי חוק וקורבנות: מה ידוע עד כה ולאן מועדות פנינו?

יו”ר: יולה מילשטיין, אוניברסיטת בר אילן

מתדיינים: פרופ' נתי רונאל, אוניברסיטת בר אילן; ד”ר גילה אמיתי, המכללה האקדמית עמק יזרעאל; ד”ר יצחק בן-יאיר, המכללה האקדמית צפת; הרב איתן אקשטיין, מנכ”ל רטורנו – מרכז יהודי לגמילה מהתמכרויות והעצמה

נושא הדיון:

רוחניות הינה תופעה אנושית טרנסנדנטית המאפשרת לאדם את היכולת להתגבר על פתולוגיה אישית ומבחינה היסטורית שימשה עבור בני אדם, כאמצעי עיקרי להתמודדות עם הקשיים והתהליכים הפסיכולוגיים והרגשיים והמאבקים הקיומיים הכלליים של החיים. (Ronel and Ben-Yair, 2018) הגדירו את הרוחניות כ”אמונה אישית וייחוס משמעות לישות עלילאית – אלוהים, תוך הבנה אינדיבידואלית של אלוהים ולחיפוש חווית הקדוש, כמו גם כוונות אישיות מתאימות, פרקטיקות רוחניות וסט ערכים”. רוחניות מתוארת כמסע המוביל את הפרט אל מעבר לעצמו (Ronel, 2008). מחקרים רבים מצביעים על כך שפרקטיקות טיפוליות בעלות אספקטים רוחניים ודתיים, כולל תוכנית 12 הצעדים, תרפיית הסליחה, ואף הפילוסופיה הסופית האסלאמית וכן מודל

הליווי הרוחני, המבוסס על עקרונות הקרימינולוגיה הרוחנית, ויעילות בהשגת מטרות שיקומיות, מניעת פשיעה וחזרה למעגל הפשע ועשויות להקל על החלמה מהתמכרות לסמים וחומרים פסיכואקטיביים ולשפר את הרווחה הנפשית בקרב הקורבנות. נוסף על כך, קיים גוף מחקר מצומצם המצביע על כך שניתן ליישם את הפילוסופיה היהודית ואת כתבי הקודש כמודלים שיקומיים ומניעתיים, בקונטקסט של התמכרויות אך יישום השיטות האלו עודנו דל ונדרשת בחינה מעמיקה לגבי אפקטיביות המודלים הרוחניים והבנת התהליכים השיקומיים המאפשרים את תהליך ההחלמה. על כן, הדיון יתמקד ביעילותן של פרקטיקות רוחניות בשיקום וטיפול באוכלוסייה על רצף ההתמכרות, תוך התמקדות בתהליכים טיפוליים, וכן באתגרים ומכשולים ביישום מודלים אלו. הדיון עשוי ליידע את אנשי הטיפול (קרימינולוגים שיקומיים וקליניים) העובדים עם אוכלוסייה משפטית (עבריינים וקורבנות) ולספק הנחיות לכיווני מחקר נוסף. הפאנל יעסוק בשאלה מעניינת נוספת – האם גם לפילוסופיה המערבית המסורתית ככלי לשינוי תפיסת עולם וערכים, ישנו מקום בין הטיפולים הרוחניים המוזכרים לעיל. בדיון, תועלה השאלה כיצד ניתן לפתח בעתיד תכנית לימוד ממוקדת בה יילמדו שיטות שיקום מעולם הפילוסופיה ומקורות יהודיים (כתבי קודש, תלמוד וגמרא) שתשולב במסגרת התוכניות לתואר שני בקרימינולוגיה במגמות הקליניות.

אולם שנהב

חדשנות במדידת רצידיביזם: מבית הסוהר, דרך הקהילה ועד לבינה מלאכותית

יו"ר: ד"ר רוברט אפשטיין, שב"ס

נושא המושב:

מדידת רצידיביזם בשירות בתי הסוהר נועדה למדוד אפקטיביות תוכניות טיפול ולהשוות בין סוגי ענישה. המושב יעסוק במחקרים חדשניים שמטרתם לזהות גורמים להפחתת רצידיביזם בקרב אסירים פליליים בישראל ולשפר את הרמת המדידה. שלושה מחקרים מקיפים יוצגו במושב: ניתוח השוואתי של שיעורי הרצידיביזם בין כלואים לבין עובדי שירות, תוכנית חדשנית לשילוב בקהילה עבור אסירים פליליים בסיכון גבוה, ובחינת טכניקות למידת מכונה לניבוי רצידיביזם.

השוואת שיעורי רצידיביזם של כלואים לעומת עובדי שירות: ניתוח מגמות על פני עשור

ד"ר יגאל ללום, רב-כלאי, קצין מחקר, ענף מחקר, שב"ס

תקציר

במחקר ראשון מסוגו בישראל, ניתחנו נתוני רצידיביזם של כלואים ושל עובדי שירות שנשפטו לתקופת מאסר או עבודות שירות בין חודש לחצי שנה ושוחררו בין השנים 2010-2017 וחזרו למאסר בטווח של חמש שנים. שיעורי הרצידיביזם של משוחררי שנת 2017 מצביעים על רצידיביזם גבוה פי 2.5 בקרב כלואים לעומת עובדי שירות (38% לעומת 15% בהתאמה). הספרות המחקרית מצביעה על מורכבות שתי האוכלוסיות, והצורך להשוות אותן תוך התייחסות למאפייניהן הייחודיים. לפיכך, הנתונים נותחו בשיטת PSM (Propensity Score Matching) ליצירת קבוצת השוואה תואמת ולמניעת הטיה. הממצאים הראשוניים מראים כי, בדומה לפרסומים של רשויות כליאה באנגליה ובהולנד, שיעורי רצידיביזם של אסירים שנשפטו לעבודות שירות נמוכים מאלו שנשפטו לעונש בכלא. במסגרת ההרצאה נציג ניתוח לפי מאפיינים דמוגרפיים ומאפייני המאסר

של השפוטטים, עשויים לסייע בעיצוב מדיניות הענישה בישראל. הממצאים מצביעים על היתרון של עבודות שירות על פני עונש בכלא, בכל הקשור לצמצום הרצידיביזם בטווח של חמש שנים. עם זאת, המחקר אינו מתמקד, בשלב הזה, בדיונים משפטיים, העשויים לשפוך אור על המוטיבציה של נידון למאסר עד חצי שנה או תשעה חודשים לבחור בחלופת הכליאה. לממצאי מחקר זה רלוונטיות גם לשאלות האסטרטגיות שמעסיקות את כלל ארגוני הכליאה בעולם: מחסור במקומות כליאה, נזקי מאסר, חלופות כליאה לסוגיהן ועוד.

"מכליאה לקהילה": תוכנית חדשנית להפחתת שיעורי החזרה למאסר בקרב אסירים פליליים בסיכון גבוה

רב-כלאי אורטל קונסטנטיני, קצינת מחקר, שב"ס

תקציר

שירות בתי הסוהר השיק בשנת 2023 תוכנית חדשנית בשם "מכליאה לקהילה" שנועדה להתמודד עם שיעורי החזרה למאסר גבוהים בקרב אסירים פליליים בסיכון גבוה, המשתחררים לאחר ריצוי מאסר מלא, וללא תוכנית פיקוח בקהילה. מטרת התוכנית היא לסייע בשילובם המוצלח של אסירים אלו בחברה וכך, להפחית את סיכוייהם לשוב למאסר. שיעור הרצידיביזם הכללי בקרב אסירים ששחררו בשנת 2017 עמד על 38% בטווח של חמש שנים ממועד השחרור. עם זאת, שיעור החזרה למאסר בקרב אסירים פליליים ששחררו לאחר ריצוי מאסר מלא אף גבוה יותר, ועולה על 44%, לעומת שיעור של 22% בקרב משוחררים בשחרור מוקדם. מנהלי התוכנית הקימו, לצד תוכניות הכנה לשחרור, מגוון רחב של פרויקטים בשיתוף עם ארגוני החברה האזרחית והרשות לשיקום האסיר. שותפויות אלו מאפשרות לתוכנית להציע מערכת תמיכה מקיפה המטפלת בצרכים השונים של האסירים המשוחררים, כגון דיור, פתרונות לחובות וקנסות, תעסוקה, שירותי בריאות והכשרות מקצועיות. מאחר ולא ניתן להגדיר קבוצת ביקורת, הנתונים נותחו בשיטת PSM (Propensity Score Matching) ליצירת קבוצת התאמה בעלת מאפיינים דומים לקבוצת האסירים ששחררו במסגרת התוכנית בשנת 2023. הממצאים הראשוניים הראו כי האסירים מקבוצת ההתאמה נעצרו פי 2.9 יותר לעומת אסירים בקבוצת המחקר. על אף שהתוצאות ראשוניות ויש לפרשן בזהירות, הן מצביעות על כך שמערכת תמיכה מקיפה ושיתוף פעולה עם ארגונים מחוץ לחומות בית הסוהר עשויים לשפר משמעותית את סיכויי השילוב המוצלח של האסיר בקהילה.

חדשנות בניבוי רצידיביזם בשירות בתי הסוהר: מסטטיסטיקה מסורתית ללמידת מכונה

סג"ד ד"ר יוחנן וקנין, ראש ענף מחקר, שב"ס

תקציר

המחקר הנוכחי בוחן יישום טכניקות של למידת מכונה לניבוי רצידיביזם בקרב אסירים פליליים בישראל. שיעור הרצידיביזם בקרב משוחררי 2017 וחזרו בטווח של חמש שנים עומד כעת על 38%, והוא מהווה אתגר משמעותי לביטחון הציבור ולאפקטיביות תוכניות השיקום וחזרה לקהילה אך גם קושי בהתמודדות עם השינויים שחלו במאפייני האסירים לאורך השנים. על ידי שימוש חדשני בטכניקות של למידת מכונה, המחקר מכוון ליצירת מודלי חיזוי (predictive models) לזיהוי אסירים בעלי סיכון גבוה לחזרה למאסר, וכך לסייע למקבלי החלטות בעבודתם. נתוני המחקר כוללים מידע של אסירים פליליים ששחררו בשני העשורים האחרונים (2003-2023), לרבות מאפיינים דמוגרפיים, מאפייני המאסר, וסוגי עבירות. בדומה לספרות המחקרית העדכנית, הממצאים הראשוניים של המחקר לא מצביעים על הבדל משמעותי בין מודלי

חיזוי באמצעות למידת מכונה לבין שיטות סטטיסטיות מסורתיות בניבוי רצידיביזם. עם זאת, היכולת לחשב מחדש את הסיכוי של כל אסיר לחזור למאסר בכל רגע נתון מהווה חידוש מהותי בהתמודדות עם אסירים בעלי סיכון גבוה לחזרה למאסר ומהווה כר פורה למחקרים עתידיים. המחקר, הנמצא בראשיתו, עשוי לסייע בהערכה וניהול שיקום על ידי מיקוד המאמצים באסירים בעלי סיכון גבוה לחזרה למאסר, בהקצאת משאבים מדויקת ובהתאמת המענה לצרכי האסיר. מעבר לכך, המחקר מניח את הבסיס לבחינת סוגיות אתיות כגון הטיה במודלי חיזוי ושימוש באלגוריתמים של בינה מלאכותית בצמצום רצידיביזם בקרב האסירים הפליליים בישראל.

החוויה והמשמעות שמעניקים מטפלים בעברייני מין לסיכון לרצידיביזם ולרצידיביזם של מטופליהם

פרופ' יעל אידיסיס ואורלי וישנא, אוניברסיטת בר אילן

תקציר

המחקר בחן את דרכי ההתמודדות של מטפלים בעברייני מין עם החשש מרצידיביזם של מטופליהם, כיצד משפיעים מקרים של רצידיביזם על תחושת המסוגלות והערך העצמי שלהם והאם הם נוטים לייחס את הכישלון למטופל או לעצמם. בוצעו ראיונות עומק חצי מובנים באמצעות מדריך ראיון עם 12 אנשי טיפול, כולם בעלי הכשרה קלינית, אשר מטפלים או טיפלו באוכלוסיית עברייני מין במסגרת מוסדות ומרכזי טיפול שונים. ניתוח תוכן של ממצאי המחקר העלה ארבע תמות עיקריות: הראשונה, רגשות שהתעוררו בקרב המטפלים בעקבות רצידיביזם של מטופליהם, הנעים בין כעס על המטופל, אשמה ותחושת בגידה, לבין חמלה ודאגה כלפיו. התמה השנייה, השפעות הרצידיביזם של המטופלים על המטפלים, בה נמצא כי מטפלים רבים חשו תחילה תחושת זעזוע אשר נטעה בהם ספק עצמי רב לגבי מסוגלותם העצמית ולגבי המשך עבודתם עם עברייני מין, שהתחלפה לאחר עיבוד החוויה, לתחושת מסוגלות וצמיחה תוך התפכחות והבנת מגבלותיהם. בתמה השלישית, תכונות של המטפל שתורמות להתמודדות עם רצידיביזם של מטופלים, ציינו המשתתפים את ייחודם כמי שמתאפיינים בחוסן מיוחד המאפשר להם לשאת את הקשיים הטמונים בעבודתם ולהתמיד בה, וכן בצניעות והכרה במגבלותיהם. בתמה הרביעית, דרכי התמודדות של המטפלים, תיארו המשתתפים כיצד נעזרו בשיתוף החוויות עם קולגות וכיצד הסתייעו בהדרכה לעיבוד החוויה. התהליך אותו עברו המטפלים מרגע הגילוי על פגיעתו החוזרת של המטופל ועד לתחושותיהם במבט לאחור על האירוע, תוארו כציר תהליכי שהוקבל למודל חמשת שלבי ההתמודדות עם אבל של קובלר-רוס ונדון לאורו.

שולחן עגול: פערי התפיסה בין המשטרה והאקדמיה בראייה קרימינולוגית - תיאוריה ויישום

יו"ר: ד"ר יעריט עמרם, משטרת ישראל ואוניברסיטה העברית

מתדיינים: פרופ' דיוויד וויסבורד, האוניברסיטה העברית; פרופ' באדי חסייסי, האוניברסיטה העברית; פרופ' גלית נהרי, אוניברסיטת בר-אילן; פרופ' ארנון אדלשטיין, המכללה האקדמית אשקלון; תנ"צ יואב תלם, משטרת ישראל; תנ"צ שלומי טולדנו, משטרת ישראל; נצ"מ טירן יהוד, משטרת ישראל; סנ"צ ד"ר שלומי שטרית, משטרת ישראל

נושא הדיון:

הן למשטרה והן לאקדמיה מטרות משותפות בעולם הקרימינולוגיה, כשהמרכזית בהן היא פיתוח כלים למניעה ולהתמודדות עם פשיעה באופן היעיל והנכון ביותר לטובת תושבי המדינה. בחלוף השנים אנו למדים שהדרך לעשייה משותפת מוצלחת בין המשטרה לאקדמיה ידעה עליות וירידות. ככל הנראה, אחת הבעיות העיקריות מושתתת על הפער בין התאוריה והמחקר האקדמי הקלאסי לבין יישומו בפועל בשטח, זאת בהתחשב בכל האתגרים העומדים בפני המשטרה בפעולות מניעה, אכיפה, יעילות, כוח אדם ועוד. אם כך, השאלה שמתבקש לשאול היא, כיצד ניתן לתרגם את היכולות ואת יתרונות החשיבה האקדמית לביטוי יישומי ככלי עבודה יעיל של המשטרה. מטרת השולחן העגול היא ליצור שיח שינסה להעלות סוגיות מהחיים המשותפים ומציאת "שפה משותפת", הסתכלות דרך עיני האחר, והבנה מקצועית האחד של השני, זאת על מנת להתאים את התאוריות והמחקר האקדמי לאתגרי השיטור העכשוויים ולאתגרי השיטור העתידיים של משטרת ישראל.

Thursday September 26 2024

יום חמישי 26.9.24

פאנל 6 11:45 - 13:15

אולם אופל

מחקרים שכתבנו עם יהונתן - מושב לזכרו של ד"ר יהונתן חסון 1996-2024

יו"ר: פרופ' אורן גזל-אייל, אוניברסיטת חיפה

נושא המושב:

המושב נערך לזכרו של ד"ר יהונתן חסון, חבר בקהילת הקרימינולוגים הישראלית, שנקטף בטרם עת ביוני 2024, בתאונה ליד מכון מקס פלאנק בגרמניה, והוא בן 28 בלבד. הקריירה האקדמית של יהונתן היתה קצרה אך פורייה ביותר. הוא החל את לימודי התואר השני בשנת 2020, ובתוך ארבע שנים הספיק לסיים תואר שני עם תזה בהצטיינות, להשלים תואר שלישי עם עבודת דוקטורט מעולה, ולהשתתף בכתיבת כעשרה מאמרים אקדמיים עם חוקרים מישראל והעולם. יהונתן הוביל מושבים בכנסים מרכזיים באירופה ובישראל,

והתארח כחוקר במוסדות האקדמיים המובילים, ביניהם אוניברסיטת אוקספורד ומכון מקס פלאנק למשפט פלילי בפרייבורג בגרמניה. את ההזמנה להתארח למחקר באוניברסיטת הרווארד, הוא כבר לא הספיק לממש. ליהונתן היה להט לידע ולמחקר בתחומים מגוונים, כריזמה של מנהיג, ואישיות כובשת שביחד עם טוב ליבו והחום האנושי שלו – הלכו קסם על רבים. אין לנו ספק שלולא האסון, יהונתן היה הופך לאחד מחוקרי המשפט והקרימינולוגיה המובילים בעולם. במושב הנוכחי נציג מבחר קטן מהמאמרים שכתבנו עמו בשנות פעילותו המעטות בתחום. יהי זכרו ברוך.

עקרון האחידות בענישה - מחקר שאלונים

פרופ' אורן גזל-אייל, אוניברסיטת חיפה וד"ר שרון טויס, המכללה האקדמית אשקלון

תקציר

עקרון האחידות בענישה נגזר מעקרון השוויון, ומחייב שבהעדר הבדלים רלוונטיים יוטלו על נאשמים שונים עונשים דומים. תשומת-לב רבה הופנתה במחקרים לבחינת יישומו של עיקרון זה, בעיקר בכל הקשור להבדלים בענישה הנגרמים בשל מוצא אתני, מעמד חברתי-כלכלי, גיל ומגדר של נאשמים ו של שופטים. מחקר זה מתמקד בבחינה שונה מעט, ובוחן עד כמה גדולים ההבדלים בין העונשים המוטלים על-ידי שופטים שונים במקרים זהים. נוסף על כך נבחן אם מגדרם של שופטים ועברם המקצועי משפיעים על רמת הענישה בעברות מין ובעברות אלימות. הבחינה נעשתה באמצעות ניתוח שאלונים שבהם התבקשו שופטות ושופטים בדימוס (36 שופטות ו-87 שופטים) לגזור את הדין לפי נתונים שניתנו להם על שני אירועים: האחד, עברת אלימות (חבלה חמורה בנסיבות מחמירות); והאחר, עברת מין (אונס). ממצאי המחקר אינם מצביעים על הבדלים בענישה שהטילו שופטות לעומת שופטים – הן בעברת האלימות והן בעברת המין. לעומת זאת, העבר התעסוקתי של השופטים לפני מינויים השפיע על רמת הענישה. שופטים שהיו בעברם סנגורים הטילו עונשים קלים יותר משופטים שלא היו סנגורים. לבסוף – וזה הממצא העיקרי – נמצאו פערי ענישה גדולים מאוד בין העונשים שהוטלו על-ידי השופטים השונים, הן בעברת האלימות והן בעברת המין, אף שכל השופטים קיבלו מידע מפורט וזהה על נסיבות העברה ועל העבריון. המסקנה העיקרית העולה ממחקר זה היא כי קיימים הבדלים ניכרים בין העונשים המוטלים על ידי שופטים שונים, גם כאשר מובאים בפניהם נתונים רבים וזהים.

"דפוס הדג" של הטיות מגדריות מסדר שני ושלישי בתפיסת ההסכמה על יחסי מין

ד"ר שרון גילת-יחיא, המכללה האקדמית גליל מערבי

תקציר

במסגרת שני מחקרים נבחנו התפיסות של נשים וגברים בנוגע לשאלת ההסכמה ביחסי מין. במחקר הראשון השתתפו 272 סטודנטים (מהמכללה האקדמית גליל מערבי, המכללה האקדמית בית ברל, המרכז האקדמי למשפט ועסקים), מתוכם 187 נשים ו-85 גברים. במחקר השני השתתפו 248 סטודנטים (מהמכללה האקדמית גליל מערבי והמכללה האקדמית בית ברל) מתוכם 174 נשים ו-74 גברים. בשני המחקרים הוצג למשתתפים תיאור מקרה גבולי מבחינת קיומה של ההסכמה ביחסי מין, והם נדרשו להשיב על שאלות ביחס למקרה. בשני המחקרים נמצא כי גברים חושבים כי נשים תופסות את מידת ההסכמה כנמוכה יותר ממה שהן תפסו בפועל, ונשים חושבות כי גברים תופסים את מידת ההסכמה באירוע כגבוהה יותר ממה שהם תפסו בפועל. הממצא מתאר הטיות קבוצת פנים מגדריות מסדר שני, דהינו, אמונה לא מציאותית באשר לקיומם של פערים באופן בו נשים וגברים תופסים ושופטים את שאלת ההסכמה על יחסי מין. במחקר השני

נבחנה גם הטייה מסדר שלישי. מהממצאים עולות גם הטיות שיפוט מגדריות מסדר שלישי, דהיינו, פערים בין אמונה בקיומן של אמונות על פערים באופן בו נשים וגברים תופסים את שאלת ההסכמה על יחסי מין וקיומן בפועל של אמונות על פערים. כלומר, נמצא כי גברים מבינים כי נשים מעריכות שגברים תופסים את מידת ההסכמה באירוע כגבוהה, אך אין להם מושג עד כמה, ונשים מבינות שגברים מעריכים שנשים תופסות את מידת ההסכמה באירוע כנמוכה, אך אין להן מושג עד כמה. הניתוח הגרפי של הממצאים לגבי ההטיות המגדריות מסדר שני ושלישי קיבל צורה של "דג. פרשנות אפשרית של תוצאות המחקר, הרלוונטית לשיח המשפטי, שהתפיסות השגויות באשר לשיפוט האירוע על ידי בן/בת המגדר השני (הטיות מסדר שני), הביאו לנטרול שיפוט האירוע בפועל (סדר ראשון), אף שהטיות מגדריות בשיפוט האירוע אכן קיימות כפי שהתשובות מסדר שלישי אולי מלמדות. מכאן ניתן אולי ללמוד על חשיבות החינוך, השיח החברתי ותנועות כ MeToo, בהשפעתם המבורכת על התקרבות עמדותיהם של נשים וגברים זה לזה.

מטרות הענישה במשפט העברי

השופט (בדימוס) ד"ר אברהם טננבוים, המכללה האקדמית ספיר

תקציר

קולמוסים רבים נשברו בניסיון להסביר את מטרת הענישה במשפט העברי. היו שביקשו לראות בה מטרה חינוכית בעיקרה, היו שהסבירו אותה כמטרה דתית, והיו שבחרו במטרות המקובלות יותר – הרתעה, גמול, שיקום ומניעה. מקורות המשפט העברי מציינים שלל מטרות ענישה, ללא מתן בכירות לאחת מהן. למעשה, המקורות משקפים את העמימות ואת המבוכה בכל ניסיון לחשוב בעקיבות על ענישה, שכן אומנם יש כמה מטרות ענישה צודקות, אך לעיתים הן סותרות זו את זו. כל תורת הענישה היא ניסיון לאזן בין המטרות הסותרות, ולהתאים את השילוב הנכון למקרים אינדיווידואליים. זה המצב במשפט הפלילי המודרני בישראל ובעולם בימינו, וזה היה והוה המצב גם במשפט העברי. ההשלכות התיאורטיות והמעשיות של מצב זה נידונות.

התפקיד של שליטה עצמית נמוכה בהבנת התנהגויות של הצופים מהצד לבריונות ברשת

פרופ' רויטל סלע-שיוביץ, הקריה האקדמית אונו וד"ר מיכל לוי, מכללת דוד ילין והאוניברסיטה העברית

תקציר

התנהגויות של צופים מהצד ממלאות תפקיד מפתח בשמירה או במניעה של בריונות ברשת. המחקר הנוכחי בחן את הקשר בין שליטה עצמית נמוכה בהתבסס על התיאוריה הכללית של הפשיעה (Gottfredson & Hirschi, 1990) לבין ההתנהגויות של הצופים מהצד לבריונות ברשת. הנתונים נאספו על ידי מכוון מקצועי לאיסוף נתונים ומחקר שפעל תחת פיקוחן של המחברות ובהתאם לסטנדרטיים האתיים המקובלים במחקר. המדגם כלל 501 מתבגרים בגילאי 14-18 מכל רחבי הארץ. ניתוח משוואות מבניות ((Structural Equation Modeling; SEM) בוצע על מודל דו-גורמי (bifactor modeling) לבדיקת הקשר בין שליטה עצמית נמוכה כגורם אחד כללי הכולל שלושה מתוך ששת המרכיבים של הירשי וגוטפרדסון (אימפולסיביות, לקיחת סיכונים וריכוז עצמי) לבין התנהגות הצופים מהצד (תומך בבריון, מגן על הקורבן והצופה הפסיבי), וכן בדיקת הקשר בין כל אחד משלושת תת-המרכיבים של שליטה עצמית נמוכה לבין התנהגות הצופים מהצד לבריונות ברשת. תוצאות הניתוח הראו כי קיים קשר חיובי ומובהק בין שליטה עצמית נמוכה כללית לבין התומך בבריון והצופה הפסיבי. יתר על כן, שלושת המרכיבים של שליטה עצמית נמוכה היו קשורים באופן מובהק לתגובתם של הצופים מהצד ברשת: אימפולסיביות נמצאה קשורה באופן חיובי ומובהק לתומך

בבריון. כמו כן, לקיחת סיכונים הייתה קשורה באופן חיובי הן לתומך בבריון והן למגן על הקרבן וריכוז עצמי היה קשור באופן חיובי הן לתומך הבריון והן לצופה הפסיבי. ממצאי המחקר מצביעים על כך שמדד כללי של שליטה עצמית נמוכה ממלאת תפקיד חשוב בהבנת התנהגותם של תומכי הבריון והצופים הפסיביים לבריונות ברשת. יתרה מכך, הניתוח חשף שתת-המרכיבים של שליטה עצמית נמוכה קשורים אף הם להתנהגות הצופים מהצד מעבר להשפעה הכללית של שליטה עצמית נמוכה. מבחינה תאורטית, מחקר זה מרחיב את הידע המחקרי אודות תפקידה של שליטה עצמית נמוכה כללית ומרכיביה בהבנת התנהגויות של הצופים מהצד ברשת, בפרט עבור התנהגויות של תומכי הבריון וצופים מהצד פאסיביים. ההשלכות המעשיות של מחקר זה מדגישות את החשיבות של תכנון התערבויות מבוססות ראיות שמתחשבות בשליטה עצמית נמוכה של תומכי הבריון וצופים מהצד פאסיביים ברשת. בהתאם לכך, התערבויות אלו צריכות להתמקד בהקניית מיומנויות של שליטה עצמית, אמפתיה ומודעות כלפי חוויות של הקורבן.

Trial in the Shadow of The Bargaining Range: The Sentencing Disparities Effect of Plea Bargaining—A Theoretical and Empirical Study

ד"ר יוסף זוהר, המכללה האקדמית גליל מערבי

Abstract

The “bargaining in the shadow of the trial” model, which has dominated the legal literature for the last fifty years, argues that the decision to extend, accept, or reject pleas reflects the probable outcome of the trial. Critics of the model note that structural-legal and psychological factors often result in plea-bargaining outcomes diverging significantly from trial outcomes, thus suggesting that the model requires modification to account for plea-bargaining realities. Our proposed model “trial in the shadow of the bargaining range” aims to better account for the relationship between plea-bargaining and trial outcomes. Specifically, our model explains why introducing plea bargains into a legal system catalyzes a dynamic process that ultimately leads to a widening of the bargaining range and increased sentencing disparities in like cases. It also suggests, in contradistinction to the dominant model, that exogenous changes in the level of sentencing impact the sanction ratio, that is, the ratio of sentencing severity in a plea bargain to probable sentence at trial. Finally, we confirmed our model’s predictions through an empirical analysis of 2761 cases in which defendants were found guilty of violating Israel’s law against aiding illegal aliens, through a plea bargain or after a trial. Revoking by law the ability to accept a confession as a settled fact may guaranty a judicial evidentiary review that prevents the circumvention of the evidentiary inquiry through plea bargaining. Thereafter, it is reasonable to expect that the incentives to negotiate over plea bargains, plea bargaining’s side effects, mismatches between the components of the offense and the sanction, sanctioning disparities, and discrimination among defendants, to diminish.

אלימות קיצונית בחברה הערבית בישראל - למה הם רוצחים?

פרופ' אורי תימור (גמלאי) וד"ר לימור יהודה, המכללה האקדמית אשקלון והאוניברסיטה העברית

תקציר

רצח כביטוי קיצוני לאלימות הוא תופעה הנחקרת רבות ברחבי העולם. בישראל חלה בשנים האחרונות עלייה חדה במספר מקרי הרצח בחברה הערבית. מחאות ציבוריות הדורשות מהמדינה לפעול לצמצום האלימות הקטלנית, ופעילות משטרתית ייעודית בתחום לא הניבו פתרונות יעילים. למרות העלייה החדה במספר מעשי הרצח (פי שלושה) בחמש השנים האחרונות, הנושא טרם נחקר לעומקו. מחקר איכותני, שמטרתו למפות שינויים וגורמי מפתח בגל הרציחות על רקע פלילי, יכול לדעתנו לתרום לפיתוח מדיניות ממוקדת שתטפל ביעילות בבעיות התורמות לעלייה החדה במעשי הרצח בחברה הערבית. במחקר הנוכחי רואיינו 22 רוצחים פליליים ערבים בישראל, המרצים עונשי מאסר ארוכים, רובם שפוטים למאסרי עולם. הממצאים מצביעים על גורמים קרימינווגניים אישיים, לצד לחצים חברתיים הקשורים להתמוטטות מבני פיקוח ואכיפה חברתיים מסורתיים, כמו גם העדר קיצוני בשימוש בגורמי סמכות פורמליים שיש בידיהם להשפיע על צמצום האלימות הקטלנית.

מודל מרחבי לבחינת מפגעים יחידים באינתיפאדת הסכינים

פרופ' ארנון אדלשטיין וד"ר עופר מוכתר, המכללה האקדמית אשקלון

תקציר

המאמר מציג מודל מרחבי (spatial) של טרור יחידים בישראל בשנים 2015-2016. תיאוריות ומודלים בקרימינולוגיה בחנו את ההיבטים המרחביים בהם בוחרים עבריינים, כמו גם טרוריסטים יחידים, במטרה לפגוע במטרה הקרובה ביותר לאזור הבטוח שלהם (בית, מקום עבודה), או במיקום משמעותי עבורם. כמו בפשיעה כך גם בטרור, ניתן לזהות "נקודות חמות". מחקרים מצאו שמחצית מטרור הבודדים בעולם נערך במרחק של 48 ק"מ מאזור הנוחות שלהם, רבע מהפיגועים נערכו במרחק של 1200 ק"מ ועוד רבע בטווח שביניהם. ההשערה המרכזית במחקרנו היתה, שבקרב מחבלים בודדים ללא שיוך ארגוני, הבחירה במטרה לפיגוע תהיה במרחק הקצר ביותר מאזור הנוחות שלהם. במלים אחרות, רוב פיגועי טרור היחידים ביהודה ושומרון כמו גם בירושלים, בוצעו על ידי תושבי האזורים האלה מהסיבות הבאות: היותם בעלי תעודת זהות כחולה ללא קודי במחסומים, היכרות עם המקום, סיכויי תפיסה נמוכים, ו/או שלמקום יש משמעות סמלית עבורם. זהו מחקר חדש ויחיד שנערך בישראל בנוגע למפגעים בודדים בניתוח מרחבי ומכאן חשיבותו. שיטה: נאספו נתונים ממקורות גלויים לגבי כל הפיגועים שביצעו מחבלים בודדים בשנים 2015-2016, אשר נעשו באמצעות דקירה, דריסה ו/או ירי. ושלגביהם יש נתונים על המבצע ומאפיינים דמוגרפיים ומקום מגוריו. סה"כ הושגו 10 מקרים של פיגועים בהם קיימים נתונים אלו. כל אירוע נבחן באמצעות Arc Gis במטרה למפות את האירועים ולבחון באיזו מידה הם עונים על המודלים שהוצעו. ממצאי המחקר עשויים לסייע

למודיעין הצבאי והמשטרה בזיהוי נקודות חמות פוטנציאליות וסיכול פיגועים. בשלב זה אין בידינו עדיין את ממצאי המחקר אך הם יהיו מוכנים כנדרש לקראת הכנס.

גורמי סיכון וחוסן בניבוי עמדות נערים כלפי אלימות פוליטית ופילית: המקרה של מזרח ירושלים

ערין עמר ופרופ' באדי חסייסי, האוניברסיטה העברית

תקציר

המחקר בחן תפיסות של נערים כלפי התמיכה באלימות, לרבות אלימות פוליטית. בעוד שנחקר הקשר בין גורמי סיכון וחוסן לתפיסות הנערים ביחס לאלימות על רקע פילי, מעט מאוד ידוע על הקשר שלהם לעמדות הנערים כלפי אלימות פוליטית. המחקר בדק את הקשר של מספר גורמים לתמיכה באלימות ובחן אם את השפעתם גם על אלימות פוליטית. במחקר נעשה שימוש בניתוח שניוני של נתוני סקר (Secondary Analysis) שנאספו על ידי פרופ' חסייסי ופרופ' חורי-כסאברי מהאוניברסיטה העברית באמצעות שאלון דיווח עצמי סגור. חוקרים השתמשו בדגימת אשכולות דו-שלבית ודגמו אקראית תלמידים מ-11 בתי ספר ממזרח ירושלים מתוך 26. אוכלוסיית המחקר כללה נערים ערבים ממזרח ירושלים שלמדו בעת עריכת הסקר בכיתות ז' עד י"ב. המדגם הסופי כלל 814 תלמידים בגילאי 12-18. נערכה רגרסיה לינארית (OLS) שמכילה שני מודלים: תמיכה בפשיעה פוליטית ותמיכה באלימות שאינה פוליטית. תוצאות הבדיקה מאפשרות להסיק כי ההנחות המתקבלות הן תקפות, ומספקות בסיס מקצועי וביטחון להרצת הרגרסיה בצורה אמינה ותקינה. ממצאי המחקר מראים כי ישנם משתנים שקשורים עם שני המודלים, למשל אימפולסיביות ומעצר של קרוב משפחה. מעבר לכך נמצאו קשרים של משתנים אחרים שהשפעתם הייתה מוגבלת למודל אחד בלבד. למשל, מחויבות בית הספר והשכלה הורית נמצאו קשורות באופן שלילי עם עמדות הנערים כלפי אלימות פוליטית בלבד. ממצאי המחקר מצביעים עוד כי סוג בית-הספר יכול להשפיע על עמדות הנערים, כאשר נערים הלומדים בתוכנית בגרויות פחות נוטים להצדיק אלימות פוליטית מאשר הלומדים בתכנית פלסטינית של הרשות הפלסטינית "תוגיהי", אך לא נמצא קשר כזה בנוגע לתמיכה באלימות פילית. בנוסף, נמצא כי תפיסות דתיות הקשורות בפחד מעונש אלוהי קשורות עם הצדקות הנערים לאלימות פוליטית. בשונה ממחקרים אחרים, לא נמצא קשר עם גורמים כתקשורת הורית וסביבת מגורים עם עמדות הנערים כלפי שני סוגי האלימות.

Does Incapacitation Effectively Deter the Occurrence of Terror Attacks? Israel as a Case Study

Esther Salama and Dr. Michael Wolfowicz, the Hebrew University of Jerusalem

Abstract

Incapacitation, and more specifically incarceration, is widely used as an anti-crime measure and has been extensively researched. While it is also utilized as a counter-terrorism technique across western countries, evaluation studies on the effectiveness of incapacitation interventions remain scarce. Taking Israel as a case study, our study aims at examining the effects of three main incapacitation measures, namely incarceration, neutralization, and conflict-related injuries, on the occurrence of terrorism using monthly official data from 2009 to 2022. Employing various

vector-autoregressive models across multiple specifications, we find that incarceration consistently acts as a deterrent to terrorism, as does reducing human capacities through injuries. Neutralization carries a potential for backlash, albeit not significant across models. Our results highlight the relevance of the application of traditional anti-crime interventions to deter terrorism. They also underscore that the overlaps between crime and terrorism may extend to deterrence. As such, our findings hold important implications for both policy discussion and future research endeavors.

Drivers of Hate Crimes in European Countries: Testing the Roles of Strain, Intergroup Contact, Ethnic Competition, Climate of Hostility and Institutional Trust

שרון פיצ'וטו וד"ר ג'וש גוצקו, האוניברסיטה העברית

Abstract

Hate crimes are a growing phenomenon that continue to afflict western countries. Different theories have been used to explain hate crimes. While strain theory attributes it to the socioeconomic status and the strive for success of individuals, contact theory and ethnic competition theory attribute it to intergroup dynamics. Moreover, research has shown that the cultural climate towards immigrants is a determinant of hate crimes. Additionally, trust in political and legal institutions can be expected to make people less likely to act on the basis of perceived threat. This study examines how these various factors contribute to hate crimes using a fixed effects Poisson regression on data from 12 European countries between 2010 and 2018. Findings show that increased intergroup contact and trust contribute to a reduction in hate crimes and point to the possibility that hate crimes are more likely to occur as an extremist reaction to a relaxed climate that is accepting of immigrants.

אולם שנהב

צדק מאחה: אתגרים ופתרונות בהקשרים מגוונים

יו"ר ומתדיינת: פרופ' טלי גל, האוניברסיטה העברית

נושא המושב:

צדק מאחה היא גישה חדשנית המציעה דרך אלטרנטיבית לטיפול בפשיעה ובקונפליקטים חברתיים. מושב זה יבחן את יישום גישת הצדק המאחה בארבעה הקשרים שונים ומאתגרים, תוך הדגשת היתרונות והאתגרים הייחודיים בכל מקרה. שתי ההרצאות הראשונות קשורות למגוון הלאומי והאתני בישראל המאופייין בקונפליקט מתמשך. המושב יפתח בהצגת מודל התערבות המבוסס על צדק מאחה קהילתי, שנועד לקדם דיאלוג בין צעירים בדואים ויהודים בעקבות אירועי "שומר חומות". ההרצאה השנייה

תתאר את ההשפעה של זהות אתנית על תמיכה בהליכי צדק מאחה, ותדגיש את חשיבות ההתייחסות להיבטים תרבותיים ופסיכולוגיים ביישום התהליך. מחציתו השנייה של המושב תעסוק בפגיעות מיניות. ההרצאה השלישית תתמקד בתפקיד החמלה בתהליכי צדק מאחה בעקבות אלימות מינית, ותבחן את הדינמיקה הרגשית המתפתחת בין הנפגעות והפוגעים. ההרצאה הרביעית תעסוק ביתרונות ובאתגרים של יישום צדק מאחה במקרים של פגיעות מיניות מקוונות בין בני נוער, תוך התייחסות למורכבות הייחודית של המרחב הדיגיטלי. המושב יציע תובנות חדשות לגבי הפוטנציאל של צדק מאחה במקרים מורכבים, תוך דיון באתגרים המתודולוגיים, האתיים והמעשיים הכרוכים ביישומו. הדיון יתמקד בדרכים להתאמת עקרונות הצדק המאחה למצבים רגישים ומורכבים, ובחשיבות של גישה רגישת-תרבות ומותאמת-הקשר ביישום התהליך.

צדק מאחה קהילתי: מודל התערבות בנושא צעירים בדואים ויהודיים החיים בצירי התנועה 31 ו-25

פרופ' חגית לרנאו, אוניברסיטת חיפה, ד"ר נוזהה אלאסד אלהווייל, המכללה האקדמית ספיר ועו"ד לייל פטישי, הסניגוריה הציבורית

תקציר

המחקר הוא מחקר הערכה לתוכנית צדק מאחה קהילתי, שנוצרה כדי לתת מענה להשלכות אירועי שומר חומות במאי 2021. מדובר בתוכנית התערבות דיאלוגית בין צעירים בדואים לצעירים יהודים, המבוססת על תפיסת העולם של צדק מאחה. התוכנית מבוססת על שיתוף פעולה ייחודי בין משרד הרווחה למחוז דרום של הסניגוריה הציבורית. בתוכנית השתתפו 11 צעירים וצעירות בדואים, רובם נאשמים בעבירות חמורות בעקבות השתתפותם באירועי שומר חומות, גילם נע בין 19-22 ללא עבר פלילי קודם; ו-11 סטודנטים וסטודנטיות, גילם נע בין 24 ל-27 שנים. המחקר, המבוסס על ראיונות חצי פתוחים, נעשה במטרה להעריך את התוכנית בהתאם ליעדים שנקבעו על ידי אנשי המקצוע. הראיונות התבצעו לאחר תום התוכנית. רואיינו 12 אנשי מקצוע שליוו את התוכנית בשלבים שונים של גיבושה והפעלתה, וכן 14 צעירים וצעירות שהשתתפו בתוכנית והסכימו להתראיין. בחלק הסיכום הובלטו ייחוד התוכנית, היוזמה החשובה לפעולה למען הפחתת הקונפליקט בדרום וכן שיתוף הפעולה הייחודי שנוצר בין אורגנים שונים בשירות המדינה. ועם זאת, במבט לאחור נראה שחלק מהייחודיות והיצירתיות שליוו את השלבים הראשוניים של התוכנית ואף אפשרו את יציאתה לפועל, יצרו גם קשיים לא מעטים ועוררו אתגרים וקונפליקטים שעמדו בבסיס הביקורת של המרואיינים: ציפיות גדולות מהתוכנית אל מול מטרות לא מספיק ברורות; הבדלים ניכרים בין הצעירים הבדואים לצעירים היהודים אשר הקשו על דינאמיקה של הנחיית הקבוצה; חשש שהדינאמיקה של הקבוצה לא הצליחה להשתחרר או לאתגר הבניות של יחסי כוח בין רוב ומיעוט.

זהות אתנית ותמיכה בהליכי צדק מאחה: התפקיד המתווך של אמונה בשינוי והטיית הייחוס

ד"ר ענבל פלג-קוריאט, המכללה האקדמית עמק יזרעאל, ד"ר דנה וימן-זקס, המכללה האקדמית עמק יזרעאל, מר כפיר אסרף, אוניברסיטת חיפה והמכללה האקדמית עמק יזרעאל ופרופ' עירן הלפרין, האוניברסיטה העברית

תקציר

גישת הצדק המאחה מייצגת תפיסת עולם חברתית המתייחסת אל המעשה הפלילי כפגיעה באנשים ובמערכות יחסים. בהתאם לתפיסה זו יש לערב את הנפגע, הפוגע והקהילה בחיפוש אחר פתרון שיקדם

את איחוי הנזק שנגרם בעקבות הפגיעה. המחקר בוחן לראשונה כיצד הזהות האתנית של הצדדים לעבירה (מבצע העבירה ונפגע העבירה) והזהות האתנית של המשתתף במחקר משפיעים על עמדות כלפי צדק מאחה. בנוסף, המחקר מבקש להבין את המנגנונים הפסיכולוגיים שיכולים להסביר עמדות אלו בתוך חברה רב-אתנית המתמודדת עם קונפליקט ממושך. שאלון מקוון הועבר על ידי חברת סקרים חיצונית למדגם מייצג של האוכלוסייה בישראל. המחקר הראשון (N=446) ניתח את השפעת הזהות האתנית של מבצע העבירה, נפגע העבירה והמשתתף על העמדות כלפי צדק מאחה. המחקר השני (N= 560) שיחזר את תוצאות המחקר הראשון ובחן את התפקיד המתווך של אמונה בשינוי והטיית הייחוס בקשר שבין הזהות האתנית לבין התמיכה בצדק מאחה. הממצאים המרכזיים מלמדים על הטיה אתנית מובהקת בתמיכה בצדק מאחה. משתתפים הביעו עמדות חיוביות יותר כלפי תהליכי צדק מאחה כאשר הפוגע היה בעל זהות אתנית זהה לשלהם והנפגע בעל זהות אתנית שונה. הטיה זו נמצאה בולטת יותר בהקשרים פוליטיים מאשר בעבירות פליליות. באופן מעניין, בתרחישים פליליים שבהם מבצע העבירה היה ערבי ונפגע העבירה היה יהודי, לא נמצאה הטיה אתנית. כמו כן, אמונה בשינוי תיווכה את הקשר בין זהות אתנית לתמיכה בצדק מאחה, בעוד שהטיית הייחוס תיווכה את הקשר רק בקרב משתתפים ערבים. המחקר מספק תובנות חדשות על המנגנונים המתווכים תמיכה בצדק מאחה, ומדגיש את החשיבות של התייחסות לזהות אתנית במדיניות וביישום של תוכניות צדק מאחה. תובנות אלו רלוונטיות במיוחד בהקשר של חברה רב-אתנית.

חמלה מדבקות: מסלולים של חמלה בתהליכי צדק מאחה בעקבות אלימות מינית

נטלי הדר, אוניברסיטת חיפה

תקציר

לאחרונה, מתפתחת מגמה הולכת וגדלה בחיפוש אחר מנגנון חלופי או משלים כתגובה לאלימות מינית, מתוך הכרה במגבלותיה של מערכת המשפט הפלילי לתת מענים יעילים ומועילים במקרים אלו. מנגנון אפשרי כתגובה לאלימות מינית הוא "צדק מאחה", הרואה בראש ובראשונה את הפשע כמעשה הפוגע באנשים ובמערכות יחסים. חמלה מוגדרת כמודעות עמוקה לסבל של עצמך ושל זולתך משולבת עם המוטיבציה להקל עליו, והיא אחד מהערכים של תהליכי צדק מאחה. מטרת המחקר הנוכחי לבחון את נקודת המבט של משתתפים, נשים וגברים, שבחרו בתהליכי צדק מאחה בנוגע לדינמיקה המתקיימת בין האדם שנפגע לאדם שפגע תוך התייחסות ממוקדת למסלולים של חמלה בעקבות אלימות מינית. המחקר מתחקה אחר הופעתה של החמלה בתהליכי צדק מאחה ומזהה את המרכיבים המקדמים אותה לצד החסמים, לרבות היבטים רגשיים, קוגניטיביים והתנהגותיים. אחת התוכניות המקיימת בישראל תהליכי צדק מאחה במקרים של פגיעה מינית היא תכנית "בצדק". תהליך איסוף הנתונים התבצע בעזרת ראיונות עומק חצי מובנים עם 50 משתתפים/ות ביחס ל-25 תהליכי צדק מאחה: 23 נפגעות/ים, עשרה אנשים שפגעו, 12 תומכים/ות וחמש מנחות. ממצאי המחקר חושפים את השינויים הרגשיים, הקוגניטיביים וההתנהגותיים הנוצרים בשלבים השונים של תהליך הצדק המאחה בקרב המשתתפים בו. בפרט, זוהו מחוות של חמלה עצמית ובינאישית בין האדם שנפגע לאדם שפגע. במפגש המשותף מופיעים ביטויי כעס על ידי הנפגעות וכניעה של האדם שפגע הכוללת חרטה, בושה ואשמה. הסבל עולה על פני השטח ושני הצדדים מכירים בו. במקביל מתגברות מחוות הדדיות של התאבלות, האנשה ונדיבות. חמלה עצמית ובינאישית עשויה לשפר את רווחתם של האדם שנפגע והאדם שפגע, ולהגשים את מטרתו של תהליך הצדק המאחה לתיקון הפגיעה.

כשקטין פוגע בקטינה: יתרונות ואתגרים בתהליכי צדק מאחה בעקבות פגיעות מיניות בין בני נוער במרחב המקוון

עו"ד רונן שיכמן, אוניברסיטת חיפה, נטלי הדר, אוניברסיטת חיפה ופרופ' טלי גל, האוניברסיטה עברית

תקציר

בשנים האחרונות ניכרת עלייה משמעותית בביצוע פגיעות מיניות הנעשות במרחב המקוון על ידי קטינים כלפי קטינות. המדובר בקשת רחבה של התנהגויות, לרבות העברת קבצים עם תוכן מיני, הפצתם, סחיטה ואיומים בהפצתם, פגיעה בפרטיות ושימוש לרעה בתכנים מיניים ברשתות החברתיות, וכן שימוש ברשת כדי להביא לפגיעה וניצול מיניים באופן פיזי. כתגובה לפגיעות אלו, תהליכי צדק מאחה מציעים מסגרת המאפשרת דיאלוג פתוח, ישיר ובטוח, בין האדם שפגע לאדם שנפגע. מטרתו של המחקר הנוכחי היא לזהות את היתרונות והאתגרים בקיום תהליכי צדק מאחה המתקיימים בעקבות פגיעות מיניות מקוונות בין בני נוער. לצורך כך, מחקר הגישוש כלל ביצוע ראיונות עומק חצי-מובנים עם 10 מנחות תהליכי צדק מאחה בנוגע ל-15 מקרים בישראל ובבלגיה. בנוסף, במסגרת המחקר נותחו פרוטוקולים וסיכומים שנכתבו במסגרת ההליכים. ניתוח תוכן תמטי העלה ארבע תמות מרכזיות: (1) חומרתן היתרה של פגיעות מיניות במרחב המקוון בין בני נוער (2) מאפיינים ייחודיים של מפגש ישיר בין נער שפגע לנערה שנפגעה; (3) היבטים בין-דוריים והשפעותיהם על המפגש; (4) הצורך בניהול הציפיות מהתהליך והגדרה מדויקת של סיוע מוצלח. ממצאי המחקר מצביעים על מגמה חיובית ואף טרנספורמטיבית לכל המשתתפים, לצד אתגרים משמעותיים בהבאת כל הצדדים אל השולחן. המחקר מדגיש את החשיבות בהכשרה ייעודית של המנחות המשלבת ידע אודות פגיעות מיניות, המרחב המקוון, והשתתפות קטינים בצדק מאחה; וכן את החשיבות בהכנה יסודית נפרדת לכל צד כדי להבטיח מפגש בטוח ויעיל.

The Circles: A restorative journey of inmates/ex-inmates in India

Dr. Sakshi Vaish, O.P Jindal University, India

Abstract

With 77.1% of the current population facing trial, the marginalized suffer the most in Indian prisons, almost 70% are from Scheduled tribes, castes and religious minorities, 43.4% are youth belonging 18-30 years, only 6.3% obtained a degree. The most resourced and urban prison in New Delhi with a population of around 20,000, declared that around 80% of the prisoners come from the income strata of less than \$106 per month. When we were designing a restorative intervention around reformation and reintegration of prisoners and people around them in April 2021, we conducted a need assessment survey with 1000 criminal justice professionals, 3 gaps were identified: 1) Lack of awareness about restorative justice, 2.) Lack of accountability from three stakeholders of the process and 3) Lack of an intervention to unburden the judiciary. We designed The Circles with a vision of cultivating a new cadre of leaders with systems reform lens through circle process, the leaders are prisoners/ex-prisoners who collectively build inhouse forum to solve issues of prison and prisoners as an institution. In the past 3 years, this

initiative had collectively reformed/rehabilitated many prisoners. The leaders are addressing system issues like Mental health, Healing, Impact on victims, Post release support, cybercrime etc. This project contextualizes responses that move beyond those of an individualized nature towards a more systematic response and give agency of change in the hands of people who are most impacted.

אולם קורל

פשיעה מקוונת

יו"ר: ד"ר ענת זליג, המכללה האקדמית אשקלון

"אני קונה, משמע אני קיים": תפיסות אנשים עם הפרעת קנייה כפייתית ביחס למאפייני ההפרעה, מקורה והשלכותיה

ד"ר ענת זליג ואתי גולן, המכללה האקדמית אשקלון

תקציר

עבור מרבית הצרכנים, ביצוע קניות נועד לספק את צרכיהם ולאפשר חיים נוחים. לעומת זאת אנשים המוגדרים כבעלי הפרעת קנייה כפייתית (compulsive buying disorder- CBD) מתוארים כחסרי יכולת לשלוט בדחף לקנות חפצים או שירותים לא הכרחיים, פעולה שהופכת את חוויית הקניה מפעילות קיומית לפעילות בתדירות גבוהה שעלולה לפגוע משמעותית באיכות חייהם ושל בני משפחותיהם ומקורביהם. עד כה הפרעה זו לא הוגדרה בספרי האבחון הפסיכיאטרים כהפרעה נפשית מובחנת כי חסר מידע אמפירי פסיכולוגי, נוירולוגי או גנטי שיתאר את המאפיינים הייחודיים להפרעה זו ויבחין אותה מהפרעות אחרות. מטרת המחקר האיכותני הנוכחי הייתה להבין את פרופיל המכור/ה לקניות, מאפייני ההרגל שהופך להתמכרות וכן את השלכות נפשיות, כלכליות, בינאישיות ואף הפליליות להפרעה. דגימת המחקר כללה 32 משתתפים בגילאי 21-73 שעמדו בציון הסף לאבחון הפרעה (1.35) על פי שאלון אבחון התנהגות קניה כפייתית (Compulsive Buying Scale). לאחר מכן נערכו עם המשתתפים ראיונות עומק חצי מובנים שנותחו באמצעות ניתוח תמטי. במהלך המחקר זוהו מספר תמות ותת תמות כגון זיהוי לולאת ההרגל בהתמכרות לקניות. המחקר זיהה רמזים או טריגרים חיצוניים ופנימיים מגוונים להרגל הקניה, כגון גלישה בטלפון הנייד, קבלת התראה מחנות מקוונת, כניסה לקניון, עייפות, בדידות, מצב רוח חיובי ועוד. השלב השני בלולאת ההרגל הוא רוטינה שהתבטאה בכניסה לאתרים מקוונים או לחנויות, חיפוש פריטים במשך זמן רב ושימוש באפליקציות לרכישה מהירה או בכרטיסי אשראי בחנויות. ואילו השלב האחרון, התגובה, התבטא בעלייה קיצונית ברמת התרגשות חיובית שנמשכה החל מעצם המחשבה על רכישה קרובה, במהלך תהליך הרכישה ועד ההגעה לבית או קבלת החבילה. כל המשתתפים התייחסו לחוויה הזו כחוויה של אושר שמהווה פיצוי על שחיקה בהווה או על סבל שחוו בעברם וכן כהרגל שמקדם את מעמדם החברתי.

מיפוי הפשיעה ברשתות מוצפנות: התמקדות בהתפתחות ערוצי הסחר בסמים לאימפריות פשיעה דיגיטליות

ד"ר מיכל פרטוק, המכללה האקדמית גליל מערבי

תקציר

פשיעת סייבר הפכה לאחד מסוגי הפשיעה המאתגרים ביותר עבור רשויות אכיפת החוק. המהירות, הנגישות הקלה, האנונימיות והיעדר הגבולות של האינטרנט מקלים על ביצוע מגוון רחב של עבירות. מטרת המחקר הייתה למפות את סוגי הפשיעה הקיימים ברשתות מוצפנות, תוך התמקדות בהתפתחותם של ערוצי הסחר בסמים לאימפריות פשיעה דיגיטליות. המחקר כלל מעקב אחר מאות ערוצי תקשורת מוצפנים. ממצאי המחקר מאפשרים לסווג את הפשיעה לשלוש קבוצות עיקריות: (1) עבירות המתקיימות גם במרחב הפיסי וגם במרחב המקוון (סחר בסמים, סחר בנשק, מרמה וזיוף מסמכים). עבירות אלו, מקבלות אופי ייחודי במרחב המקוון, עם הבדלים משמעותיים במגוון ובעושר המוצרים הנסחרים ובשיטות הפעולה. בתחום זה, בלטו במיוחד עבירות הסחר בסמים. הממצאים מצביעים על גדילה מואצת של ערוצי סחר בסמים שפועלים בדפוסי פעולה ייחודיים הכוללים היררכית תפקידים הדומה לזו המתנהלת בארגוני פשיעה. ערוצים אלו מציעים מגוון מוצרים ושירותים החל ממכירה של ציוד וזרעים לגידול, הסברים והדרכות לצד מכירת סוגי סמים במלאי מגוון ומתחלף. (2) עבירות המכוונות לקבוצות חברתיות חלשות כמו ילדים, נשים ופליטים (שידול לזנות, פדופיליה, סחר בנשים ועוד) שהאופי המוצפן של הרשתות העצים אותן. (3) עבירות ייחודיות למרחב המקוון (שימוש בכלים להשבתת מחשבים ופריצה לחשבונות). המשותף לכל סוגי העבירות הוא העושר, המגוון וההזדמנויות שהן מציעות, במיוחד בתחום הסחר בסמים. מיפוי הפשיעה ברשת המקוונת תורם להבנה מעמיקה של מגמות הפשיעה החדשות, ומגביר את המודעות ויכולת האכיפה. הוא מאפשר להעריך סיכונים ולפתח תוכניות אבטחת מידע מבוססות ראיות לטובת מניעת הפשיעה וחינוך הציבור להתנהגות זהירה ברשתות המקוונות. כמו כן, לאור הצמיחה המשמעותית של ערוצי הסחר בסמים, יש חשיבות נוספת לבחינת דרכי התערבות של רשויות החוק לשיבוש פעילותן וההתמודדות עם האתגר.

בריונות ברשת כלפי ערביי ישראל - הבדלי מגדר בייחוס אשמה וענישה

ד"ר ניר רוזמן, המכללה האקדמית גליל מערבי וד"ר רותם מאור, המכללה האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין

תקציר

המחקר הנוכחי בחן הבדלים מגדריים באופן השיפוט של עבירת בריונות ברשת כלפי ערביי ישראל. 319 משתתפים יהודים (63.5% נשים) נחשפו לתסריט עבירת בריונות ברשת כלפי גבר או אישה ממוצא ערבי ישראלי, והתבקשו לדרג את אשמת התוקף והקורבן, חומרת העבירה וחומרת הענישה. בכל תסריטי העבירה, התוקף הוגדר כגבר ממוצא יהודי. ממצאי המחקר הצביעו על אפקט עיקרי למגדר המעריך, ועל אפקט אינטראקציה בין מגדר המעריך לבין מגדר הקורבן. נשים, בהשוואה לגברים, תפסו את העבירה כחמורה יותר, ייחסו אשמה רבה יותר לתוקף, וצידדו בענישה חמורה יותר, ובלבד כאשר הקורבן הוא גבר. לא נמצאו הבדלים סטטיסטיים מובהקים באופן השיפוט בין גברים ונשים, כאשר הקורבן היא אישה. ממצאי המחקר תורמים להבנה של משתנה המגדר באופן השיפוט, ובייחוד כאשר הקורבן מוגדר כתבר קבוצת המיעוט (חוץ).

Understanding the Illegal Gift Card Market on Telegram

Joshua Gerstenfeld and Dr. David Maimon, Georgia State University

Abstract

In recent years, the instant messaging app "Telegram" has become a hub for cybercriminals and cybercrime markets. One such cybercrime market includes the sale of illicitly obtained gift cards on Telegram. Gift cards are believed to be acquired through a variety of methods, including buying gift cards with stolen credit cards, copying card numbers from physical cards, and scamming unsuspecting victims into providing gift cards. The cards are then sold on Telegram for discounted prices. This research maps the sale of these gift cards through a variety of groups and channels on Telegram. Findings were generated through qualitative research methods involving months of observing and recording notes on gift card sellers within Telegram. Additionally, a database was created based on active Telegram gift card groups/channels, which was used to produce descriptive statistics. This research has discovered various typologies of gift card sellers that are associated with different subscriber counts, types of gift cards being sold, and percentages that gift cards are sold at. Research has also found evidence of "fake" gift card sellers who take money from clients but do not return gift cards, and various flags associated with this type of seller.

Policing the Alterworld: Addressing the liability of digital intermediaries for sex trafficking

Michala Meiselles, University of Derby, UK

Abstract

Whilst the digital universe offers great value, it is undeniable that it also exposes us all to an ever-growing array of risks, especially the vulnerable amongst us. This digital marketplace allows users to trade wares that are legal and illegal, to communicate legal and illegal content, and to perform acts that are legal and illegal. The legality of the wares, content and acts are principally determined by the sets of rules that we developed for the physical world. Since illegal content displayed on digital platforms is a critical issue concerning policy makers and legislatures, the question that this paper asks: are these traditional rules fit for purpose. Put differently, is it time create an international framework to address the role of digital intermediaries for online sex trafficking.

אולם אופל

בעיית האלימות החמורה בקרב המיעוט הערבי בישראל והמענה לה

יו"ר: ד"ר נתנאל דגן, האוניברסיטה העברית

מתדיין: פרופ' באדי חסייסי, האוניברסיטה העברית

נושא המושב:

מושב זה יתמקד בנושא האלימות החמורה בחברה הערבית בישראל, והוא כולל שלוש הרצאות העוסקות בתגובה לתופעה זו. ההרצאה הראשונה מציגה את מיזם "עוצרים את הדימוס", מיזם ממשלתי, אשר מטרתו היא להביא לצמצום האלימות החמורה בחברה הערבית. בתוך כך, מוצגת בעיית האלימות והיקפה, התגובה לה דרך המיזם וכן מסקנות ראשוניות שעלו לגבי בעיית האלימות בפרט וטיפול באלימות חמורה באופן יותר כללי. ההרצאה השנייה תתמקד בתפקיד הייחודי של התביעה במענה לאלימות החמורה וכן תציג תמות ראשוניות שעלו מראיונות עומק עם תובעים שלוקחים חלק במיזם "עוצרים את הדימוס". לבסוף, המושב ייחתם עם דיון של מספר בעלי תפקיד מרכזיים במענה לאלימות החמורה בחברה הערבית בישראל. מושב זה מציע הזדמנות להעריך את המצב הנוכחי של האלימות חמורה בקרב המיעוט הערבי, תוך בחינה של היבטים שונים בתגובה לתופעה מדאיגה זו.

"עוצרים את הדימוס": פעולה משולבת לצמצום האלימות החמורה בקרב המיעוט הערבי בישראל

פרופ' באדי חסייסי, ד"ר ערן איצקוביץ', שאדי עכריה וד"ר נתנאל דגן, האוניברסיטה העברית

תקציר

הספרות המחקרית הנוגעת להתמודדות עם פשיעה בכלל ואלימות חמורה בפרט מתייחסת בעיקר להערכת תוצאות תכניות טיפול, כלומר לשאלה האם הן יעילות בצמצום פשיעה ועבריינות. עם זאת, חשוב לא פחות להבין מה קורה "מאחורי הקלעים", במהלך תהליך העבודה. ההרצאה הנוכחית תתמקד בפרויקט "עוצרים את הדימוס", פרויקט ממשלתי, אשר מטרתו המרכזית היא להביא לצמצום רמות האלימות החמורה בחברה הערבית. הפרויקט החל בהאקתון בקיץ 2020, במהלכו התבקשו צוותים מקהילות ערביות שונות לתכנן פתרונות לבעיית האלימות החמורה. לאחר מכן, הפתרונות שהם הציגו שימשו בסיס לפרויקט "עוצרים את הדימוס", פרויקט אשר כולל שותפים רבים מארגונים שונים, שאף עוגן בהחלטת ממשלה 549. הפרויקט מיושם בשבעה יישובים ערביים בישראל הסובלים מרמות גבוהות במיוחד של אלימות חמורה. במסגרת הפרויקט, צוותי פעולה מזהים באופן פעיל את הגורמים לאלימות חמורה בקהילה, בונים אמצעי נגד ומיישמים אותם. כיום, הפרויקט נמצא בשלב פיתוח התוכניות ותחילת היישום הראשוני שלהן בקהילות, וכבר כעת עולות ממנו מסקנות חשובות.

התובע והקהילה: בחינת ראשונית לתפקיד התביעה בצמצום הפשיעה החמורה בחברה הערבית בישראל

ד"ר נתנאל דגן, פרופ' באדי חסיסי, ד"ר ערן איצקוביץ' ושאדי עכריה, האוניברסיטה העברית

תקציר

התביעה הקהילתית היא זירה מבטיחה אך לא מספיק נחקרת בספרות הקרימינולוגית. מחקר זה בוחן את עבודתם של התובעים במיזם הממשלתי "עוצרים את הדימום", אשר מטרתו היא להוביל לצמצום האלימות החמורה בחברה הערבית. דרך ראיונות חצי-מובנים עם 20 תובעים בכירים הלוקחים חלק בפרויקט "עוצרים את הדימום", המחקר בוחן את תפיסות התובעים לגבי עבודתם עם ראשי קהילות ועובדי רווחה ביישובים ערביים, וכן את מעורבותם המוגברת בפעילות השיטור. ממצאים ראשוניים מראים כי תובעים רואים את מעורבותם החדשה בתביעה מכוונת קהילה כשינוי בשיקול הדעת המקצועי, בחובותיהם, באסטרטגיות ובמסגרת האתית שלהם, מה שמציג הרבה הזדמנויות אך גם אתגרים לא מעטים.

טיפול אינטגרטיבי מבוסס-ראיות בתופעת האלימות החמורה בחברה הערבית: עדכון מהשטח

עו"ד ארז פדן, פרקליט מחוז דרום; מחמוד נסאר, לשעבר רכז המאבק באלימות ופשיעה בחברה ערבית מטעם הוועד הארצי לראשי הרשויות הערביות בישראל; יאיר דורנפלד, סגן ראש הרשות לביטחון קהילתי; וחייד אלסאנע, הרשות לביטחון קהילתי, רהט; סנ"צ חיה רוזין, משטרת ישראל

תקציר

תופעת האלימות בחברה הערבית נמצאת בעליה תלולה, והוכרזה על ידי גורמים רבים כמכת מדינה. בשנים האחרונות פותחו תוכניות טיפול אינטגרטיביות, אשר כל אחת נוגעת להיבטים שונים של בעיית האלימות. במושג זה יתקיים דיון על חשיבותן ומורכבותן של תוכניות אלו, שיכלול גורמי מפתח מרשויות אכיפת החוק ומשרדים ממשלתיים מרכזיים ונציגי חברה אזרחית.

אולם לשם

Roundtable: The Sound(s) of Silence - Restorative Speaking about the Unspeakable

יו"ר: ד"ר ביאטריס קוסקס-ויליאמס, המכללה האקדמית גליל מערבי

מתדיינים:

Guido Bertagna, Restorative justice facilitator and Jesuit Priest (society of Jesus), Italy;

Prof. Adolfo Ceretti, Victim-Offender Mediation at the Università di Milano-Bicocca, Italy;

Dr. Beatrice Coscas-Williams, the Western Galilee Academic College, Israel;

Dr. Janan Falach, the Western Galilee College and Haifa University, Israel;

Prof. Claudia Mazzucato, the Università Cattolica del Sacro Cuore, Italy;

Agnese Moro, Italian victim of political violence, Italy;

Dr. Gaelle Hanna Serero, Bar-ilan University, Israel;

Matanel Lab, Post-doctorand at Bar Ilan University, Israel

Topic of discussion

Our roundtable discussion will bring together voices from various cultural and religious backgrounds to delve into the challenges surrounding 'silence' after or during continuous violence. In the lived experiences of the panelists, who include victims, practitioners and scholars, violence often results in 'silence': the silencing of victims, their cries going unheard, but also the silence that pervades the families of victims and the communities to which the parties to a conflict belong. This silence, which is sometimes viewed as harmful to peace and coexistence, also holds the potential to be a vital factor in preserving relationships during conflict and even in rebuilding them in the aftermath of conflict. Our roundtable aims to listen to the 'sound(s) of silence' and to 'talk about silence' with the purpose of deepening its meanings and risks. This discussion will leverage real-world experiences from religious contexts, teaching in multicultural settings, and other platforms in Israel and in other parts of the world. We will delve into the multi-faceted and paradoxical nature of silence, examining its various roles and implications. By examining the risks and meanings attached to silence, our discussion will enhance our understanding of silence not merely as an absence of sound but as a complex phenomenon that can both hinder and facilitate healing and reconciliation. Through insights from both external and internal perspectives, our roundtable aims to contribute valuable lessons for those living or studying realities marked by violence, polarization, and division, fostering a deeper understanding of the dynamics at play in restorative processes.

אולם שנהב

פסיכופתולוגיה ופשיעה

יו"ר: ד"ר מעיין נגר, אוניברסיטת אריאל

פרופילאות רוצחים יחידניים - אישיות, מניע והתנהגות בזירה

ד"ר יעלה דרורי, פרופ' יעל אידיסיס ופרופ' תומר עינת, אוניברסיטת בר אילן

תקציר

מחקר זה בחן את הקשר בין מאפייניהם האישיותיים של רוצחים שביצעו רצח יחידני בישראל (על רקע פלילי ולא לאומני), לבין מניעיהם ואופן פעולתם. המחקר כלל 150 גברים בגילאי 30-70, המרצים עונש מאסר עולם בגין הרשעה בעבירת רצח במהלך 30 השנים האחרונות. כל משתתפי המחקר אובחנו טרם ביצוע המחקר על-

ידי שירות בתי הסוהר באמצעות כלי האבחון MMPI-2, כחלק מהליך האבחון הסטנדרטי הנערך לאסירים שהורשעו בעבירה של רצח. המידע אודות זירת הרצח (מאורגנת/לא מאורגנת) ומניע הרצח (אינסטרומנטל/אקספרסיבי), נדלה מתוך מסמכים משפטיים (כתב אישום, הכרעת דין וגזר דין) בהם תוארו מאפייני הרצח והתנהגות הרוצח בזירת הרצח. על בסיס מסמכים אלה, נערכה מהימנות בין בודקים, באופן בלתי תלוי, של המניע לביצוע הרצח על פי חלוקה שנמצאה תקפה אמפירית, ואת מאפייני זירת הרצח, על-פי קריטריונים מקובלים ומתוקפים בספרות בנושא רוצחים. בוצעו ניתוחי חי בריבוע לאי תלות, מאן וויטני, רגרסיה לוגיסטית וניתוח קלסטרים (cluster analysis). הממצאים אפשרו יצירת פרופיל אישיותי אמפירי לרוצח יחידני אשר משאיר זירה לא מאורגנת; פרופיל אישיותי לרוצח יחידני מתוך מניע אינסטרומנטלי; נגזרות המסייעות לביצוע פרופיל אישיותי לרוצחים על פי זירת הרצח; מאפיינים רלוונטיים שבכוחם לסייע באבחון להערכות מסוכנות.

כשהפנטזיה הרצחנית מומשה במציאות: העברה והעברה-נגדית בטיפול במטופלים שביצעו רצח ממניעים פסיכוטיים

חני פרקש, פרופ' יעל אידיסיס ופרופ' סופי וולש, אוניברסיטת בר אילן

תקציר

הספרות מצביעה על כך שמטופלים המאובחנים בסכיזופרניה נמצאים בסיכון מוגבר, בהשוואה לאוכלוסייה הכללית, להיות מורשעים בעבירת רצח. במהלך השנים, פסיכותרפיה פסיכודינמית למטופלים המאובחנים עם הפרעה פסיכוטית חזרה לדיון המחקרי והתיאורטי. עם זאת, ככל הידוע לא קיימת התייחסות ספציפית לתהליכי העברה והעברה-נגדית הנרקמים במהלך הטיפול במטופלים שביצעו רצח ממניעים פסיכוטיים. המחקר הנוכחי שואף למלא את החלל המחקרי והתיאורטי הקיים בתחום ולהשמיע את קולם של מטופלים שביצעו מעשה רצח ממניעים פסיכוטיים, ושל מטפליהם, שמלווים אותם בטיפול פסיכודינמי ארוך-טווח. המחקר שואף לשפוך אור על התהליך הטיפולי שמאפיין מפגש ייחודי זה ויאפשר את המשגת מאפייניו, דרך התחקות אחר חוויותיהם של המטופלים, מחד, ודרך מאפייני ההעברה וההעברה-נגדית שמתארים מטפליהם, מאידך. המחקר נערך בשיטה איכותנית-פנומנולוגית, באמצעות דגימה תכליתית (Purposive sampling). כדי להתחקות אחר המאפיינים של העברה והעברה נגדית, דגמנו זוגות מטפלים-מטופלים: רואיינו 31 משתתפים, 17 מטופלים ו-14 מטפלים, כולל 15 דיאדות מטפל-מטופל. המטופלים שהשתתפו היו כולם גברים, שאושפזו במספר בתי חולים פסיכיאטריים לאחר שביצעו רצח ממניעים פסיכוטיים ונמצאו לא אחראיים למעשיהם. המטפלים שהשתתפו במחקר, גברים ונשים, פסיכולוגים קליניים, עובדים סוציאליים וקרימינולוגים קליניים, כולם עובדים או עבדו במרכזים לבריאות נפש וטיפלו במטופלים בפסיכותרפיה פסיכודינמית, במשך שנה לפחות. תוצאות המחקר הראו ארבעה תמות עיקריות: תוקפנות ומקומה בטיפול; הזדהות השלכתית, במהלכה חשו המטפלים "התקפות על החיבורים" וחוויות שהם "משתגעים"; העברה והעברה נגדית; טיפול כאפשרות לתיקון. בולטת העובדה שסוגיית התוקפנות נשארה מחוץ לשיח הטיפולי. אנו מציעות כי הדבר נובע ממאפייני ההעברה וההעברה הנגדית, עוצמתם והאופן שבו רצח עלול להגביל את המרחב לפנטזיות תוקפניות. חשיבות המחקר היא בהעמקת ההבנה התיאורטית לגבי פסיכותרפיה פסיכודינמית בקרב אוכלוסיית מטופלים ייחודית זו אשר יכולה לסייע למטפלים בהבנת דינמיקה לא מודעת בין המטפל למטופל, ולהגביר את יעילות הטיפול עבור המטופלים.

תקציר

השילוש האפל מורכב משלוש תכונות אישיות: פסיכופתיה, נרקסיזם, ומקיאוווליניזם, שבבסיסן דפוס התנהגות של ניצול, קשיחות רגשית, אכזריות ואנוכיות. נרקסיזם נקשר לנטילת סיכונים בריאותית, חברתית וכלכלית כגון השקעה במניות תנודתיות והימור על סכומי כסף גבוהים. פסיכופתיה נחקרה יותר באשר לסיכונים הקשורים במיניות מוגברת, שימוש בסמים והתנהגות חסרת אחריות, עבריינית ואנטיסוציאלית. ואולם המחקרים אינם עקביים ונערכו ברובם על אוכלוסייה נורמטיבית. התנהלות כלכלית מסתכנת היא המאפיין הבולט ביותר של מהמרים. מחקרים שדיווחו על קשר בין תכונות אישיות אלה להתנהגות הימורים בחנו אותם בקרב מהמרים חברתיים או בהקשר של מטלות הימורים, אך לא בקרב מהמרים קבועים. המחקר הנוכחי בחן את הקשר בין פסיכופתיה ונרקסיזם לבין נכונות לסכן ולהפסיד כסף בהשקעה בקרב מהמרים. במחקר שדה, 203 מהמרים מילאו שאלוני דיווח עצמי בעת שהיו בדרכם לתחנות הימורים. נכונות לנטילת סיכון כלכלי נקשרה באופן חיובי לפסיכופתיה ובאופן שלילי לנרקסיזם. נמצאה אינטראקציה מובהקת בין פסיכופתיה ונרקסיזם, כך שמהמרים גבוהים בפסיכופתיה הראו נכונות גבוהה יותר לנטילת סיכון כלכלי רק כאשר רמות הנרקסיזם היו נמוכות, בעוד שמהמרים הנמוכים בפסיכופתיה הראו נטייה נמוכה להסתכנות ללא קשר לרמת נרקסיזם. כשנבדקו קשרים אלה כפונקציה של חומרת ההימורים, נמצא כי בבעלי חומרת הימורים נמוכה הסתכנות כלכלית לא נקשרה לנרקסיזם, אך נקשרה לפסיכופתיה. לעומת זאת, בבעלי חומרת הימורים גבוהה (הפרעת הימורים) נמצא כי הסתכנות כלכלית לא נקשרה לפסיכופתיה, אלא נקשרה לנרקסיזם, כך שככל שהנרקסיזם נמוך יותר ההסתכנות גבוהה יותר. המחקר מראה לראשונה את התרומה המורכבת של השילוש האפל להתנהגות של סיכון כלכלי בקרב מהמרים בכלל ובקרב מכורים להימורים בפרט. מנגנונים פוטנציאליים שביסוד מורכבות זו והמלצות הנוגעות להתערבויות מניעה, טיפול, שיקום ורגולציה של זירות הימורים יידונו.

Free Will and Moral Responsibility among Psychopathic Individuals -An Interdisciplinary Philosophico-Neuroscientific Approach

Ryan Mullins, University of Lucerne & Palm Beach Atlantic University, and Yula Milshteyn, Bar Ilan University

Abstract

Rave music parties (RMP) are a world-wide socio-cultural phenomenon where people listen to rave music while frequently consuming psychedelic drugs. Few studies have shown that RMP enabled long-term positive transformative experiences. Yet, phenomenological inquiry focusing on the subjective meaning of RMP attendees' experience before and after the party is scant. The present study explores the meaning of RMP before and after the party for attendees who consume psychedelic drugs. Interpretative phenomenological analysis was used to analyze transcriptions of semi-structured interviews with 27 Israeli rave party attendees. Five themes were found in regard to the attendees' experiences towards the RMP: physical preparations

include bowel emptying and consumption of substances. Foreboding feelings and body sensations include positive and mixed feelings and body sensations. Cognitive preparations relate to clearing the mind from negative thoughts. Social preparations relate to social cohesion, and logistic preparations refer to preparing food, a tent, water and comfortable cloths. Four themes relate to the attendees' experiences after the rave party: physical consequences include adverse medical outcomes. Emotional consequences include positive feelings such as joy, happiness and self-empowerment, and negative feelings such as depression and anxiety. Cognitive effects include positive effects such as professional insights, alongside negative effects such as loss of attention and concentration. Social consequences include enhancement of interpersonal relationships and sociability. The findings are discussed within the liminality and a rite of passage theories where participation at RMP represents a transition from a 'pre-liminal' preparations condition towards the party to a 'post-liminal' condition after the party.

אולם קורל

אמצעי התערבות ושיקום - נפגעי עבירה ועוברי חוק

יו"ר: פרופ' גילה חן, המכללה האקדמית אשקלון

העצמה של נשים עברייניות - מודל תיאורטי וטיפולי

פרופ' גילה חן, המכללה האקדמית אשקלון

תקציר

ספרות מחקרית ענפה מראה ששיעור גבוה של נשים עוברות חוק היו קורבנות להתעללות ולהזנחה בילדותן ובהתבגרותן. היסטוריה של התעללות והזנחה בילדות היא גורם מרכזי בבעיות של בריאות נפשית, בשימוש בחומרים פסיכואקטיביים ובפשיעה. נשים עוברות חוק שגדלו במשפחות דיספונקציונליות, שבהן בני המשפחה השתמשו בחומרים פסיכואקטיביים, היו מעורבים בפשיעה או באלימות משפחתית, חסרות יכולת להתמודד עם תביעות החיים שמחריף על רקע של היעדר מיומנויות חברתיות ומערכות יחסים בעייתיות. למרות העדות המחקרית העשירה על נשים עוברות חוק עם רקע טראומטי והיעדר יכולת להתמודד עם תביעות החיים, נשים אלה אינן מקבלות טיפול הוליסטי מתאים שנותן מענה לצרכים הייחודיים שלהם הן מהקהילה והן ממערכת הכליאה. כתוצאה, הן חוזרות לאותה סביבה שבה הן גדלו ללא מיומנויות של התמודדות שהן הכרחיות להצלחתן בחיים דבר שמתבטא בשיעורים גבוהים של עבריינות חוזרת. מטרת הסקירה הנרטיבית היא לשרטט מסגרת תיאורטית ומעשית להעצמה של נשים עוברות חוק המבוססת על הגישה של הפסיכולוגיה החיובית. אבן היסוד למודל של העצמת נשים עוברות חוק המוצע במחקר זה מכוון להתערבויות המבוססות על מענה רגיש-מגדר. יתר על כן, מתן מענה לצרכים הייחודיים של נשים עוברות חוק במהלך כליאתן או לאחר שחרורן, יכול לחזק תחושות של רווחה נפשית ולקדם את שילובן המוצלח בחברה.

תפקיד ההתקשרות בקשר שבין מאסר הורי לבין עבריינות ילדיהם

נוי אסרף ופרופ' רוני פקטור, האוניברסיטה העברית

תקציר

מספר הילדים החווים את מאסר הוריהם הולך וגדל במהלך העשורים האחרונים. בהתאם, נערכו לאורך השנים מחקרים רבים כדי לבחון את ההשפעות של כליאת הורים על התנהגות עבריינית של ילדיהם. אולם, על אף הדיון הנרחב בספרות, נדמה כי המחקרים אינם הניבו תוצאות חד משמעיות לגבי האם למאסר ההורה יש השפעות חיוביות, שליליות או כלל אינן קיימות. מאחר וליחסי התקשרות (attachment) של ילדים עם הוריהם יש חשיבות רבה להבנת התגובות של ילדים לכליאת ההורה, ייתכן והתשובה לחוסר הקונצנזוס טמונה בטיב ההתקשרות עם ההורה טרם המאסר. שכן, מצד אחד מושג ההתקשרות נמצא כגורם מגן מפני עבריינות. מאידך, עולה כי התקשרות להורה עברייני עשויה דווקא להגביר התנהגות עבריינית של הילד בשל קרבה להורה המחזיק ערכים פליליים. המחקר הנוכחי נועד לתת מענה לפער זה ולבחון האם הקשר בין היותו של הורה במאסר לבין עבריינות הילד מותנה בטיב ההתקשרות בין ההורה לילד טרם הכליאה. לשם כך, נעשה שימוש בנתונים שנלקחו ממחקר אורך לאומי לבריאות מתבגרים (AddHealth) אשר עוקב אחר 20,745 מתבגרים בארצות הברית וקרובי משפחתם לאורך 24 שנים, משנת 1994 עד 2018. ממצאים ראשוניים המתבססים על ניתוחי רגרסיה רב משתנים מעידים על קשר שלילי בין מאסר הורי לבין עבריינות ילדיהם, וכי קשר זה מותנה ברמת ההתקשרות עם ההורה טרם המאסר.

בחזרה לבית הספר: בחינה אמפירית של הקשר בין מניעים להשתלבות אסירים בתוכניות השכלה בבתי סוהר וסיום התוכנית

ד"ר רוני זיו, האוניברסיטה העברית ורב כלאי מאירה נחשון-דהן, ראש תחום האסיר באגף התכנון שב"ס

תקציר

הספרות הקרימינולוגית מציגה קשר ברור בין סיום תוכניות השכלה בבתי סוהר וירידה בשיעורי רצידיביזם. יחד עם זאת, חסר מחקר הבוחן תהליכי למידה בבתי סוהר, ובפרט את ההשפעה של היבטים שונים של מוטיבציה להשתלב בתוכנית השכלה פורמלית ולהתמיד בה. המחקר הנוכחי שואף למלא את החסר באמצעות בחינה אמפירית של הקשר בין מניעים להשתלבות של 377 אסירים ישראלים בתוכניות למידה במרכזי החינוך והצלחתם לסיים את התוכנית. ראשית, המחקר יציג את שכיחות המניעים תוך השוואה לאסירים לומדים במדינות אחרות, מסיימים ונושרים, וההתפלגות בתוכניות הלמידה השונות (8, 10, 12 שנות לימוד). שנית, המחקר יבחן את הקשר בין ארבע קטיגוריות מוכרות של מניעים להשתלבות בתוכניות למידה – אסקפיזם, יחסים חברתיים, בניית יכולות אישיות, ותכנון לאחר השחרור – לבין סיום התוכנית. לבסוף, המחקר יתבסס על המסגרת התיאורטית של 'תיאוריית ההכוונה העצמית' לצורך בחינת ההשפעה המתווכת של היבטים נוספים של מוטיבציה על סיום התוכנית: סיפוק ותסכול של צרכים פסיכולוגיים בסיסיים (אוטונומיה, שייכות, יכולות) וסוג המוטיבציה ללמידה (אוטונומית או נשלטת). ממצאי המחקר צפויים להרחיב את הידע הקרימינולוגי בתחום המוטיבציה של עוברי חוק להשתלב ולהתמיד בתוכניות השכלה יסודית ותיכונת ובכך לקדם את התפתחותם האישית ולהפחית את הסיכון הנשקף מהם לאחר השחרור. כמו כן, ממצאי המחקר צפויים להכווין את אנשי החינוך בשב"ס כיצד להציג בפני אסירים את יתרונות ההשתלבות בתוכניות למידה ולסייע ביצירת סביבה המעודדת התמדה בתהליך הלמידה והשלמתו.

מוטיבציה של אסירים ללמידה והתמדה בראי תיאוריית ההכוונה העצמית

רב כלאי מאירה נחשון-דהן, ראש תחום האסיר באגף התכנון שב"ס ופרופ' עידית כץ, אוניברסיטת בן גוריון

תקציר

הספרות הקרימינולוגית מצביעה על חשיבותן של תוכניות הלמידה וההשכלה הפועלות במרכזי החינוך בבתי סוהר, כחלק בלתי נפרד מתהליך השיקום של האסירים. יחד עם זאת, מחקרי הערכה זיהו שיעורי נשירה גבוהים מתוך תוכניות אלו, וייחסו אותם גם להעדר מוטיבציה מצד האסירים להתמיד בתהליך הלמידה. הרצאה זו תציג את המחקר האמפירי הראשון שבחן את הקשר בין מוטיבציה ללמידה והתמדה בתוכניות הלמידה והשכלה בבתי סוהר ישראליים. המסגרת התיאורטית של המחקר היא "תיאוריית ההכוונה העצמית המסבירה מוטיבציה אנושית לפעולה בסביבה המספקת או מתסכלת שלושה צרכים פסיכולוגיים בסיסיים: הצורך באוטונומיה, הצורך בתחושת קשר ושייכות והצורך בתחושת מסוגלות. 271 אסירים הלומדים במרכזי חינוך בתי הסוהר בארץ, ענו על שאלון שבחן את סוג המוטיבציה שלהם ללמידה, רמת סיפוק או תסכול הצרכים הפסיכולוגיים שלהם במרכזי החינוך, רמת התמדתם בתוכנית הלמידה וההשכלה, ורמת הרווחה הנפשית שלהם בסביבת בית הסוהר. ממצאי המחקר הראו כי חווית סיפוק צרכים פסיכולוגיים בסיסיים של אסירים קשורה למוטיבציה פנימית והתמדה בתוכניות למידה, גם בסביבה המאתגרת של מרכזי החינוך בבית סוהר. המחקר תורם להרחבת הידע הקרימינולוגי בתחום המוטיבציה של עוברי חוק להשתלב ולהתמיד בתהליך שיקום בכלל ובתוכנית למידה והשכלה בפרט. ממצאיו צפויים לסייע בפיתוח כלים יישומיים שיעזרו לצוותים החינוכיים שבמרכזי החינוך להבנות סביבת למידה המתאימה לצרכים הפסיכולוגיים של אסירים, ולפתח תוכניות למידה והשכלה המעודדות מוטיבציה פנימית והתמדה בלמידה עד להשלמתן בהצלחה.

רציונליזציה ונרמול צריכת זנות בישראל מנקודת מבטו של הלקוח

ד"ר רונית חיימוב אילי, המכללה האקדמית בית ברל וד"ר לימור יהודה, המכללה האקדמית אשקלון

תקציר

מחקרים בנושא זנות עוסקים בספקיות שירותי המין, בסרסורים ובצרכני שירותי זנות, תוך מיפוי מאפיינים סוציו-דמוגרפיים, אישיותיים והתנהגותיים של כלל הגורמים המעורבים בעסקת הזנות. מחקרים אלו מתבססים על ראיונות ושאלונים וכן על ניתוח מידע במדיה, תוך מתן דגש להיבטים של שיווק שירותי זנות, לשפת השיח ולסיבות לצריכת שירותי זנות על ידי לקוחות. שיח צרכני זנות בקהילות וירטואליות המאופיינות בפתירות, אנונימיות ושיתוף מתמשך, עשוי לשפוך אור על מאפייני התנהגות של צרכנים, על תפיסותיהם ביחס לצריכת זנות ועל יחסם הן לנותנות השירות והן לעצמם. ניתוח שיח כזה, שמתקיים בחופשיות ולא כמענה לשאלונים וסקרים הוא בעל חשיבות, במיוחד במקומות בהם צריכת זנות מהווה עבירה על החוק, כמו במדינת ישראל והוא מאפשר הזדמנות להתבוננות ייחודית בתפיסות צרכני הזנות המציגים מוסר כפול: מצד אחד נורמטיביים ושומרי חוק, מצד שני צרכנים קבועים של שירותי זנות ומכאן גם עוברי חוק. המחקר הנוכחי הוא מחקר איכותני שבו נותח תוכן של כ- 300 פוסטים שפורסמו בקהילה וירטואלית של צרכני זנות. הממצאים מצביעים על תפיסות עצמיות ותפיסות המובעות ביחס לזונה ולקשר עימה, שיש בהן כדי לנרמל את ההוויה של צריכת זנות. בצד שימוש בשפה בוטה ומכנית ביחס למפגש ולאקט המיני, מציגים הכותבים את מערכת היחסים עם הזונה כחברית, אינטימית, אישית בעלת מאפיינים פסאודו-

נורמטיביים. הכתיבה במרחב אנונימי, תומך ומכיל מאפשרת שיח פתוח וישיר, לא מאופק, חשיפה של פרטים אינטימיים ודיווח 'חס מהשטח', כמעט בזמן אמת מצד הכותבים, זאת לצד תגובות מקבלות, מעודדות ואוון קשבת מצד שותפים קוראים, שהם עצמם צרכנים. למעשה, יחד עוסקים כל הצדדים בנרמול הזנות ובעידודה. בכנס יוצגו ממצאים הדנים בהרחבה ברבדים שונים של שיח הצרכנים.